

Innst. S. nr. 149

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra kommunalkomiteen

St.meld. nr. 19 (2003-2004) kapittel 5. Dokument nr. 8:12 (2003-2004). Dokument nr. 8:14 (2003-2004) og Dokument nr. 8:24 (2003-2004)

Innstilling fra kommunalkomiteen om et velfungerende arbeidsmarked, forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås og Karin Andersen om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet, forslag fra stortingsrepresentantene Magnhild Melteveit Kleppa og Åslaug Haga om endringer i utlendingslovgevinga, og forslag fra stortingsrepresentantene Haakon Blankenborg, Signe Øye, Sigvald Oppebøen Hansen og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak og virkemidler for å hindre forskjellsbehandling og sosial dumping ved utvidelsen av EØS-området

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 St.meld. nr. 19 (2003-2004) Et velfungerende arbeidsmarked, kapittel 5 EØS-utvidelsen og arbeidsinnvandring

1.1.1 Bakgrunn

Arbeidskraftbehovet i årene som kommer, er omtalt i kapittel 3 i meldingen. Kapittel 4.5 gjør rede for betydningen av å kunne rekruttere utenlandsk arbeidskraft. Befolkningsutviklingen, som bl.a. innebærer en økende andel pleietrengende eldre i tiårene framover, tilsier at behovet for slik arbeidskraft kan bli større på lengre sikt. Også på kort sikt kan det bli behov for å rekruttere arbeidskraft fra utlandet på enkelte områder, trass i arbeidsledighet innenlands.

Det er et mål for Regjeringen å fjerne hindringer for rekruttering av arbeidskraft som er nødvendig for norsk næringsliv og for offentlig virksomhet. Regelverket er i løpet av de siste par årene endret på flere punkter for å legge bedre til rette for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS.

Behovet for ytterligere oppmyking og forenkling av regelverket blir løpende vurdert, i påvente av den grun-

dige gjennomgangen som utlendingslovutvalget foretar.

Behovet for ytterligere oppmyking må ses i forhold til målsettingen om regulert innvandring som bidrar til stabil økonomisk og sosial utvikling, og målet om å redusere ledigheten innenlands, særlig blant innvandrere. Endring av regelverket skal ikke føre til at arbeidsledige innenlands fortrenses gjennom rekruttering fra utlandet. Det skal heller ikke svekke avtaler og regelverk i norsk arbeidsliv.

På det nåværende tidspunkt er det dessuten nærliggende å legge vekt på endringene som utvidelsen av EU og EØS-avtalen innebærer og hvilke konsekvenser utvidelsen faktisk får for tilgangen på arbeidskraft fra utlandet.

Kapittel 5 i meldingen inneholder Regjeringens svar på Stortingets anmodningsvedtak nr. 7 (2003-2004):

"Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2003 legge fram sak for Stortinget om konsekvenser ved overgangen til et fritt arbeidsmarked innenfor det nye EØS-området hvor spørsmålet om bruk av overgangsordninger og andre tiltak for å forberede landet på arbeidskraftinnvandring fra de nye medlemsland i EU drøftes."

1.1.2 Regulering av arbeidsinnvandring

I meldingen redegjøres det for regelverket for arbeidsinnvandring, både for borgere fra land utenfor og innenfor EØS-området. Etter at utvidelsesavtalen har trådt i kraft vil borgere fra de nye medlemslandene regnes som EØS-borgere og trenger ikke arbeidstillatelse. Hvis Norge ikke endrer utlendingsloven som ledd i en overgangsordning, gjelder EØS-regelverket om fri personbevegelse også for arbeidstakere fra de nye medlemslandene.

1.1.3 Internasjonale rammebetingelser i endring

Den viktigste endringen gjelder utvidelsen av Den europeiske union, EU, og dermed av Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet, EØS. Estland,

Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Den tsjekkiske republikk, Slovakia, Slovenia og Ungarn blir medlemmer av EU 1. mai 2004.

Utvidelsen av EU vil, med en ny EØS-avtale på plass, legge til rette for betydelig lettere tilgang på arbeidskraft fra de nye medlemslandene. Det betyr muligheter for økt mobilitet som kan være utgangspunkt for en positiv økonomisk og sosial utvikling i alle deler av EU/EØS. Det gir dessuten arbeidstakere og tjenesteytere fra disse landene langt bedre rettigheter og en sterkere stilling når de drar til et annet EU/EØS-land for å arbeide.

EUs nye medlemsland blir med avtalen om EØS-utvidelsen parter i selve EØS-avtalen, jf. omtale i St.prp. nr. 3 (2003-2004) om samtykke til ratifikasjon av utvidelsesavtalene med de nye medlemslandene.

Den forestående utvidelsen av EU og EØS vil innebære at borgere fra de nye EU/EØS- og EFTA-landene får adgang til Norge i kraft av reglene om fri bevegelighet for personer fra 1. mai 2004. Det sentrale i retten til fri bevegelighet for personer er adgangen til å slå seg ned i en annen EU/EØS-stat og utøve økonomisk virksomhet som arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende eller tjenesteytere. På nærmere betingelser vil også familiemedlemmer til disse gruppene, uansett deres statsborgerskap, kunne komme til Norge.

Borgere fra de nye medlemslandene kan også komme hit som arbeidssøkere. Mens de søker arbeid, må de kunne forsørge seg selv. De har begrensede sosiale rettigheter i henhold til gjeldende regelverk. Hvis de finner en jobb innen seks måneder, vil de få tillatelse til å bo her over lengre tid, vanligvis for fem år av gangen. De blir arbeidstakere i henhold til EU-regelverket og har da som hovedregel samme rettigheter og plikter som andre arbeidstakere i Norge. Det gjelder for eksempel tilgang på ulike velferdsordninger, samordning av trygderettigheter og gjensidig anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner.

Norge har under pågående forhandlinger om tjenester i Verdens handelsorganisasjon tilbudt å utvide sine forpliktelser mht. midlertidig arbeidstillatelse ved at varigheten for ansatte som flytter innen samme konsern utvides fra 2 til 4 år, og at adgangen til 3 måneders arbeidsopphold for selvstendige spesialister utvides til alle typer yrker. Dette tilbudet går ikke lenger enn eksisterende norske regler for arbeidstillatelser. Tilbudet kan både forbedres og trekkes tilbake i løpet av forhandlingene.

Sluttresultatet av forhandlingene vil være avhengig både av resultatet av tjenesteforhandlingene som sådan, men også av resultatet på øvrige områder i den pågående WTO-runden.

1.1.4 Migrasjonsutsikter etter EØS-utvidelsen

Eksisterende nettverk av innvandrere eller sesongarbeidere i et land vil ofte føre til økt innvandring av arbeidskraft. Nettoinnvandringen fra de nye medlemslandene til Norge, i all hovedsak Polen og de baltiske landene, har økt jevnt de siste ti årene. Den utgjorde likevel ikke mer enn vel 1 000 personer i 2002 hvorav de aller fleste fra Polen og Baltikum, en økning på ca.

300 fra 2001. Mange av innvandrerne er familiegjenfrente på grunnlag av ekteskap inngått med norsk borger. I 2002 var det i underkant av 11 000 personer med bakgrunn fra de nye medlemslandene som bodde i Norge. Over 60 pst. av disse var fra Polen. Det var vel 4 000 utenlandske borgere fra de samme landene.

Det store flertallet av personer fra Polen og de baltiske land som årlig oppholder seg i Norge, er i landet kortere enn 6 måneder, og vil derfor ikke være registrert som bosatte her. De fleste har en midlertidig arbeidstillatelse. I 2002 ble det innvilget nærmere 20 000 slike tillatelser, hovedsakelig til sesongarbeid. I tillegg arbeider hvert år en del personer fra de nye medlemslandene innenfor ulike næringer uten arbeidstillatelse og i strid med regelverket for tredjelandsborgere.

Det eneste vi kan si med sikkerhet er at det høyst sannsynlig vil bli en økning av innvandringen til Norden, inkludert Norge, særlig fra Polen og de baltiske landene. Økningen vil antakeligvis være størst de første årene etter utvidelsen, noe avhengig av om overgangsordninger tas i bruk eller ikke. En betydelig del av økningen kan komme til å bli arbeidskraftvandring av midlertidig karakter.

1.1.5 Overgangsordninger

EUs tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen åpner for en overgangsperiode på syv år hvor de nåværende EØS-landene har adgang til å sette begrensninger vedrørende fri bevegelighet for arbeidstakere fra de nye medlemslandene, med unntak av arbeidstakere fra Kypros og Malta.

Det er ingen overgangsperiode for fri bevegelse av tjenester. Det innebærer at EU/EØS-reglene om fri bevegelighet må gjelde for tjenesteytere og de arbeidstakerne en tjenesteyter bringer med seg for å utføre et oppdrag. Eneste unntak er særregler for Tyskland og Østerrike når det gjelder enkelte typer tjenester.

I de to første årene etter utvidelsen skal EØS-landene benytte nasjonale bestemmelser i forhold til borgere fra de nye medlemslandene. Landene kan ikke innføre mer restriktive nasjonale regler enn de som gjaldt ved undertegningen av hhv. tiltredelsestraktaten (for dagens EU-land) og EØS-utvidelsesavtalen (for EØS/EFTA-landene).

Det er mulig å forlenge anvendelsen av nasjonale bestemmelser om adgangen til arbeidsmarkedet for tre nye år uten nærmere vilkår. Dersom de nåværende EØS/EFTA-land ikke velger å forlenge nasjonale ordninger, trer EØS-avtalens generelle regler om fri personbevegelse i kraft med virkning også for borgere fra de nye medlemslandene.

Anvendelsen av nasjonale bestemmelser kan videre forlenges i ytterligere to år, dvs. fram til syv år etter utvidelsen. Dette forutsetter at det konstateres eller er fare for alvorlige forstyrrelser på arbeidsmarkedet.

Hvis de nåværende medlemslandene ved utløpet av den første toårsperioden beslutter ikke å videreføre nasjonalt regelverk, har de til rådighet en spesiell beskyttelsesmekanisme, jf. kapittel 5.6.3 i meldingen. For EØS/EFTA-landenes vedkommende kan en slik beslutning om å sette EØS-reglene til side, og varighe-

ten og omfanget av denne, tas på nasjonalt grunnlag i henhold til gjeldende framgangsmåter i EØS-avtalen artikkel 112, 113 og 114.

Både EUs nåværende medlemsland og EØS/EFTA-landene har avgitt erklæringer i forbindelse med utvidelsen, som gir uttrykk for vilje til å åpne arbeidsmarkedene for borgere fra tiltredelseslandene på et så tidlig tidspunkt som mulig.

I proposisjonen om utvidelsesavtalene med de nye EU-landene (St.prp. nr. 3 (2003-2004)) gjør Regjeringen rede for sitt prinsipielle syn på overgangsperioden og tiltak fra norsk side i den forbindelse.

Regjeringen vil på bakgrunn av tidligere avgitte erklæringer, hvilket standpunkt andre land inntar og det pågående utredningsarbeidet om velferdsordninger og kontroll- og beskyttelsestiltak, vurdere hvorvidt muligheten til å iverksette tiltak hjemlet i en beskyttelsesmekanisme er tilstrekkelig, eller om det også skal vurderes iverksatt overgangsregler som gjelder fri bevegelighet for arbeidstakere fra de nye medlemslandene.

Kontakten med partene i arbeidslivet vil fortsette.

1.1.6 Utviklingen på arbeidsmarkedet

Det er stor usikkerhet om omfanget av arbeidsinnvandringen framover. Denne avhenger av den økonomiske utviklingen i nåværende og nye EU-land og i Norge. Svakere konjunkturutvikling og åpning av de andre europeiske arbeidsmarkedene er en av faktorene som kan medføre lavere arbeidsinnvandring til Norge.

Syssetningssituasjonen i Norge for bosatte innvandrere fra de nye medlemslandene er relativt god sammenliknet med andre innvandrergupper, og kan antakelig tjene som et incitament for flere til å komme hit når de får enklere adgang til arbeidsmarkedet. Arbeidsledigheten er mellom to og fire pst. for de ulike nasjonalitetene, langt mindre enn for innvandrere fra andre land i Sentral- og Øst-Europa, hovedsakelig land i tidligere Jugoslavia.

I 2002 kom 49 pst. av spesialistene fra de nye EU-landene. Også kortere arbeidsopphold i Norge domineres av statsborgere fra disse landene. 91 pst. av alle sesongarbeidere i 2002 kom fra de nye EU-landene.

I forhold til utsikten til en stagnerende arbeidsstyrke og større behov for tjenester på grunn av en aldrende befolkning, vil økt arbeidsinnvandring fra de nye EØS-medlemslandene kunne bety et verdifullt tilskudd av arbeidskraft. Blant annet kan økt tilgang på utenlandsk arbeidskraft bidra til reduksjon i flaskehalser når det gjelder rekruttering til enkelte typer yrker.

Forventninger om bedre tilgang på arbeidskraft vil også kunne påvirke bedriftsetableringene og syssetningen i eksisterende bedrifter.

I meldingen påpekes det at økt arbeidsinnvandring fra de nye medlemslandene vil virke positivt for norsk arbeidsliv på lengre sikt. Det er imidlertid enkelte risikofaktorer de første årene etter utvidelsen.

For å kunne vurdere konsekvensene av utvidelsen for det norske arbeidsmarked er det etter Regjeringens syn viktig å etablere en beredskap for å overvåke utviklin-

gen. Fokus for denne vil være eventuell ubalanse i arbeidsmarkedet knyttet til arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene. Aetat vil kunne ha en naturlig rolle i denne overvåkingen. Overvåkingen skal fange opp om det er en fare for vesentlig ubalanse som kan føre til negative konsekvenser for syssetning eller arbeidsledigheten. Aetat vil også kunne følge utviklingen i ledigheten blant utsatte arbeidssøkergrupper. Forutsetningen for å kunne gripe inn overfor ett eller flere av de nye EU-landene er at en kan knytte en negativ og uønsket utvikling i arbeidsmarkedet til tilstrømmingen av arbeidstakere fra dette/disse landene. Et mulig beskyttelsestiltak kan være på målrettet vis å gjeninnføre krav til arbeidstillatelse med de samme vilkår som gjelder for tredjelandsborgere.

Personer på arbeidsoppdrag i landet med en varighet over tre måneder skal registrere seg hos politiet for å få en EØS-oppholdstillatelse. Effektiv overvåking av utviklingen på arbeidsmarkedet vil innebære at en også kan få informasjon om tilstrømmingen av personer til landet med arbeid i korte perioder som tjenesteytere, selvstendig næringsdrivende, sesongarbeidere eller pendlere, og som derfor ikke trenger noen EØS-tillatelse. Det vil i tilfelle kreve at myndighetene får tilgang på løpende informasjon om slike arbeidsoppdrag. Det vil bli vurdert om informasjon fra skattemyndighetene kan dekke dette behovet. En ordning med meldeplikt og registrering hos politiet også for kortere arbeidsoppdrag vil bli vurdert.

1.1.7 Lønns- og arbeidsvilkår

På bakgrunn av forskjellene i lønns- og kostnadsnivået mellom de nye medlemslandene og Norge er det uttrykt bekymring for om det kan oppstå såkalt sosial dumping i det norske arbeidsmarkedet. Med sosial dumping menes i denne sammenheng at utenlandske arbeidstakere kommer til Norge og utfører arbeid på lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn norske. Det kan således innebære sosial dumping selv om de aktuelle arbeidstakerne opplever at de får vesentlig bedre lønns- og arbeidsvilkår i Norge enn i sitt hjemland. I meldingen gis en framstilling av hvilke regler som gjelder for utenlandske arbeidstakere i Norge, og en drøfting av mulige tiltak som eventuelt kan settes i verk for å forhindre sosial dumping.

Norsk lovregulering får i all hovedsak også anvendelse på ansettelses- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge. Direktivet om utsendte arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting og de tilsvarende reglene i arbeidsmiljøloven skal bidra til å skape klarere regler og mer ensartet praksis innenfor EØS-området. Dette sammen med muligheten for å allmenngjøre tariffavtaler gjør at Norge kan sies å ha virkemidler som kan bidra til å forhindre sosial dumping. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan oppstå situasjoner i forbindelse med utvidelsen av EØS-området, som kan gjøre det nødvendig med ytterligere virkemidler. Nedenfor gis det derfor en vurdering av mulige tiltak som eventuelt kan være aktuelle.

Allmenngjøringsinstituttet har til formål å sikre arbeidstakere likeverdige lønns- og arbeidsvilkår, samt forhindre useriøs konkurranse.

Allmenngjøringsloven vil kunne være et virkemiddel ved brudd på lønns- og arbeidsvilkår, fordi et vedtak vil få virkning for alle arbeidstakere som arbeider innenfor vedtakets gyldighetsområde, uavhengig av om de er her som arbeidsinnvandrere med eller uten arbeidstillatelse, eller som del av en tjenesteavtale.

Allmenngjøringsinstituttet vil være blant de virkemidler Regjeringen ønsker å drøfte videre med partene.

I meldingen konstateres det etter en nærmere drøfting at det synes lite hensiktsmessig for norsk arbeidsliv å lovfeste minstelønnsbestemmelser for å forhindre at utenlandske arbeidstakere får en lønn som ligger under grensen for hva som er tilstrekkelig til vedkomendes underhold. Dette vil likevel være et av de tiltakene det kan være aktuelt å se nærmere på, og som vil bli drøftet med partene i arbeidslivet.

For arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene blir det viktig å følge utviklingen i arbeidslivet nøye i tiden etter utvidelsen av EØS-avtalen. Særlig blir det viktig å overvåke om det vil etableres mange nye og useriøse aktører som i liten grad tar hensyn til norsk regelverk og fastlagte normer i norsk arbeidsliv. Tilsvarende må tilsynsmyndighetene være opptatt av hvorvidt problemstillinger knyttet til blant annet språkproblemer, manglende informasjon og kjennskap til norsk arbeidsliv og regelverk, samt ulik HMS-kultur, tilsier økt oppmerksomhet og prioritering av enkelte bransjer, prosjekter og lignende med stort innslag av utenlandsk arbeidskraft.

I tillegg til mer tradisjonelt tilsyn gjennomfører Arbeidstilsynet en rekke kampanjer rettet mot utsatte bransjer eller typer virksomheter. Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2002-2003) om statlige tilsyn, skal også Arbeidstilsynets rolle som koordineringsansvarlig for HMS-tilsynene for landbasert næringsliv formaliseres og styrkes. Det arbeides for tiden med gjennomføringen av dette.

I den grad Arbeidstilsynet får mistanke om svart arbeid eller brudd på andre etaters regelverk kontaktes politiet og/eller de andre etatene som har tilsynsansvaret for det aktuelle området.

Departementet vil også peke på det særskilte ansvaret byggherrer har fått for å sikre og bedre arbeidstakernes sikkerhet og helse på midlertidige eller mobile arbeidsplasser.

Tilsyn og en sterk offensiv i forhold til arbeidsgivers oppfølging av HMS-regelverket bidrar til høyere seriositet i utsatte bransjer.

Etter arbeidsmiljølovens regler om utsendte arbeidstakere har Direktoratet for arbeidstilsynet, som såkalt samarbeidskontor, ansvar for å informere om hvilke arbeids- og ansettelsesvilkår som kommer til anvendelse for utsendte arbeidstakere.

Utenlandske arbeidsgivere og arbeidstakere som arbeider i Norge vil ha et stort informasjonsbehov. Utvidelsen av EØS-avtalen vil kreve ytterligere informasjonstiltak og større innsats på dette området, rettet mot de nye medlemslandenes virksomheter og arbeids-

takere som kan tenkes å komme til Norge. I tillegg vil det være behov for målrettet informasjon i Norge til norske arbeidsgivere og oppdragsgivere (tjenestemottakere) som benytter seg av utenlandske arbeidstakere eller tjenester.

Det er avgjørende at norske myndigheter og partene i arbeidslivet samarbeider for å sikre at dette viktige informasjonsarbeidet kommer i gang i tide.

Det vises ellers til at Petroleumsstilsynet har et ansvar tilsvarende Arbeidstilsynets på den norske kontinental-sokkelen. Fra 1. januar 2004 utvides dette ansvaret til også å gjelde enkelte petroleumsanlegg på land.

Det fremgår av St.prp. nr. 3 (2003-2004) at Regjeringen skal vurdere om det eventuelt bør gis en hjemmel i arbeidsmiljøloven for at Arbeidstilsynet skal kunne gripe inn mot lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn det som er gjengs i det norske markedet.

For at en slik bestemmelse ikke skal komme i strid med EØS-avtalens likebehandlingsprinsipp, må den gjelde for alle arbeidstakere i Norge og ikke bare for utenlandske arbeidstakere. Prinsipielt vil en slik regel kunne innebære at alle arbeidstakere kan få Arbeidstilsynet til å prøve om de lønns- og arbeidsvilkår arbeidstakeren har, er vesentlig dårligere enn gjengs i den aktuelle bransjen.

I dag er det Utlendingsdirektoratet som utsteder arbeidstillatelser for utenlandske arbeidstakere og stiller krav til lønns- og arbeidsvilkår etter utlendingslovgivningen.

Spørsmålet om å innføre en lovhjemmel for Arbeidstilsynet, eventuelt andre tilsyns- og kontrollmyndigheter, til å gripe inn mot lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn det som er gjengs i det norske markedet, vil også være et av de tiltakene det må ses nærmere på og som vil bli drøftet med partene.

I 1996 ratifiserte Norge ILO-konvensjonen nr. 94 om arbeidsklausuler i offentlige arbeidskontrakter. Nærings- og handelsdepartementet vil vurdere å implementere ILO-konvensjonen i en ny statlig innkjøpsinstruks, som ventes ferdig i løpet av sommeren 2004.

1.1.8 Velferdsordninger

Det er betydelig forskjell mellom de nye medlemslandene og for eksempel de nordiske landene når det gjelder omfang av velferdsordninger og nivå på ulike sosiale ytelser. Dette kan i seg selv føre til økt innvandring, både av personer som ønsker å arbeide, og personer som primært vil få del i velferdsordninger.

En tverrdepartemental arbeidsgruppe ledet av KRD, drøftet konsekvenser for norske velferdsordninger i rapporten EU-utvidelsen, arbeidstakere og velferdsordninger, Kommunal- og regionaldepartementet 2003. Rapporten ble offentliggjort i august 2003.

Arbeidsgruppen la bl.a. fram følgende anbefalinger:

- For å forebygge direkte misbruk bør kontrollsystemet på enkelte områder forbedres. Det gjelder særlig i forhold til sykepenger, dagpenger og økonomisk sosialhjelp.
- Utlendingsmyndighetene bør, i samarbeid med instanser med ansvar for aktuelle ytelser, kontrol-

lere bedre at vilkårene for en EØS-tillatelse, også for familiemedlemmer, oppfylles under oppholdet i Norge.

- Dersom Danmark og Sverige skulle velge å bruke nasjonal lovgivning i en periode for å begrense den frie bevegelsen for arbeidstakere, vil det etter arbeidsgruppas vurdering være naturlig at Norge gjør det samme.
- Forbedring av gjeldende regelverk og mer effektiv kontroll er viktig. Utsiktede, negative konsekvenser av EU-utvidelsen i deler av arbeidslivet og for enkelte velferdsordninger, vil skape negative reaksjoner.

Regjeringen har vurdert anbefalingene i rapporten og vil følge opp med konkrete tiltak for å motvirke utsiktede konsekvenser og misbruk.

Det er allerede foreslått å endre vilkårene for rett til sykepenger i budsjettforslaget for 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) for Sosialdepartementet.

Videre oppfølging av arbeidsgrupperapporten i berørte departementer samordnes av Kommunal- og regionaldepartementet. Departementene skal foreta en ny gjennomgang av ordninger på egne ansvarsområder og rapportere hvilke regelendringer som er planlagt og hvordan kontrolltiltak kan gjennomføres. Spørsmål i tilknytning til eksport av ytelser skal særlig vurderes.

På bakgrunn av den nye gjennomgangen vil Regjeringen i begynnelsen av 2004 bli forelagt departementenes planer om oppfølging og ta stilling til om det er behov for ytterligere samordning. Jevnlig vurdering av behovet for regelendringer og kontrolltiltak er for øvrig en del av den generelle virksomheten på ulike forvaltningsområder.

1.1.9 Ufaglært arbeidskraft

Et forslag til en ny ordning for innvandring av ufaglært arbeidskraft fra land utenfor EØS ble sendt på bred høring i juni 2002.

Et viktig premiss for forslaget var at arbeidstillatelse til ufaglærte bare vil være aktuelt dersom det ikke er mulig å skaffe arbeidskraft innenlands eller innen EØS. Arbeidsmarkedssituasjonen burde være avgjørende for i hvilket omfang ordningen skulle brukes.

Et annet premiss var at arbeidstillatelse til ufaglærte skal kunne danne grunnlag for bosettingstillatelse, dvs. varig opphold. Videre ble det lagt vekt på at også ufaglærte arbeidstakere bør ha mulighet til å delta i det norske samfunnet på linje med andre innvandrere.

Regjeringen vil foreløpig ikke sette i verk en prøveordning for ufaglært arbeidskraft fra kandidatland til EU. Det er ønskelig å avvende EØS-utvidelsen, utvidelsen av perioden for sesongarbeid fra 3 til 6 måneder, og en evaluering av konsekvensene av disse endringene. På denne bakgrunn vil det bli vurdert når det kan være aktuelt å iverksette prøveordningen. Departementet vil i mellomtida utforme forslag til regelendringer som vil bli sendt på alminnelig høring.

1.1.10 Økonomisk-administrative konsekvenser

Økonomisk-administrative konsekvenser av forslag til regelendringer og kontrolltiltak som gjelder velferdsordninger, overvåkingsberedskap og tiltak mot sosial dumping er under utredning i flere sammenhenger. Regjeringen og berørte departementer vil komme tilbake til spørsmålet i den ordinære budsjettprosessen.

1.2 Dokument nr. 8:12 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås og Karin Andersen om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- "1. Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til at det opprettes en arbeidsgruppe mellom partene i arbeidslivet og myndighetene. Gruppen vurderer løpende tiltak for å bekjempe ulovligheter og useriøsitet i arbeidslivet.
2. Stortinget ber Regjeringen gjennomgå tilsyns- og kontrollordningene i den hensikt å gi Arbeidstilsynet et sterkt og enhetlig tilsynsansvar for å hindre sosial dumping. Ansvar for oppfølging og kontroll av allmenngjøringsvedtak legges til samme organ.
3. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag til at hovedentreprenør/oppdragsgiver gjøres ansvarlig for at underentreprenører følger loven, slik at brudd medfører sanksjoner.
4. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om implementering av ILO-konvensjon nr. 94 i norsk lov, slik at arbeid som er satt bort på enterprise av staten, statlige foretak, fylkeskommuner og kommuner skal baseres på lønns- og arbeidsvilkår som er vanlig for sammenlignbart arbeid, og i tillegg at bedrifter som er tatt for sosial dumping ekskluderes fra å delta i offentlige anbudskonkurranser.
5. Stortinget ber Regjeringen meddele Stortinget om hvordan endringene i lovverket i 2000, hva angår inn- og utleie av arbeidskraft (AML 55 K og L), har virket inn på den beskrevne situasjonen på arbeidsmarkedet, samt vurdere en autorisasjonsordning og nærmere regler for inn- og utleie."

1.3 Dokument nr. 8:14 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantane Magnhild Meltveit Kleppa og Åslaug Haga om endringar i utlendingslovgjevinga

I dokumentet vert det fremja følgjande forslag:

- "1. Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget forslag til naudsynnte endringar i utlendingslovgjevinga slik at Noreg kan nytte overgangsordningar frå 1. mai neste år for å avgrense fri rørsle av arbeidskraft frå nye EU-land.
2. Stortinget ber Regjeringa leggje til rette for kvotar for arbeidskraft frå andre land etter nærare avtale mellom partane i arbeidslivet."

1.4 Dokument nr. 8:24 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene Haakon Blankenborg, Signe Øye, Sigvald Oppebøen Hansen og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak og virkemidler for å hindre forskjellsbehandling og sosial dumping ved utvidelsen av EØS-området

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om tiltak i forbindelse med utvidelsen av arbeidsmarkedet i EØS-området i tråd med Dokument nr. 8:24 (2003-2004)."

Forslagsstillerne mener det er behov for følgende tiltak:

I. Det utarbeides en handlingsplan for å motvirke forskjellsbehandling og sosial dumping i forbindelse med fri bevegelse av tjenester og utstasjonering av arbeidstakere. Handlingsplanen bør omfatte følgende:

1. Arbeidstilsynet tilføres tilstrekkelige ressurser og fullmakter til håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler og styrket kontroll med overholdelsen av reglene om arbeidstid og andre aktuelle vilkår i arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold, i forbindelse med utstasjonering av arbeidstakere.
2. Det vedtas en lovhjemmel som i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov og arbeidsavtale (jf. arbeidsmiljøloven § 55C) hos underentreprenører, men slik at det ikke omfatter rett til innsyn i personlige forhold eller andre fagforeningers kollektivavtale.
3. Det vedtas en lovhjemmel som gir tillitsvalgte rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser.
4. Hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, må gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov- og regelverk. Byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass innskjerpes.
5. Erfaringene med liberaliseringen av arbeidsformidling, utleie og vikarbyråer evalueres, og det innføres en ordning for kontroll, godkjenning og registrering av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge.
6. Tilsynsmyndighetenes mulighet til kontroll styrkes ved at det innføres bestemmelser om at arbeidstakere skal vise fram identitetskort, samt at hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, skal legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn.
7. Organisasjonene i arbeidslivet oppfordres til å innføre bransjenormer som fastsetter krav som skal stilles i forbindelse med utlysning av anbud og inngåelse av kontrakt. Det skal stilles klare krav til prekvalifisering som gjør at useriøse aktører ikke kommer i posisjon til å oppnå kontrakt.

8. ILO-konvensjon 94, som hjemler at offentlig virksomhet kan kreve at anbydere overholder lønns- og arbeidsvilkår som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller det som normalt gjelder ved slikt arbeid, implementeres i norsk lovgivning snarest mulig.

II. I forbindelse med åpningen av arbeidsmarkedet for individuelle arbeidssøkere fra 1. mai 2004 bør følgende bestemmelser iverksettes:

1. Arbeidssøkere fra de nye EU-landene får rett til 6 måneders opphold for egen regning til å søke arbeid i Norge og må registrere seg så snart de tar opphold i riket.
2. Alle arbeidssøkere fra de nye EU-landene som finner arbeid som tilfredsstillende gitte vilkår, gis adgang til å arbeide i Norge.
3. Arbeidstakere fra de nye EU-landene skal sikres lønns- og arbeidsvilkår etter gjeldende tariffavtale eller det som er vanlig på samme sted og yrkesområde (jf. utlendingsforskriften § 2-2) og være sikret bolig som tilfredsstillende helsemyndighetenes krav (jf. utlendingsforskriften § 20).
4. Vilkåret for å få tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse er i tillegg til ovennevnte krav til lønn og bolig, samt underholdsevne, at ansettelsen i utgangspunktet skal være på heltid. Under hensyntaken til underholds kravet og hva som er vanlig i angjeldende type arbeid, kan vilkåret om fulltidsarbeid fravikes ut fra en helhetsvurdering.
5. Det framlegges skriftlig arbeidskontrakt med informasjon om lønn, arbeidstid, varighet, henvisning til eventuell tariffavtale mv., samt informasjon om boforhold.
6. Arbeidet kan ikke opptas før oppholds- og arbeidstillatelsen er utstedt, og at saksbehandlingen i ordinære saker i førsteinstans skal være avsluttet innen 4 uker.
7. Arbeidstakere fra de nye EU/EØS-landene skal ha de samme velferdsrettigheter som andre EU/EØS-borgere så lenge oppholds- og arbeidstillatelsen varer.
8. For et dokumentert varig arbeidsforhold over 90 dager, som tilfredsstillende kravene til lønn og arbeidstid mv., gis oppholds- og arbeidstillatelse for arbeidskontraktens varighet, oppad begrenset til 2 år, med rett til forlengelse, såfremt vilkårene for tillatelsen fortsatt er til stede. Dersom arbeidsforholdet opphører, gis rett til inntil 6 måneders opphold for å søke nytt arbeid, samt rett til velferdsytelser og ledighetstrygd på ordinære vilkår i denne perioden.
9. For lovlig inngåtte midlertidige arbeidskontrakter, sesongarbeid mv. av varighet inntil 90 dager som tilfredsstillende kravene til lønn og arbeidstid, gis oppholds- og arbeidstillatelsen kun for arbeidsforholdets avtalte varighet. Og at vedkommende kan bruke den gjenværende ubenyttede delen av perioden som arbeidssøker på eget underhold - dvs. uten rettigheter til velferdsytelser - oppad begrenset til 6 måneder samlet. Hvis vedkommende ikke finner

nytt arbeid i løpet av arbeidssøkeperioden, må han/hun forlate landet.

10. Arbeidstilsynet og andre relevante tilsyn gis lov-hjemlet fullmakt, samt økte ressurser, til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelverket, inklusive ovennevnte vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold blir fulgt.
11. Det gjennomføres ikke liberalisering av reglene for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS i de nærmeste årene.

III. For å fremme integrasjon og motvirke forskjellsbehandling og utnyttelse av utenlandske arbeidstakere foreslås følgende:

1. Aktive informasjonsstrategier overfor arbeidssøkere fra de nye EØS-landene (særlig Baltikum og Polen) for å orientere om mulighetene og vilkårene for å finne arbeid i Norge, hvilke rettigheter, lønns- og arbeidsvilkår som gjelder, bolig og kostnadsnivå, samt samarbeids- og partsforhold i norsk arbeidsliv. Sentral informasjon om det norske arbeidsmarkedet må forefinnes på de nye EØS-landenes språk.
2. Legge til rette for at partene i arbeidslivet kan informere nye arbeidstakere om rettigheter og plikter i norsk arbeidsliv, legge til rette for god tariffavtaledekning, sørge for overholdelse av lov- og avtaleverk, og legge til rette for opplæring og integrasjon av innvandrere i fellesskapet på arbeidsplassene.
3. Styrking av tilsynsmyndighetenes kapasitet til informasjon, kontroll og håndheving av at lover og regler i arbeidslivet og velferdssystemet blir overholdt; det opprettes en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå med ansvar for å samordne og målrette de ulike instansenes innsats på feltet, inklusive ansvar for særskilt opplæring og kompetanseutvikling; for å bekjempe framveksten av useriøse bedrifter og konkurransevridende forhold bør dette arbeidet samkjøres med partene i arbeidslivet, politiet, utlendingsmyndighetene, skattemyndighetene og andre offentlige instanser.

IV. For å forebygge illegalt arbeid foreslås følgende tiltak:

1. Det opprettes lokale/regionale nettverk mellom fagforeninger, arbeidsgivere, politi og andre offentlige myndigheter for å avsløre illegalt arbeid og sikre utveksling av opplysninger.
2. En sentral enhet under Politidirektoratet gis ansvar for bekjempelse av illegalt arbeid, samt støtte til lokale/regionale myndigheters arbeid.
3. At virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse skal anmeldes og de skal idømmes betydelige bøter og konfiskering av fortjenesten.
4. At det utvikles en mer presis statistisk kartlegging, overvåking og analyse av utviklingen i ulike deler av arbeidsmarkedet for å kunne utforme målrettete

tiltak og kunne anvende beskyttelsesklausulen i EØS-avtalen.

5. At det iverksettes særskilte prosjekter for å kartlegge og analysere omfanget av sosial dumping, illegale arbeidsformer og eventuelt misbruk av velferdsordninger.
6. At kompetansen og kapasiteten til tilsynsmyndighetene for å hindre misbruk av velferdssystemets styrkes.
7. At koordineringen mellom ulike offentlige instanser bedres.
8. At kontrollen med utlendingsforskriftens regler for boligstandard bedres.

V. Det foretas en helhetlig vurdering samt fremmes forslag om endringer av utsatte velferdsordninger, for å motvirke uønskete strategiske tilpasninger til velferdsordningene. Særlig gjelder dette muligheten for å eksportere ytelser.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ivar Østberg, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Meltveit Kleppa, viser til enighet i komiteen om å behandle St.meld. nr. 19 (2003-2004) kapittel 5 sammen med de tre private forslagene som er fremmet på dette området: Dokument nr. 8:12 (2003-2004), Dokument nr. 8:14 (2003-2004) og Dokument nr. 8:24 (2003-2004). Komiteen foreslår at alle de tre private forslagene vedlegges protokollen.

Komiteen viser samtidig til at kommunal- og regionalministeren i brev av 12. februar 2004 varsler at Regjeringen før påske vil fremlegge en odelstingsproposisjon om endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften som følge av EØS-utvidelsen. Komiteen viser også til kommunal- og regionalministerens brev til komiteen av 30. januar og 12. februar 2004 og til brev fra arbeids- og administrasjonsministeren av 3. februar og 8. mars 2004.

Komiteen viser dessuten til sine respektive fraksjoners merknader i Innst. S. nr. 103 (2003-2004).

Fleirtalet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det alt tidlig i haust var avklart at verken Finland, Tyskland, Østerrike, Frankrike eller Italia ynskte å opne for fri flyt av arbeidstakere fra 1. mai 2005 og ville nytte overgangsordninger. Fleirtalet meiner det er oppsiktsvekkjande at Regjeringa har forhalde

seg så passiv i forhold til kva utfordringar utvidinga av arbeidsmarknaden kunne medføre for Noreg. Flertallet finn det underleg at det var først da Sverige varsla overgangsordningar at den norske regjeringa fann grunn for å reagere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at utvidelsen av arbeidsmarkedet i EU/EØS fra 1. mai i år reiser betydelige utfordringer. Flertallet viser både til behovet for tiltak som hindrer utnyttelse av utenlandsk arbeidskraft og tiltak som hindrer at norske lønns- og arbeidsvilkår undergraves.

Flertallet finner det oppsiktsvekkende at Regjeringen i stortingsmeldingen om et velfungerende arbeidsmarked som ble lagt fram vel 4 måneder før utvidelsen av arbeidsmarkedet finner sted, fortsatt hadde til vurdering om det var behov for tiltak for å møte disse utfordringene. Regjeringen la på det tidspunkt til grunn at det ikke var behov for overgangsordninger som utvidelsesavtalen gir adgang til. Først lenge etter at denne stortingsmeldingen var lagt fram for Stortinget, etter at det var lagt fram tre private forslag om tiltak fra henholdsvis Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, og etter at alle medlemslandene i det nåværende EU med unntak av Irland hadde varslet at de ville iverksette overgangsordninger i ulik form, informerte Regjeringen i brev til komiteen at den så behov for overgangsordninger.

Flertallet har merket seg at på det tidspunkt denne innstillingen avgis - en og en halv måned før utvidelsen finner sted - har Regjeringen ennå ikke klargjort og presentert for Stortinget sitt endelige forslag til tiltak.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det i stortingsmeldingen ble varslet at det kunne bli aktuelt med overgangsordninger dersom flere andre land gjorde det. Disse medlemmer har også merket seg at Storbritannia varslet overgangsordninger etter Norge. Disse medlemmer viser til at proposisjonen ventes om meget kort tid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at Regjeringen viser til kontakt med partene i arbeidslivet. Flertallet konstaterer at det er betydelig avstand mellom de forslag til tiltak som er foreslått fra fagbevegelsen og de begrensede tiltak som Regjeringen har varslet.

Flertallet har videre merket seg at daværende statsråd Norman på vegne av Regjeringen i brev til komiteen 8. mars d.å. viste til at overgangsreglene vil kunne bidra til å forebygge sosial dumping. Videre uttalte han:

"De største utfordringene her vil imidlertid trolig gjelde tjenesteyting fra selvstendig næringsdrivende og utsendte arbeidstakere på tjenesteoppdrag."

Samtidig konkluderte fagstatsråden med at Regjeringen ikke ville iverksette tiltak for å motvirke en slik utvikling før arbeidsmarkedet utvides 1. mai.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det i henhold til EUs tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen ikke gis mulighet for overgangsordninger for selvstendig næringsdrivende eller utsendte arbeidstakere på tjenesteoppdrag. Disse medlemmer vil derfor påpeke at det er urimelig å framstille det som om Regjeringen og fagstatsråd kunne ha iverksatt diskriminerende tiltak på dette området.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at Regjeringens behandling av saken har vært preget av famling og mangel på handlekraft. Dette er åpenbart uheldig.

Komiteen mener at det i vurderingen av ulike politiske tiltak er viktig å skille mellom forskjellige typer arbeidsinnvandring:

1. individuelle arbeidssøkere som kommer til Norge for å finne arbeid,
2. utstasjonerte arbeidstakere i forbindelse med tjenesteoppdrag, anbud, entrepriser mv.,
3. selvstendig næringsdrivende som kommer for å etablere egen virksomhet.

Komiteen er kjent med at EØS-avtalen gir anledning til overgangsordninger bare for individuelle arbeidstakere, mens fri bevegelighet for selvstendige næringsdrivende og tjenester vil tre i kraft fra 1. mai 2004. Komiteen er av den oppfatning at midlertidig arbeidskraftsimport trolig vil utgjøre en større utfordring når det gjelder å videreutvikle et inkluderende arbeidsliv basert på høye sosiale standarder og lik lønn for likt arbeid - enn ordinær arbeidsinnvandring. Det er også rimelig å anta at jo sterkere begrensningene blir for individuell arbeidsinnvandring, desto større kan interessen bli for å organisere arbeidskraftsimport gjennom tjenesteoppdrag, entrepriser og "outsourcing" av oppgaver. På denne bakgrunn mener komiteen det er viktig at myndighetene og partene i arbeidslivet umiddelbart forbereder tiltak for å håndtere den nye situasjonen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har merket seg at det har vært viktig for Regjeringen å trekke inn partene i arbeidslivet underveis i prosessen på dette feltet. Disse medlemmer støtter dette og er innforstått med at dette har lagt premiser for framdriften i saken.

Komiteen viser til at utvidelsen av EU/EØS med ti nye medlemsland fra 1. mai 2004 markerer et skille i forhold til den kalde krigens deling av Europa. For de 75 millioner innbyggerne i de nye medlemslandene

betyr dette nye muligheter til å delta i et samarbeid for å fremme økonomisk og sosial framgang. Et av de største fremskrittene for innbyggerne i de nye medlemslandene er den personlige friheten til å kunne reise og søke arbeid, studier og opphold i hele EU og EØS-området.

Komiteen mener det er positivt med ei viss utveksling av arbeidskraft mellom land. Det at nordmenn kan reise ut for å ta arbeid og utlendingar kan kome hit for å ta arbeid, gir folk nyttig kompetanse, fører til auka kulturforståing, og gjer at dei kan tilføre nye impulsar og kompetanse når dei kjem heim.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er kjent med at allerede i mars 2001 uttrykte regjeringen Stoltenberg overfor Europakommisjonen at Norge, sammen med de andre EØS/EFTA-landene, så positivt på å ta i bruk EØS-reglene for fri bevegelse for personer fra de nye medlemslandene i EØS fra tiltredelsepunktet. Disse medlemmer har merket seg at Samarbeidsregjeringen har sluttet opp om denne linjen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Regjeringen har markert en offensiv holdning til de mulighetene EU/EØS-utvidelsen innebærer for Norge. Disse medlemmer viser i den forbindelse til St.prp. nr. 3 (2003-2004) der Regjeringen gjør rede for sitt prinsipielle syn på overgangsperioden og tiltak fra norsk side i den forbindelse, og viser til brev til komiteen fra kommunal- og regionalminister Erna Solberg av 30. januar 2004 om endringer i utlendingslovgivningen.

Disse medlemmer er enig i betydningen av å legge til rette for at norske interesser og bedrifter skal ta aktivt del i mulighetene som følger av globaliseringen og den økte integrasjonen i vår egen verdensdel. Disse medlemmer viser til at dette har virkninger for både tilbudet og etterspørselen etter arbeidskraft. Disse medlemmer viser til meldingens omtale av det fremtidige arbeidskraftbehovet, og er enig i at befolkningsutviklingen tilsier at behovet for arbeidskraft vil øke.

Disse medlemmer viser til at utvidelsen av EU og EØS gir oss nye muligheter for å styrke tilgangen på arbeidskraft. Disse medlemmer mener dette på sikt vil ha betydning for Norge. Et utvidet europeisk arbeidsmarked gir større muligheter for å rekruttere velutdannet arbeidskraft, både innenfor offentlig og privat virksomhet.

Komiteen viser til at det innenfor dagens regler på utlendingsfeltet finnes vide muligheter for å rekruttere kompetent arbeidskraft fra utlandet, og at kvotene for slik arbeidsinnvandring på langt nær er oppbrukt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det viktigste, derimot, er å sørge for å iverksette rekrutteringskampanjer i relevante utenland-

ske fagmiljøer for å utfylle det norske arbeidsmarkedet med kompetanse vi i dag ikke innehar.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener derfor det ikke er nødvendig å inn ta en offensiv holdning for å raskt liberalisere dagens reguleringer på arbeidsinnvandring for å sikre seg høykvalifisert arbeidskraft.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Norge har vært en del av et åpent arbeidsmarked i mange år. Innen Norden har vi hatt et åpent arbeidsmarked helt siden 1950-tallet. Vi har også hatt et felles arbeidsmarked innen EØS siden 1994. Disse medlemmer har notert at utvidelsen av EØS dermed ikke innebærer noe nytt som sådan. Det er en utvidelse i antall, hvor vårt felles arbeidsmarked nå går fra å omfatte 375 millioner innbyggere til over 450 millioner innbyggere. Disse medlemmer ser at det er forskjeller i velferdsnivå mellom landene, og at dette i en overgangsperiode vil kunne føre til et press på arbeidsmarkedet i dagens EU/EØS-land.

Disse medlemmer mener at

- Utvidelsen kan bli positiv for Norge fordi vi har et vesentlig arbeidskraftbehov i årene som kommer grunnet vår demografiske utvikling.
- Utvidelsen kan bli positiv for Norge ettersom vi til tross for dagens arbeidsledighet ser antydninger til manglende kompetanse innen enkelte næringer og yrker.
- Utvidelsen er positiv for arbeiderne fra de nye EU-landene som i dag arbeider i Norge. I dag er det en ubalanse i avtaleforholdet ved at arbeidstakeren er prisgitt en arbeidsgiver for å få arbeidstillatelse. Etter utvidelsen vil disse arbeidstakerne stå friere til å skifte arbeidsgiver uten å måtte søke om ny tilatelse og dermed stå mye sterkere.
- Utvidelsen er positiv for den norske forbrukeren som får bedre tilgang til og utvalg av tjenester.
- Utvidelsen er positiv for den enkelte norske borger som får nye valgmuligheter for eget arbeid og karriere i en rekke nye land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er ikke enig i betraktningen at kommende EU-utvidelse ikke representerer noe nytt for Norge. Disse medlemmer mener utvidelsen representerer noe helt nytt med tanke på at utfordringen med ufordelaktig arbeidsinnvandring nå er langt mer reell enn tidligere. Disse medlemmer viser til at tidligere EU-utvidelser har skjedd med land som har hatt et sammenlignbart kostnadsnivå med Norge, eller med land hvis arbeidstakere som på grunn av grunnleggende underliggende faktorer ikke har representert noen nevneverdig trussel for stabiliteten i det norske arbeidsmarkedet.

Disse medlemmer viser til at Norge i lang tid har vært vertsland for et stort antall sesongarbeidere fra de nye EU-medlemslandene. Disse medlemmer

bemerket at dette kan og vil, på godt og vondt, fungere som et viktig rekrutteringsgrunnlag overfor arbeidsinnvandrere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet deler ikke oppfatningen at EU-utvidelsen er betingelsesløs positiv. Disse medlemmer viser til hvordan utvidelsen nå får de aller fleste vesteuropeiske land til å stramme inn i velferdsytelsene i frykt for at de skal bli misbrukt av velferdsturister fra de nye medlemslandene. Disse medlemmer konstaterer derfor at utvidelsen på sikt kan medføre at norske borgere står i fare for å få et dårligere velferdstilbud. Dette er klart en uheldig konsekvens.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil hevde at Norge trenger den kulturelle og økonomiske stimulans som immigrasjon og emigrasjon gir. Sett i lys av et stadig mer globalt kunnskaps-, arbeids- og varemarked, er behovet for langt bredere og mangfoldig kompetanse udiskutabel. Åpenhet og globalisering har til nå vært for ensidig på finanskapitalens og industriens premisser, med negative konsekvenser for mange. Globaliseringen må møtes med spilleregler og regelverk både nasjonalt og internasjonalt og må kombineres med tiltak mot sosial dumping, arbeidsløshet og utstøting fra arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at Norge har en liten, åpen og internasjonalisert økonomi som presses av dereguleringer og liberalisering på stadig flere områder. Store endringer i arbeidsmarkedet, både nasjonalt og internasjonalt, økt bruk av utleie og privat arbeidsformidling gjør at det kreves et sterkere politisk grep enn det vi har i dag om virkemidlene for et godt og sivilisert arbeidsmarked. Dette gjelder både generelt og overfor grupper som har spesielt høy ledighet.

Disse medlemmer mener det er behov for en mer åpen innvandringspolitikk. En streng og lukket innvandringspolitikk er ingen garanti for nok satsing på tiltak og opplæring til arbeidsledige, men en mer åpen innvandringspolitikk er heller ingen unnskyldning for ikke å legge nok ressurser i arbeidsmarkedspolitikken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av å begrense skadevirkningene av utvidelsen mest mulig. Den aller verste situasjonen som Norge kan stille seg opp i er slik Regjeringen opprinnelig hadde lagt opp til, nemlig at det ikke skulle tas i bruk overgangsordninger i det hele tatt. Disse medlemmer er opprørt over hvordan en samlingsregjering så lemfeldig og uten videre betenkeligheter så ut til å sette stabiliteten på arbeidsmarkedet i fare som følge av troen på internasjonalisering av arbeidsmarkedet.

Disse medlemmer vil bemerke at de klart er for en internasjonalisering, men at dette ikke kan skje for enhver pris, og at overganger og tilpasning må skje gradvis.

Disse medlemmer er videre kritisk til hvordan Regjeringen konkret har håndtert spørsmålet om EU-utvidelsen og fri arbeidsinnvandring. Disse medlemmer viser til at våre naboland for lengst er ferdige med den prosessen som Regjeringen nå så vidt har satt i gang. Disse medlemmer avviser at det har vært hendelser i den siste tiden som har gitt Regjeringen grunner for å snu i sitt syn på overgangsordninger. Disse medlemmer fastslår at det i lang tid har vært svært tydelig hvordan våre naboland har sett på arbeidsinnvandring fra de nye EU-medlemslandene. Samtidig som det helt tydelig har vært Regjeringens åpenbare holdning at Norge uten opphold skulle åpne for fri arbeidsinnvandring så fort utvidelsen var et faktum.

Disse medlemmer er sterkt kritisk til den informasjonen Stortinget har fått i sakens anledning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at St.meld. nr. 19 (2003-2004) i beste fall er mangelfull når det gjelder å vurdere følgene av fri arbeidsinnvandring. Disse medlemmer viser til den svenske SOU 2002:116. Dette er den utredningen som Sverige hadde som grunnlag for å behandle spørsmålet om fri arbeidsinnvandring fra de nye EU-medlemslandene. Disse medlemmer konstaterer at den norske utredningen om saken knapt kunne tjent som et kapittel i den svenske.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at Regjeringen må bære det totale ansvaret for det hastverksarbeid som nå gjøres for å sikre seg mot utfordringene med arbeidsinnvandring.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Regjeringen har nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe som i august 2003 og januar 2004 har levert rapporter om utvidelsens utfordringer, særlig med tanke på velferdsordningene. Disse medlemmer vil peke på at våre nabolands posisjoner i disse spørsmål har utviklet seg hurtig i den seneste tid. Disse medlemmer mener at Regjeringen har vært proaktiv i denne saken, midt i en krevende prosess hvor utviklingen i andre land har vært viktig å hensynta.

Disse medlemmer viser til at Sverige har kommet kortere enn oss både med hensyn til politiske avklaringer og i forhold til utforming av overgangsregler. Disse medlemmer vil understreke at Sveriges holdning ennå ikke er avklart i Riksdagen. I forhold til SOU 2002:116 vil disse medlemmer gjøre oppmerksom på at de fleste høringsinstansene, samt den svenske regjeringen, uttalte seg negativt til forslagene om overgangsordninger. Dette gjaldt både arbeidsgiverorganisasjonene og arbeidstakerorganisasjonene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Regjeringen holdt tilbake rapporten fra den interdepartementale gruppen som hadde vurdert konsekvensene av fri arbeidsinnvandring. Disse medlemmer er kritiske til at Regjeringen

ville unnta konklusjonene om at utvidelsen hadde negative konsekvenser fra offentligheten.

Disse medlemmer mener dette er en statlig informasjonspolicy som ikke hører hjemme i Norge, og konstaterer videre at de andre nordiske landene, i rak motsetning til Norge, hele tiden har hatt en åpen prosess med fokus på felles utfordringer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener det ikke er EØS-utvidelsen i seg selv, men mangel på effektive kontrolltiltak og regler mot sosial dumping som er problemet. Mangelen på slike tiltak gjør at sosial dumping er et økende problem i Norge. Dette rammer enkeltmennesker økonomisk og helsemessig, svekker respekten for lovverk og spilleregler med svært alvorlige konsekvenser for seriøse bedrifter som ikke kan hevde seg i konkurranse med de useriøse. Eksempler finnes i flere bransjer og har oppstått uavhengig av økt arbeidsinnvandring.

Disse medlemmer vil derfor understreke at varige og sterke tiltak mot sosial dumping trengs og at overgangsordninger kun er et midlertidig tiltak inntil nytt og effektivt regime mot sosial dumping er etablert. Mer kontroll er ikke nok. Brudd på norsk lov må føre til en straff som avskrekker.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det i stortingsmeldingen ble varslet at det kunne bli aktuelt med overgangsordninger dersom andre land innførte slike. Disse medlemmer har også merket seg at Storbritannia varslet overgangsordninger etter Norge.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Senterpartiet i november fremja forslag om å be om overgangsordningar fordi det vil gjere det mogleg med langt betre førebuing av informasjon, naudsynnte presiseringar i aktuelt lovverk samt styrking av kontrollregime og eventuell oppretting av nye samarbeids- og kontrollinstansar. Desse medlemene er tilfreds med at eit samla storting no går for overgangsordningar. Desse medlemene vektlegg at ein slik kan førebyggje at utvidinga svekkar tilhøva og arbeidet med å skape meir ordna høve i dei mest utsette delane av arbeidslivet.

Desse medlemene vil også peike på at det i løpet av perioden er venta ei positiv utvikling i dei nye medlemslanda, noko som også kan redusere migrasjonen.

Medlemene i komiteen frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke at ein open og fri arbeidsmarknad i utgangspunktet er eit gode både for arbeidstakarar og arbeidsgjevarar, men at dette forutset at det er balanse i forholdet mellom arbeidsplassar og arbeidstakarar. Desse medlemene meiner det er naudsynt å sjå på den nasjonale arbeidsmarknadssituasjonen. Desse medlemene viser til at det i Noreg i dag er over 100 000 personar registrerte arbeidsledige og at dette svingar over tid.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at til tross for at arbeidsledigheten i dag er for høy, er det mange næringer og regioner som likevel mangler enkelte kategorier arbeidskraft. Disse medlemmer vil samtidig påpeke de langsiktige perspektivene hvor det er behov for flere arbeidstagere, slik som innenfor helse- og pleiesektoren.

Medlemene i komiteen frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet meiner det er særleg grunn til å uroe seg over den arbeidskraftsressursen vi ikkje greier å mobilisere verken i dårlege eller gode tider. Dette gjeld til dels innvandrargrupper som over lang tid har vore kraftig overrepresenterte på ledigstatistikkane. Desse medlemene viser til at etter Statistisk sentralbyrå er 20 000 fleire funksjonshemma sett utanfor arbeidslivet siste året. Det gjeld også alle dei som gjennom ulike utstøytingsmekanismar blir ståande på utsida av arbeidsmarknaden. Desse medlemene vil peike på at det på dette området er ein stor jobb å gjere.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet viser til at det samstundes som mange er utan arbeid, også er bransjar som strevar med å skaffe kvalifisert arbeidskraft. Denne medlemen meiner ein primært bør løyse dette betre enn i dag ved ein kombinasjon av incentiv for å nytte fleire av dei som er ledige i Noreg, samt ei utviding av dei avtalane ein i dag har mellom styresmaktene og partane i arbeidslivet om årlege kvotar av arbeidstakarar frå andre land.

Denne medlemen fremjar følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa legge til rette for arbeidskraft frå land i og utanfor EØS-området etter nærare avtale mellom partane i arbeidslivet."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser i den anledning til Sosialistisk Venstreparti og Venstres forslag om en Green card-ordning, Dokument nr. 8:18 (1999-2000) for å gi et antall mennesker fra land utenfor EØS-området arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti presiserer at den årlige spesialarbeidskvoten fastsettes av Regjeringen.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet meiner det må finnast nokre ordningar for arbeidsløve også for personar utanom EØS-området.

Desse medlemene meiner det er behov for å praktisere lovverket meir fleksibelt for arbeidssøklarar frå land utanfor EØS-området som alt oppheld seg i landet, slik som utanlandsstudentar og asylsøklarar. Desse medlemene ser det som eit paradoks at det er einskildpersonar og familiar i dag i Noreg som har fått avslag på søknad om asyl eller opphald på humanitært grunnlag, men som på grunn av lang sakshandsa-

mingstid i UDI i mellomtida er godt integrerte i norske kommunar. Denne gruppa har arbeid som arbeidsgjevaren gjerne vil dei skal halde fram i. Dei har lært norsk og er omslutta av lokalsamfunn som har eit sterkt engasjement for denne form for arbeidsutveksling. Desse medlemmene meiner personar som er i Noreg no og som fyller visse kriteriar til butid og arbeid i Noreg men som ikkje har behov for beskytting, bør gjevast høve til å søkja om arbeidstillating.

Desse medlemmene vil presisere at forslaget ikkje er meint å uthole dagens asylinstitutt, men må i staden vurderast som eit forsøk på å gi høve til eit verdig punktum for saker der nokre få einskildpersonar og familiar er involverte.

Desse medlemmene meiner det same også bør gjelde for einskildpersonar som anten har utdanning i Noreg eller tilknytning til landet.

Desse medlemmene fremjar følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa gi opning for å søkje om arbeidsløyve frå Noreg for personar som etter nærare kriteriar anten har opphalde seg i Noreg eller på annan måte har tilknytning til landet og som er heimhøyrande i land utanfor EØS-området."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at en slik ordning som Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet her åpner for, vil undergrave asylinstituttet. Det er et viktig grunnlag for asylinstituttet at det skal foreligge et behov for beskyttelse eller sterke menneskelige hensyn for å få asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Det er derfor etter disse medlemmers syn svært viktig at asylinstituttet ikke skal brukes som et verktøy for arbeidssøkende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, konstaterer at mangelen på avklaring av hvilke retningslinjer som vil gjelde etter 1. mai har skapt problemer for aktørene i arbeidsmarkedet. Flertallet har merket seg at det for næringer som normalt sysselsetter utenlandsk arbeidskraft i sommersesongen er viktig med snarlig avklaring av hvilke retningslinjer de skal forholde seg til. Flertallet forutsetter at Regjeringen snarest sørger for at nødvendig informasjon blir gitt.

Komiteen mener det er nødvendig å iverksette forenklete prosedyrer for sesongarbeidskraft for sommeren 2004 snarest.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i samråd med berørte bransjer foreta nødvendige forenklinger i prosedyrene for tilsetting av sesongarbeidskraft til landbruket og grøntsektoren for sommeren 2004."

Medlemene i komiteen frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet meiner at når det gjeld sesongarbeidskraft er det behov for fristar for sakshandsaming, samt ei oppmjuking i rigide krav om kva arbeid som kan gjerast slik at ein kan supplere med t.d. førefallande arbeid. Desse medlemmene meiner ein også bør kunne gi rom for arbeid hos fleire arbeidsgjevarar for å nytte ev. ledig kapasitet. Desse medlemmene vil peike på at ein med desse døma på forenkling, vil kunne frigjere ressursar til kontroll på område der det verkeleg er naudsynt å forsterke innsatsen.

2.2 EUs regler for fri bevegelighet av arbeidstaker

Komiteen viser til at ved siden av retten til 6 måneders opphold på eget underhold for å søke arbeid, innebærer EU/EØS-regelverket for fri bevegelse av arbeidskraft (EØS 1612/68 artikkel 1-6) at de som finner jobb av en viss varighet har krav på oppholdstillatelse i inntil 5 år, med rett til forlengelse dersom man fortsatt er i arbeid, er blitt ufrivillig arbeidsledig, eller er gått i gang med yrkesrelevant utdanning. Under visse vilkår kan oppholdstillatelsen også forlenges om man går over til å motta trygd, attføring, i pensjon eller liknende. Komiteen viser til kravet til likebehandling med vertslandets innbyggere når det gjelder velferdsytelser.

Komiteen er kjent med at arbeidsforhold inntil 90 dager ikke forutsetter oppholdstillatelse. Dette betyr at sesongarbeid under 90 dagers varighet for EU/EØS-borgere ikke krever noen form for registrering eller godkjenning, og at myndighetene dermed ikke vil ha noen oversikt over hvem og hvor mange som oppholder seg i landet i forbindelse med slikt arbeid. Komiteen er kjent med at regelverket i dag praktiseres slik at hvis EU/EØS-borgere skal få oppholdstillatelse for arbeid utover 90 dager, er det krav om at arbeidsforholdet må være reelt, av en viss varighet, og normalt omfatte minst 50 pst. stilling for å gi oppholdstillatelse (som også gir rett til arbeid) (utlendingsloven § 51, jf. Utlendingsforskriften §§ 175-78). EU/EØS-reglene hjemler også krav til at utenlandske arbeidstakere skal kunne underholde seg selv og eventuelle familiemedlemmer.

For øvrig viser komiteen til at EØS-avtalen også inneholder en beskyttelsesmekanisme som gir adgang til å stoppe den frie bevegelighet for arbeidstakerne for en periode. Dette gjelder i situasjoner der det oppstår vesentlige forskyvelser i deler av eller hele arbeidsmarkedet.

2.3 Internasjonale rammebetingelser i endring/ Migrasjonsutsikter etter EØS-utvidelsen

Komiteen er kjent med at arbeidsmobiliteten mellom landene i EU tradisjonelt har vært lav, også etter den forrige store utvidelsen da Hellas, Portugal og Spania ble medlemmer. Blant annet det store velferdsgapet mellom de gamle og nye medlemslandene, hvor folk i mange tiår har vært forhindret fra å reise fritt, kan likevel tilsi at arbeidsvandringene i en overgangsperiode kan bli større enn ved tidligere høve. Dette gjelder også

såkalt utstasjonering av arbeidstakere i forbindelse med tjenester og entrepriser, hvor EU/EØS-virksomheter medbringer egne ansatte som kan lønnes etter hjemlandets satser.

Komiteen viser til at tilstrømmingen av arbeidstakere fra det nåværende EØS-området hittil har vært begrenset (ca. 4 000 i året), selv om det er grunn til å regne med en underrapportering. Høy ledighet og store forskjeller i nivået for lønn (10-15 pst. av vårt), velferdsytelser og kjøpekraft (25-30 pst. av vårt) mellom flere av de nye medlemslandene og Norden, er drivkrefter for arbeidsutvandring.

Komiteen vil påpeke at ettersom det mangler historiske paralleller til nedbyggingen av grensene mellom landene i Øst- og Vest-Europa - bortsett fra gjenforeningen av Tyskland som førte til forbausende liten mobilitet - er alle prognoser for framtidig arbeidsutvandring beheftet med stor usikkerhet.

Komiteen viser til at etablerte migrasjonsnettverk og forholdsvis små geografiske, klimatiske og kulturelle barrierer, kan tilsi at antallet arbeidssøkere fra de nye medlemslandene vil øke de første årene. Men etter hvert kan økt vekst og utjevning av levestandarden mellom øst og vest dempe motivasjonen for arbeidsutvandring, samtidig som demografiske faktorer gjør at også de nye medlemslandene vil få knapphet på arbeidskraft. I lys av behovene for utvikling og vekst i disse landenes økonomi, vil en høy arbeidsutvandring verken være ønskelig eller realistisk, selv om økt mobilitet over landegrensene kan gi nyttige bidrag til kompetanseutvikling.

Komiteen viser til at undersøkelser beregner en årlig totalutvandring på drøyt 300 000 årlig til hele Vest-Europa de kommende 10-15 år (til sammen 3,75 millioner), hvorav 70-80 pst. til Tyskland og Østerrike. Ut fra slike beregninger skulle den årlige immigrasjonen til Norge utgjøre under 1 000 personer i året, og studier av flytteønsker/planer i befolkningen i de nye medlemslandene bekrefter at Skandinavia ikke er blant de mest attraktive flyttemålene. Komiteen vil imidlertid presisere at dette er usikre tall.

Komiteen vil hevde at det er grunn til å anta at slike anslag for varig utvandring kan undervurdere interessen for midlertidig arbeidsvandring til de nordiske landene. Ved siden av forventet høy etterspørsel etter arbeidskraft er lønningene for ufaglært arbeidskraft i Norden gode i internasjonal sammenlikning, i likhet med velferdsordningene for arbeidstakere. Slike forhold kan gjøre det attraktivt å arbeide her i en periode for å legge opp penger som vil utgjøre verdifull kapital hjemme. Tilstrømmingen av sesongarbeidere til landbruket de seinere årene (15-20 000 i 2002), samt et visst omfang av illegalt korttidsarbeid, har skapt nettverk og kontakter for rekruttering, og tyder på at interessen for kortvarig ufaglært arbeid i Norge er betydelig. På den annen side har Norge ikke fylt den årlige kvoten for spesialistarbeidskraft. Dette kan tyde på at sysselsettingsmulighetene i Norge for denne typen arbeidskraft hittil har vært lite kjent, men også at konkurransen om kvalifisert arbeidskraft fra de nye medlemslandene vil være sterk.

2.4 Utviklingen på arbeidsmarkedet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at tilgang på arbeidskraft i de kommende tiår kan bli en hindringsfaktor for vekstevnen i norsk økonomi og for mulighetene til å løse de økende velferdsoppgavene når befolkningen aldres. Flertallet er kjent med at ved konstant yrkesdeltaking og innvandring er veksten i arbeidsstyrken beregnet til 11 000 årlig fram til 2010 for deretter å synke til 6-7 000 fram mot 2030. Til sammenlikning hadde Norge i vekstperioden utover på 90-tallet en økning i sysselsettingen på 20 000-60 000 per år.

Flertallet viser til at i lys av den forventete mangelen på arbeidskraft i for eksempel pleie- og omsorgssektoren, vil vi kunne ha behov for flere som ønsker å komme hit for å arbeide. Samtidig vil den viktigste strategien for å øke arbeidsstyrken være å bedre sysselsettingsmulighetene for grupper med lav yrkesdeltaking (kvinner, eldre, innvandrere, handikappede).

Komiteen mener, til tross for dette, at i en situasjon med ledighet og undersysselsetting på kort sikt, som gjør det vanskelig for utsatte grupper å komme inn i arbeidslivet, vil økt innvandring av arbeidssøkere de første årene kunne bidra til sterkere konkurranse om jobbene. Internasjonal forskning tyder på at varige arbeidsinnvandrere vanligvis raskt tilpasser seg vertslandets lønnsnivå. For dem som primært kommer for å arbeide en kortere periode og spare penger til bruk i hjemlandet, vil det imidlertid kunne være rasjonelt å akseptere noe lavere lønn enn norske arbeidstakere for å få jobb raskest mulig. Dette vil kunne skape et visst press på lønns- og arbeidsvilkårene i enkelte bransjer med høy gjennomtrekk. I hvilken grad dette vil bli et problem, vil avhenge av veksten i norsk økonomi, sysselsetting og ledighet, men vil også kunne påvirkes av hvordan sysselsettingsmulighetene blir i de andre nordiske og europeiske landene.

Komiteen er kjent med at EU/EØS-regelverket innebærer at utenlandske leverandører av tjenester til norske kunder kan medbringe egen arbeidskraft for å utføre oppdraget. Med mindre vertslandet har lovgivning som pålegger tjenesteleverandører å følge nasjonal minstelønn eller allmenngjort tariffavtale, kan slike utsendte arbeidstakere avlønnes etter hjemlandets vilkår. Definisjonen av tjenester omfatter også tidsbegrensete oppdrag i bygg- og anleggsbransjen, underentrepriser av ulike slag, samt firma som driver arbeidsutleie eller formidling av vikarer. Med unntak for visse typer veitransport, gjelder ingen overgangsordning for utstasjonering av arbeidstakere ved tjenesteleveranser. Komiteen er kjent med at i henhold til Utstasjoneringsdirektivet (96/71EC) er utsendte arbeidstakere omfattet av de sentrale beskyttelsesreglene i arbeidsmiljøloven (jf. XII.B), samt eventuelle bestemmelser i allmenngjort tariffavtale, men de er ikke omfattet av vertslandets trygde- og velferdsordninger.

Komiteen viser til at uavhengig av EU-utvidelsen har man i Norge sett en betydelig vekst i bruken av

anbud, underentrepriser og utkontraktering av tjenester både i privat og offentlig sektor de seinere år. Man vet imidlertid lite om hvor omfattende denne typen tjeneste- og arbeidsmobilitet fra EU/EØS-området er. Det er lite som tyder på at det generelle omfanget er stort, men særlig i bygg- og anleggsbransjen rapporteres om et betydelig innslag av utenlandske underentreprenører. I deler av industrien og bygg- og anleggsbransjen er det heller ikke noe nytt at slike oppdrag utføres av firma fra de nye EU-landene. Utlendings- og arbeidskraftsmyndighetene har de seinere år fulgt en relativt liberal praksis når det gjelder å gi gruppe- eller spesialarbeidstillatelser i slike tilfeller, forutsatt at de ansatte mottar norsk tariff lønn eller tilsvarende (Utlendingsforskriften § 2-2).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det imidlertid er mange eksempler på at disse reglene brytes og at kontroll- og tilsynsapparat ikke har kapasitet til å gripe inn overfor sosial dumping, svart arbeid, skatteunndragelser og brudd med lov- og avtaleverket.

Flertallet vil påpeke at med fri bevegelse av kapital og tjenester kan det i et tøft oppdragsmarked være grunn til å regne med at både norske og utenlandske firma vil søke konkurransefordeler ved å utkontraktere flere oppgaver til egne datterselskaper eller underleverandører i de nye EU-landene hvor lønnene er langt lavere enn de norske, framfor å benytte egne ansatte. Det kan bety kroken på døra for mange norske bedrifter og ansatte, samtidig som det vil kunne skape press på lønns- og arbeidsvilkår i en del bransjer med økende bruk av anbud.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er kjent med at det er eksempler på sosial dumping, svart arbeid, skatteunndragelser og brudd på lov- og avtaleverket. Disse medlemmer er videre kjent med at samordningen mellom ulike offentlige instanser ikke alltid er optimal. Disse medlemmer understreker betydningen av å bedre samordningen og viser i denne sammenheng til brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet 8. mars 2004.

Disse medlemmer mener at fri konkurranse er positivt. Disse medlemmer er enige i at det vil gi økt konkurranse i det norske arbeidsmarkedet.

2.5 Overgangsordninger

2.5.1 Generelt

Komiteen viser til brev fra kommunal- og regionalministeren av 12. februar 2004 der det fremgår at Regjeringen har avklart sitt syn på overgangsregler etter at meldingen ble lagt frem.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at andre europeiske lands tiltak også har

virksomheter for Norge. Det er en av grunnene til at det i en periode er nødvendig å ha overgangsregler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, er kjent med at overgangsregler midlertidig vil begrense den frie bevegelsen for arbeidstakere i det utvidede arbeidsmarkedet noe. Flertallet vil presisere at selv med overgangsregler vil arbeidstakere fra de nye medlemslandene ha vesentlig enklere adgang til det norske arbeidsmarkedet fra 1. mai 2004 enn dagens regelverk gir mulighet for.

Komiteen konstaterer at EU har åpnet for at i de første 2 årene etter utvidelsen kan de nåværende EØS-landene fortsette å benytte nasjonale bestemmelser for å regulere adgangen til arbeidsmarkedet for borgere av de nye medlemslandene, med unntak av Kypros og Malta. Denne perioden kan utvides med ytterligere 3 år uten at det stilles ytterligere vilkår. Videre kan de nasjonale bestemmelsene forlenges i ytterligere 2 år, dersom det konstateres alvorlige forstyrrelser på arbeidsmarkedet eller er fare for dette.

Komiteen er kjent med at selv om EUs tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen åpner for en overgangsperiode på totalt syv år, er det begrensninger på hvor lang tidsperiode det er adgang til å benytte overgangsordninger overfor de nye medlemslandenes enkelte arbeidstakere som er eller blir gitt adgang til arbeidsmarkedet. Komiteen viser til brev fra departementet hvor det framgår at i henhold til tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen er det etter alt å dømme ikke adgang til å benytte overgangsordninger overfor de nye medlemslandenes arbeidstakere som før utvidelsesdatoen er blitt innvilget arbeidstillatelse i Norge for en sammenhengende periode på minst 12 måneder. Disse arbeidstakerne vil, etter å ha arbeidet lovlig og sammenhengende i Norge i 12 måneder, kunne hevde rettigheter i henhold til EØS-regelverket, på lik linje med arbeidstakere fra nåværende medlemsland. Komiteen har merket seg at det samme må gjelde for arbeidstakere fra de nye medlemslandene som etter utvidelsesdatoen blir gitt arbeidstillatelse for en sammenhengende periode på minst 12 måneder.

Komiteen har videre merket seg at for begge ovennevnte tilfeller gjelder at hvis vedkommende arbeidstaker frivillig forlater det norske arbeidsmarked på et senere tidspunkt, det vil si etter at vedkommende har fått rettigheter etter EØS-avtalen på lik linje med arbeidstakere fra nåværende medlemsland, vil en eventuell ny søknad om arbeidstillatelse bli behandlet på lik linje med tidligere søknad, i henhold til de vilkårene som følger av overgangsreglene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at i en forbigående tilpasningsfase vil det nasjonale regelverket avpasses til EU/EØS-regimet. I de første 2-5 årene har hvert enkelt land stor handlefrihet til å foreta en gradvis

innføring av EU/EØS-regimet, og myndighetene vil kunne justere de foreslåtte ordningene i mer/mindre liberal retning i lys av de erfaringene man høster. Det er videre grunn til å forvente at det i lys av erfaringene med økende arbeidsvandring over landegrensene vil skje en løpende politikk- og rettsutvikling i EU/EØS når det gjelder hvilke spesifikke krav som kan stilles til et arbeidsforhold for å få opphold og adgang til velferdsytelser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil påpeke at det er flere grunner som taler for å innføre overgangsregler. Hovedgrunnen er at slike regler vil dempe presset på velferdsordningene som arbeidstakere fra alle EØS-land i henhold til EØS-regelverket har rett til. Videre vil dette redusere et mulig press på arbeidsmarkedet i enkelte næringer eller regioner i en overgangsperiode. Selv om faren for sosial dumping ventelig vil være større ved import av tjenester, vil overgangsregler gjøre at vi gradvis kan utvikle mekanismer og kontrollrutiner som kan bidra til å hindre sosial dumping. Det er likevel viktig å merke seg at overgangsreglene kan frafalles på kort varsel om situasjonen gjør dette ønskelig. I så tilfelle skal Stortinget først konsulteres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er enig i vurderingen at nabolandenes tiltak i aller høyeste grad påvirker hvordan Norge må innrette sin innvandringspolitikk. Disse medlemmer er glad for at flertallet i komiteen erkjenner dette. Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at det er trist at flertallet ellers, når det gjelder asyl- og flyktningpolitikken, ikke erkjenner dette faktumet.

Disse medlemmer er ikke enig i at vi i overgangsperioden skal legge til rette for vesentlig lemping av kravene for tilgang til det norske arbeidsmarkedet. Disse medlemmer viser til at innretningen av overgangsordningene er avgjørende for den regulative funksjonen de skal ha. Disse medlemmer finner det derfor merkelig at flertallet ønsker en såpass omfattende lemping av kravene for tilgang til det norske arbeidsmarkedet, når dette gjør at overgangsordningene langt på veg mister sin intenderte funksjon.

Disse medlemmer mener alle tiltak for å sikre oss mot ulempene ved arbeidsinnvandring burde ha vært gjennomført mens vi fortsatt hadde full nasjonal styring av arbeidsinnvandringen. Disse medlemmer mener derfor det er galt av Regjeringen å liberalisere reglene for arbeidsinnvandring uten å ha gjennomgått og eventuelt iverksatt tiltak mot sosial dumping.

Disse medlemmer mener det aller viktigste i overgangsperioden er å få tid til å sikre velferdsordningene mot misbruk fra arbeidsinnvandrere. Dersom det legges opp til en vesentlig lemping av kravene for innreise og arbeid i landet, vil vi miste denne siste anledningen vi har til å sikre oss mot velferdsturister fra Øst-Europa.

Disse medlemmer viser til at vi ikke kan vedta strengere lover i løpet av overgangsperioden enn det vi

har pr. 1. mai 2004. Dette medfører at Regjeringens forslag til endringer, dersom de blir vedtatt, er irreversible. Samtidig påpeker disse medlemmer at beskyttelsesklausulen om midlertidige begrensninger vil være utilstrekkelig i det øyemed å gi landet tilstrekkelig tid til å sikre velferdsordningene mot misbruk.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at Norge foreløpig må legge opp til å videreføre alle gjeldende begrensninger for arbeidsinnvandring fra de nye EU-medlemslandene i fem år. Det innebærer at vi fortsatt har full kontroll på arbeidsinnvandringen slik vi i dag har.

Disse medlemmer mener videre overgangsperioden må brukes til å gjennomgå alle velferdsordningene som kan stå i fare for å bli misbrukt.

Disse medlemmer viser til at det på en alvorlig måte vil undergrave folks respekt for velferdsstaten, og ikke minst tiltroen til kvalifisert utenlandsk arbeidskraft, dersom velferdsturister innenfor et snillistisk regelverk kan nye godt av velferdsordninger som de norske borgerne gjennom lang tid har opparbeidet og betalt for.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i proposisjon komme tilbake med forslag som legger til grunn videreføring av alle dagens gjeldende restriksjoner på arbeidsinnvandring og innreise for borgere fra de nye EU-medlemslandene."

"Stortinget ber Regjeringen om å umiddelbart iverksette en bred gjennomgang av alle velferdsordninger, med sikte på å sikre dem mot misbruk fra utenlandske arbeidstakere, og at dette gjøres innenfor den avgrensede perioden landet fortsatt har suverenitet til å bestemme sin egen innvandringspolitikk."

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å få en gradvis og styrt overgang til et friere arbeidsmarked, og konstaterer at flertallet ønsker det motsatte.

Medlemen i komiteen fra Senterpartiet viser til egne merknader under kap. 2.1 og kap. 2.8.

2.5.2 Registrering

Komiteen viser til meldingen som sier at personer på arbeidsoppdrag i landet med en varighet over 3 måneder med dagens ordning skal registrere seg hos politiet for å få en EØS-oppholdstillatelse. Komiteen er kjent med at Regjeringen planlegger å innføre utvidet meldeplikt for EØS-borgere som er her på kortvarige arbeidsoppdrag og som ikke trenger oppholdstillatelse. Komiteen er enig i at en slik meldeplikt vil bidra til å fremskaffe informasjon som er nødvendig for å vurdere om ytterligere beskyttelsestiltak skal iverksettes. Komiteen er oppmerksom på at en slik meldeplikt vil gjelde alle EØS-borgere, men at de ikke vil få noen praktisk betydning for arbeidstakere fra de nye medlemslandene så lenge overgangsregler gjelder. Dette skyldes at de vil måtte ha arbeidstillatelse også

for kortvarig arbeid og vil bli registrert i den sammenheng. Komiteen er enig i at en slik hjemmel om meldepikt kan gis i utlendingsforskriften.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det må legges opp til at arbeidssøkere fra de nye EU/EØS-landene skal registrere seg så snart de tar opphold i landet og at man i en overgangsperiode praktiserer en ordning hvor nye EU/EØS-borgere som i løpet av den 6 måneders arbeidssøkerperioden finner høvelig arbeid, får tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse.

2.5.3 Lønn

Komiteen viser til at i tilfelle av vesentlige forstyrrelser i deler av arbeidsmarkedet vil sikkerhetsmekanismene i utvidelsesavtalen, samt beskyttelsesklausulene i EØS-avtalen, gi adgang til å stoppe fri bevegelse for arbeidstakere for en periode. I henhold til utvidelsesavtalen i EU/EØS kan landene vente med full innføring av EU/EØS-regelverket for individuelle arbeidstakere i en overgangsperiode på 2-7 år. I denne perioden kan man videreføre hele eller deler av dagens regelverk, med sikte på en fleksibel og styrt overgang til EU/EØS-regimet.

Komiteen viser til at EUs regime for fri bevegelse for arbeidstakere, når det er fullt innført, ikke gir grunnlag for å stille andre vilkår for oppholdstillatelse for arbeidstakere fra de nye EØS-landene enn de som vil gjelde for dagens EØS-borgere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at i dag er EU/EØS-kravene at arbeidsforholdet skal være reelt og av en viss varighet for å gi rett til oppholdstillatelse i Norge definert til arbeid som normalt skal være minst halvtid og kunne sikre underhold. Siden man i Norge ikke har noen lovfestet minstelønn og ikke har praktisert allmenngjøring av tariffavtaler, vil man etter dagens regelverk ikke ha grunnlag for å stille bestemte krav til lønnsnivå for EU/EØS-borgere - slik man i dag gjør for arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at for å hindre at arbeidsgivere utnytter eller forskjellsbehandler nye EU/EØS-borgere er det viktig at myndighetene stiller krav om at arbeidstakere fra de nye EU-landene skal ha lønns- og arbeidsvilkår i tråd med gjeldende tariffavtale eller det som er vanlig på samme sted og innen samme yrkesområde. Dette vil også være i tråd med behandlingen av arbeidsinnvandrere fra såkalte 3. land og de nye EØS-landene i dag.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener det skal stilles krav til fulltidsarbeid og vanlige lønns- og arbeidsvilkår.

Disse medlemmer viser likevel til at det er ulike jobbkategorier hvor det normale lønnsnivået allerede i dag ligger på et nivå som mange vil oppfatte som meget lavt.

Disse medlemmer poengterer at det er flere eksempler på arbeidsforhold som ikke må forstås som sosial dumping selv om kompensasjonen for arbeidet isolert sett er lav. Dette gjelder særlig ulike former for internasjonal ungdomsutveksling og arbeidserfaring hvor arbeidet kan være motivert ut fra kulturelle eller språklige opplevelser eller som praksis for utdanning.

2.5.4 Bolig

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det i tråd med behandlingen av arbeidsinnvandrere fra såkalte 3. land og de nye EØS-landene i dag, fortsatt må stilles krav til bolig.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Arbeidstilsynet allerede i dag har tilsyn med innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstakerne. Slik innkvartering skal i henhold til arbeidsmiljøloven være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Disse medlemmer viser til at dette også gjelder i forhold til utsendte arbeidstakere.

2.5.5 Arbeidstid

Komiteen mener at det som hovedregel må stilles krav til heltidsarbeid, men komiteen har imidlertid merket seg at det for enkelte yrker og bransjer ikke vil være det nøyaktige antall timer som er utslagsgivende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at overgangsregler skal bidra til at de som kommer hit, får en inntekt som arbeidstakeren selv, eventuelt også arbeidstakerens familie, kan leve av.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener at det må foreligge konkret tilbud om arbeid fra arbeidsgiver, eventuelt fra flere arbeidsgivere som til sammen tilsvarer heltidsarbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at en av de største utfordringene i forbindelse med fri arbeidsinnvandring ligger i det EU-regelverket legger i definisjonen "arbeid". Disse medlemmer viser til at det ikke er korrekt å fremstille det slik som at vertslandet kan sette egne krav for hva som anses som arbeid, og som derigjennom skal utløse oppholdstillatelse og rettigheter i folketrygden. Disse medlemmer viser til at Regjeringen har unnlatt å vurdere dette på et bredt grunnlag i St.meld. nr. 19 (2003-2004) og i den forutgående interdepartementale rapporten.

Disse medlemmer viser til at EU-domstolen gjennom rettspraksis har fastslått at den som arbeider i 10 timer i uken er å anse som arbeidstaker, og dermed har fulle retter som arbeidstakere ellers i landet. Videre har domstolen fastslått at det er irrelevant om det utbetales lønn, eller om ytelsene til arbeidstakeren kommer som kost og losji. Det er også rettsavgjørelser som fastslår helt konkret at personer som har et så marginalt ansettelsesforhold at de er fullstendig avhengig av sosialhjelp fra vertslandet for å overleve, er å betrakte som arbeidstakere og har full rett til oppholdstillatelse (jf. SOU 2002:116, 139/85 R.H. Kempf mot Staatssecretaris van Justitie, REG 1986 s. 1741).

Disse medlemmer konstaterer på denne bakgrunnen at EUs regelverk for fri arbeidsinnvandring legger til rette for utbredt velferdsturisme. Disse medlemmer er kritiske til at dette bagatelliseres av Regjeringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at vilkåret for utstedelse av tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse, i tillegg til overnevnte krav til lønn samt underholdsevne, må være at ansettelsen i utgangspunktet skal være på heltid. Flertallet mener dette vil motvirke fragmentering av arbeidsforhold, skjult omgåelse av lønnsvilkårene ved oppstyking av jobber, og utnyttelse av nye EU/EØS-borgere som marginal arbeidskraft. Under hensyntaken til underholds kravet og hva som er vanlig i angjeldende type arbeid, kan vilkåret om fulltidsarbeid fravikes ut fra en helhetsvurdering. For at utenlandske arbeidstakere fra EØS-land skal kunne få oppholdstillatelse i Norge må de dokumentere at de har arbeid. I kravet til dokumentasjon må inngå at arbeidstakeren er registrert i Arbeidstakerregisteret, og det må dokumenteres hvem som er arbeidsgiver med registrering i foretaksregisteret og arbeidsgiverregisteret.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det er håpløst å tro at vi kan sette nasjonale begrensninger for hva som skal regnes som arbeidstakere etter at overgangsperioden er over. Disse medlemmer registrerer at flertallet baserer fremtidssynet på trusselen ovenfor velferdsordningene våre på eventualiteter innenfor EU-systemet. Disse medlemmer mener dette er i overkant optimistisk.

2.5.6 *Arbeidstillatelse*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at for at politiet, Aetat og/eller utlendingsmyndighetene skal kunne innvilge tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse, må det fremlegges skriftlig arbeidskontrakt med informasjon om lønn, arbeidstid, varighet, henvisning til eventuell tariffavtale mv., samt informasjon om boforhold.

Flertallet mener at når EØS-regelverket er fullt gjennomført skal oppholdstillatelse til arbeidstakere normalt utstedes for 5 år, men i lys av de ordningene

som utformes i de andre nordiske land, bør tidsbegrensete oppholds- og arbeidstillatelser i en tilpasningsperiode utstedes for kortere perioder. For et dokumentert varig arbeidsforhold over 90 dager som tilfredsstiller kravene til lønn og arbeidstid mv. skal oppholds- og arbeidstillatelse gis for arbeidskontraktens varighet oppad begrenset til 2 år, med rett til forlengelse såfremt vilkårene for tillatelsen fortsatt er til stede. Dersom arbeidsforholdet opphører, gis videre rett til inntil 6 måneders opphold for å søke nytt arbeid, samt rett til velferdsytelser og ledighetstrygd på ordinære vilkår (jf. Aetats vilkår om ufrivillighet, rådighet, fremmøteplikt mv.) i denne perioden.

Flertallet mener at for lovlig inngåtte midlertidige arbeidskontrakter, sesongarbeid mv. av varighet inntil 90 dager som tilfredsstiller kravene til lønn og arbeidstid, bør oppholds- og arbeidstillatelsen gis kun for arbeidsforholdets avtalte varighet. Deretter vil vedkommende igjen kunne være arbeidssøker på eget underhold - dvs. uten rettigheter til sosialhjelp. Hvis vedkommende ikke finner nytt arbeid i løpet av denne perioden, må han/hun forlate landet. Sammenliknet med dagens regler for sesongarbeid for 3. landsborgere, vil nye EU/EØS-borgere dermed få langt bedre rettigheter både til å søke og ta arbeid, samt til velferdsytelser, enn i dag.

Flertallet vil påpeke viktigheten av at det stimuleres til varige ansettelser, som gir ryddigere forhold og bredere rettigheter, samt forebygger framvekst av et uregistrert korttidsarbeidsmarked. For å sikre at regelverket, inklusive ovennevnte vilkår om lønn og arbeidstid og krav til sikret bolig, blir fulgt, bør Arbeidstilsynet og andre relevante tilsyn få lovhjemlet fullmakt, samt økte ressurser, til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at i høringsbrevet om EØS-utvidelsen har Kommunal- og regionaldepartementet foreslått at tillatelse gis for ett år av gangen. Forlengelse av tillatelsen skal være uproblematisk så lenge man er i jobb. I tilfeller hvor arbeidsforholdet er av kortere varighet gis tillatelsen samme varighet som arbeidsforholdet.

Disse medlemmer viser til at retten til inntil seks måneders opphold som arbeidssøkende gjelder alle EØS-borgere. Hovedregelen er at arbeidssøkere skal klare seg selv. Arbeidssøkende vil for eksempel ikke kunne motta ytelser som sosialhjelp. De som allerede har arbeidet her en periode, vil imidlertid kunne ha opparbeidet seg rettigheter til velferdsytelser.

Disse medlemmer mener at arbeidstillatelse med inntil 1 års varighet kun bør gis for arbeidsforholdets varighet for arbeidstillatelser som tilfredsstiller krav til lønns- og arbeidsvilkår som ikke er vesentlig dårligere enn tariffavtaler eller det som er vanlig i det bestemte yrket eller i den aktuelle region. Disse medlemmer vil påpeke at den aktuelle EØS-borger deretter vil kunne oppholde seg i landet i nye 6 måneder for å finne nytt arbeid på egen bekostning. Hvis

vedkommende ikke finner nytt arbeid i løpet av denne perioden, må hun/han forlate landet. Disse medlemmer vil understreke at sammenliknet med dagens regler for sesongarbeid for tredjelandsborgere, vil nye EU/EØS-borgere dermed få langt bedre rettigheter både til å søke og ta arbeid, samt til velferdsytelser, enn i dag.

2.5.7 *Saksbehandling*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil framheve at økt arbeidsinnvandring fra de nye EØS-landene, som følge av fri bevegelse for arbeidstakere, i seg selv vil føre til økte oppgaver for utlendings- og arbeidskraftsmyndighetene med innhenting, registrering, kontroll og vurdering av opplysninger i forbindelse med utstedelse, fornyelse og opphør av oppholdstillatelser. I tillegg vil det være behov for å styrke kapasiteten til å undersøke at vilkårene i hvert enkelt tilfelle er til stede (jf. krav til arbeidsforholdet, lønn, skriftlig arbeidskontrakt, arbeidsgivers forhold, underholdsevne, overholdelse av vilkår for å oppebære trygd, studiestøtte mv.). Det er en viktig forutsetning at de berørte instanser (UDI, politiet og Aetat) tilføres tilstrekkelige ressurser til disse oppgavene.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil i denne sammenheng understreke behovet for mest mulig smidige og hurtige prosedyrer for å søke og få arbeidstillatelse. Økt byråkrati bør unngås, både av hensyn til den enkelte arbeidstaker og for den enkelte arbeidsgiver. Dette flertallet påpeker betydningen av tilnærmet automatikk i å få arbeidstillatelse så snart arbeid er sikret. Hurtigheten vil være vesentlig. Dette er svært viktig for begge parter. Dette flertallet ville se det som svært uheldig om det blir en lengre byråkratisk prosess knyttet til tildeling av arbeidstillatelser.

2.5.8 *Arbeidsutleie*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil påpeke at dersom regelverket for midlertidige ansettelser og innleie av arbeidskraft blir ytterligere liberalisert, vil det kunne skape nye kanaler for organisert korttidsimport av lavtlønnet arbeidskraft i et bredere spekter av bransjer. Siden vilkårene for midlertidige ansettelser også regulerer vilkårene for arbeidsinnleie (jf. arbeidsmiljøloven § 58A, § 55K), vil en oppmykning av arbeidsmiljølovens § 58A gi arbeidsgivere økte muligheter til å skjære ned andelen fast ansatte på norsk lønnsnivå og håndtere svingninger i aktivitetsnivå ved midlertidige ansettelser eller innleie av billigere arbeidstakere fra de nye medlemslandene. Taperne vil i så fall være utsatte grupper i arbeidsmarkedet, stikk i strid med målet om å utvikle et mer inkluderende arbeidsliv. Disse med-

lemmer går derfor imot at det åpnes for økt bruk av midlertidig ansettelser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til NOU 2004:5 - Arbeidslivslovutvalgets innstilling - hvor et stort flertall går inn for oppmykning i reglene om midlertidig ansettelse. Disse medlemmer viser til at økt bruk av midlertidige ansettelser vil være svært viktig for å gi utsatte grupper sjansen til å komme inn i arbeidsmarkedet. Dette gjelder særlig ungdom, innvandrere og funksjonshemmede. Disse medlemmer har merket seg at mange bedrifter nå er forsiktige med nyrekruttering til tross for at økonomien er i bedring.

Disse medlemmer viser til at et bredt flertall i Arbeidslivslovutvalget i innstillingen går inn for en oppmykning i reglene for midlertidige ansettelser. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen følger opp flertallsforslaget fra Arbeidslivslovutvalget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at arbeidsutleiebyrå ikke lenger er forpliktet til å registrere seg i Brønnøysundregisteret. Flertallet mener at dette var en viktig del av forutsetningen for en større åpning for arbeidsutleie. Flertallet viser til at det i Innst. O. nr. 34 (1999-2000) ble vedtatt en evaluering av lovendringen. Flertallet kan ikke se at det er foretatt en evaluering av arbeidsutleie. Flertallet forutsetter at den vedtatte evalueringen blir gjennomført, og ber Regjeringen legge den fram i løpet av 2004.

Flertallet ser ikke at det er framført gode argumenter for å oppheve denne plikten til rapportering og mener at det er viktig at det offentlige har anledning til å følge utviklingen på dette området. Når private firmaer får rett til å formidle personer til arbeid, så bør det offentlige også ha innsyn i virksomheten. På denne bakgrunn går flertallet inn for gjeninnføring av registreringsplikten.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at inn- og utleiereglens innvirkning på arbeidsmarkedet ble redegjort for i St.prp. nr.1 (2002-2003) fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Flertallet i Stortinget sa seg i den forbindelse fornøyd med evalueringen.

2.5.9 *Land utenfor EØS-området*

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet viser til at det i lys av usikkerheten knyttet til konsekvensene av økt arbeidsinnvandring fra EØS-området de nærmeste årene, ikke bør foretas en liberalisering av lovverket som regulerer arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS i denne perioden.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til forslag og merknader under kap. 2.1.

2.6 Beskyttelsestiltak

Komiteen viser til at en beskyttelsesmekanisme kan brukes i overgangsperioden på inntil 7 år, også når overgangsregler er i bruk. Komiteen mener at det i overgangsperioden kan være aktuelt å anvende en slik beskyttelsesmekanisme.

Komiteen er kjent med at vilkåret for å ta i bruk beskyttelsestiltak er at et medlemsland utsettes for, eller forventer, forstyrrelser på arbeidsmarkedet, og at disse vil kunne utgjøre en vesentlig risiko for levestandarden eller sysselsettingen i en bestemt region eller et bestemt yrke. Komiteen viser til at den kommende lovproposisjonen skal inneholde forslag til en hjemmel om en beskyttelsesmekanisme i utlendingsloven. Komiteen vil påpeke at dersom arbeidsinnvandringen fra noen av de nye medlemslandene skulle føre eller forventes å føre til betydelige problemer, kan et krav om arbeidstillatelse på de vilkår som anses nødvendige være et egnet virkemiddel.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil bemerke at beskyttelsesmekanismen i den næring eller region dette eventuelt innføres, vil kunne innebære en strengere begrensning på arbeidsinnvandring enn overgangsreglene pr. 1. mai 2004, men at de likevel ikke kan være strengere enn reglene før EU-utvidelsen.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til forslag om å opprette en felles arbeidsgruppe mellom partene i arbeidslivet og myndighetene for å overvåke utviklingen i arbeidslivet og for å anbefale tiltak, herunder eventuell innføring av beskyttelsesmekanismer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Arbeidspolitisk råd samordner arbeidstagere, arbeidsgivere og myndigheter i slike spørsmål.

2.7 Sosial dumping/lønns- og arbeidsvilkår

Komiteen mener at det norske arbeidsmarkedet skal være et åpent og ryddig arbeidsmarked uten sosial dumping.

Komiteen mener det må være et overordnet mål at det legges til rette for at økt arbeidsinnvandring skjer i verdige og ryddige former til beste for arbeidstakerne og samfunnet i både avsender- og mottakerland. Det er derfor en viktig oppgave å sørge for at arbeidstakere som kommer til Norge tilbys likeverdige lønns- og arbeidsvilkår, og at myndighetene og partene i arbeidslivet samarbeider for å hindre at useriøse aktører utnytter situasjonen til egen kortsiktig vinning. Dette gjelder

også utstasjonerte arbeidstakere i forbindelse med tjenesteoppdrag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil framheve betydningen av at arbeidstakere fra de nye medlemslandene som jobber i Norge har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende tariffavtale eller på nivå med det som er vanlig for samme sted og yrkesområde.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at dersom vi liberaliserer dagens regelverk slik Regjeringen intenderer, og samtidig ikke er forberedt på det press som kan komme på velferdsordningene fra utenlands arbeidstakere, så vil mye av arbeidet med å innføre overgangsordninger være fåfengt. Disse medlemmer er kritiske til at Regjeringen ikke tidligere har igangsatt et helhetlig arbeid for å sikre velferdsordningene ettersom det har vært allment kjent at dette ville være en åpenbar og uunnværlig konsekvens av den frie arbeidsinnvandringen.

Disse medlemmer mener det ikke vil være forsvarlig å liberalisere regelverket for arbeidsinnvandring før en slik gjennomgang og sikring av velferdsordningene er gjennomført. Disse medlemmer viser videre til sine forslag omtalt i kapittel 2.4.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at det for arbeidsgivere er både tillatt og sunt å konkurrere på pris, innen arbeidsmiljølovens grenser. Dette er likevel vesensforskjellig fra sosial dumping.

Ut fra innspill fra arbeidslivets parter har disse medlemmer merket seg at utfordringen om sosial dumping i første rekke vil gjelde i avgrensede bransjer og i stor grad vil være knyttet til tjenesteimport, hvor det ikke er mulighet for overgangsordninger. Disse medlemmer mener vanlige lønns- og arbeidsvilkår kan settes som vilkår. Slike regler vil imidlertid ikke gjelde for tjenesteytere/utsendte arbeidstakere. Disse medlemmer er enig i at enhver arbeidstaker i en bedrift i Norge skal lønnes etter bedriftens til enhver tid gjeldende lønssystem.

Disse medlemmer er innforstått med at utenlandske arbeidstakere i all hovedsak er omfattet av arbeidsmiljøloven og dens bestemmelser om arbeidstid og arbeidsvilkår. Disse medlemmer er videre innforstått med at lønnsbetingelser ikke er en del av arbeidsmiljøloven, men at dette er opp til partene i arbeidslivet. Disse medlemmer mener det fortsatt skal være slik.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti erkjenner samtidig at det kan oppstå situasjoner i forbindelse med EØS-utvidelsen som gjør at ytterligere virkemidler må vurderes. Disse medlemmer viser til at meldingen åpner for å innføre en lovhjemmel for å kunne gripe inn mot

lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn "gjengs". Disse medlemmer har også merket seg at Regjeringen vil drøfte tiltak i nært samarbeid med partene i arbeidslivet, herunder eventuell styrking av Arbeidstilsynets kontroll og tilsyn.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er kjent med at tiltak mot sosial dumping som krever lovendring ikke trenger være vedtatt før utvidelsen ettersom dette er ikke-diskriminerende tiltak som vil gjelde hele det norske arbeidsmarkedet uavhengig av arbeidstakers nasjonalitet. Disse medlemmer er også innforstått med at aktuelle tiltak mot sosial dumping derfor ikke vil bli omtalt i lovproposisjonen om overgangsregler som ventes før påske.

Disse medlemmer viser til at den norske utredningen om EU-utvidelsen så vel som utenlandske, entydig konkluderer med at flere av velferdsordningene vil stå i fare for å bli utnyttet av arbeidsinnvandrere fra de nye EU-medlemslandene. Disse medlemmer er opptatt av å sikre velferdsordningene mot slikt press.

Disse medlemmer finner det prinsipielt vanskelig at østeuropeere bosatt i hjemlandet skal motta norske velferdsordninger, og mener det bør arbeides med å sikre ordningene på en slik måte at de ikke kan eksporteres ut av Norge.

Disse medlemmer mener det er viktig at Arbeids- og administrasjonsdepartementet fører en løpende dialog med partene i arbeidslivet om mulige tiltak mot sosial dumping. Disse medlemmer viser til brev til komiteen fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 8. mars 2004.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til forslag fra Sosialistisk Venstreparti i Dokument nr. 8:12 (2003-2004) om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet og til liknende forslag fra Arbeiderpartiet i Dokument nr. 8:24 (2003-2004). Disse medlemmer er enig i at det innen enkelte bransjer kan være behov for å vurdere tiltak for å skape større åpenhet og ryddigere konkurranseforhold. Disse medlemmer mener likevel det ikke er riktig å gi de tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hos underentreprenører. Dette bryter blant annet med prinsippet om arbeidsgivers styringsrett. Disse medlemmer mener at andre virkemidler bør prøves ut før man eventuelt vurderer slike skritt. Slik innsynsrett ville etter disse medlemmers mening også føre til vesentlig merarbeid, enda mer krevende anbudsprosesser og forsinkelser i arbeidet.

Disse medlemmer viser dessuten til at norsk lovregulering i all hovedsak får anvendelse også overfor utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge. Videre vil disse medlemmer peke på at direktivet om utsendte arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting og de tilsvarende reglene i arbeidsmiljøloven skal bidra til å skape klarere regler og mer ensartet praksis innenfor EØS-området. Dette sammen med muligheten for å allmenngjøre tariffavtaler er etter

disse medlemmers mening et godt utgangspunkt for å forhindre sosial dumping. Disse medlemmer ser likevel at utvidelsen av EØS-området kan medføre en ny situasjon som kan nødvendiggjøre nye tiltak. Det er etter disse medlemmers mening viktig at Regjeringen drøfter en slik situasjon med partene i arbeidslivet. Både allmenngjøringsinstituttet og minstelønnsbestemmelser er mulige tiltak mot sosial dumping. Disse medlemmer vil understreke at det ikke bare er myndighetene, men også partene selv, som må avveie forholdet mellom det offentliges kontrollbehov og partenes frihet til å avtale lønn og arbeidsvilkår.

Det er etter disse medlemmers mening viktig å hindre fremvekst av et B-arbeidsmarked som kan undergrave respekten for lov- og avtaleverket i arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser for øvrig til at Hovedavtalen mellom LO og NHO gir tillitsvalgte muligheter for informasjon, uttalelse og drøfting, jf. spesielt § 9-3. Disse medlemmer viser dessuten til at behandlingen av Arbeidslivslovutvalgets innstilling ytterligere vil avklare forholdet mellom partene i arbeidslivet. Disse medlemmer mener dette følges opp gjennom praksis i arbeidslivet med drøfting med tillitsvalgte når det gjelder eventuell bruk av innleie- og underentrepriser.

Disse medlemmer mener at tiltak for å bekjempe svart arbeid og brudd på arbeidsmiljøloven i stor grad vil fange opp problemene knyttet til sosial dumping. Slike lovbrudd er ofte sammensatte og knyttet til useriøse aktører i enkelte bransjer. Disse medlemmer vil derfor understreke betydningen av å intensivere innsatsen mot organisert kriminalitet også for å få bukt med problemer som følger av EØS-utvidelsen.

2.8 Velferdsordninger

Komiteen vil vise til at arbeidstakere fra de nye EU-landene vil ha samme rettigheter som andre arbeidstakere i Norge. Komiteen viser til at arbeidsmiljøloven inneholder et eget kapittel om utsendte arbeidstakere. Reglene gjennomfører EU-direktivet om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting. Dette skal blant annet sikre arbeidstakernes rettigheter og forhindre sosial dumping.

Komiteen viser til at det ikke er noen overgangsregler for velferdsordninger og at disse vil gjelde fullt ut fra første dag.

Komiteen viser til den såkalte "stand still"-klausulen hvor det ikke er adgang til å oppstille strengere vilkår enn det som følger av tredjelandsregelverket. Dette innebærer at arbeidstakere fra de nye EU-landene ikke skal stilles i dårligere posisjon enn ved dagens ordninger når det gjelder å få arbeid i Norge.

Komiteen viser til at EU-rettens prinsipp om likebehandling og forbud mot diskriminering etter nasjonalitet innebærer på velferdsområdet (jf. Rådsforordning EØF 1408/71) radikale forbedringer i

rettighetene for EU/EØS-borgere - både utenlandske og norske - som bor og arbeider utenfor hjemlandet.

Komiteen er kjent med at i en 6 måneders arbeids-søkerperiode har EØS-borgere ikke rettigheter til velferdsytelser fra vertslandet. Men for de som finner arbeid og dermed innlemmes i Folketrygden, vil forbudet mot forskjellsbehandling av arbeidstakere fra EØS-land mht. sosiale rettigheter, samt EØS-regler for sammenlegging av opptjente rettigheter i andre EØS-land, gi tilgang til velferdsytelser på lik linje med nordmenn. Dette omfatter blant annet ledighetstrygd, sykepenger, attføring og rehabilitering, barnetrygd og kontantstøtte, fødsels- og adopsjonspenger, uføre- og alderspensjon, samt sosialstøtte, bostøtte og studiestøtte. Kravene til hvor lenge man må ha arbeidet i Norge for å få rett til trygd og stønad er gjennomgående ganske lave. Beregningsreglene for sammenlegging av rettigheter fra andre land vil trolig likevel føre til at nye EØS-borgere med kort opptjeningstid i Norge nok ofte vil ende opp som minstepensjonister. EØS-arbeidstakere vil normalt også ha rett til å hente familie man har forsørgeransvar for til Norge. Enkelte ytelser, så som kontantstøtte og barnetrygd, kan også eksporteres til hjemlandet.

Komiteen viser til at arbeidsmarkedet kan være inngangsporten til den norske velferdsstaten. For enkelte kan det være en drivkraft for å søke arbeid her. I en rapport utarbeidet av en interdepartemental arbeidsgruppe framholdes at det er rimelig å forvente en økning i velferdsmotivert innvandring av arbeidssøkere. Siden tildeling av velferdsytelser i stor grad er basert på tillit til at den informasjon som gis er korrekt og kontrollkapasiteten er begrenset - spesielt i forhold til søkeres forhold i andre land - kan man heller ikke utelukke en viss økning i misbruk av slike ordninger.

Komiteen mener det er en felles utfordring at sjenerøse og i stor grad skattefinansierte velferdsordninger i nordiske og andre europeiske land kan være attraktive for nye EØS-borgere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til prinsippene for likebehandling i EU/EØS. Flertallet ønsker ikke å utløse en negativ konkurranse mellom landene om å stramme til i velferdspolitikken som rammer de svakeste uansett nasjonalitet. Men flertallet mener dette ikke forhindrer at man bør se på om enkelte velferdsordninger er utformet på en måte som kan oppmuntre til strategiske tilpasninger som kan gi utilsiktede eller urimelige gevinster for enkelte arbeidstakergrupper.

Komiteen viser til at en arbeidsgruppe fra ni departementer har gjennomgått aktuelle velferdsordninger, inkludert eventuelle eksportmuligheter. Komiteen viser til de to rapportene gruppen har avgitt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk

Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser videre til at det i henhold til EØS-avtalen ikke er mulig å innføre restriksjoner når det gjelder sosiale rettigheter og velferdsordninger som kun rammer de nye medlemslandene. Flertallet vil understreke at eventuelle tiltak og regelendringer vil måtte innebære generelle innstramninger i nasjonale regler. Komiteen konstaterer at Regjeringen på dette grunnlag ikke har foreslått generelle innstramninger i sosiale rettigheter og velferdsordninger.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at det må vurderes om støtten til barnefamilier kan knyttes sterkere til bruk av barnehager, skoler og andre velferdstjenester. Dette flertallet mener at særlig spørsmål om kontantstøtten må vurderes. Samtidig mener flertallet at velferdssystemets kompetanse og kapasitet til å hindre misbruk må styrkes, at koordineringen mellom ulike offentlige instanser må bli bedre, og at kontrollen med at Utlendingsforskriftens regler for boligstandard overholdes, må forsterkes.

Dette flertallet mener norske myndigheter og partene i arbeidslivet bør utvikle aktive strategier for i samarbeid med aktører i de nye medlemslandene å bruke EØS-utjevningsmidlene fra Norge til tiltak som kan bidra til å løfte velferds- og arbeidslivsstandardene i de nye EU-landene.

Dette flertallet mener at det langsiktige svaret på de velferdspolitiske utfordringene knyttet til fri bevegelse av arbeidskraft, er å styrke det politiske samarbeidet i Europa for å utvikle felles minstestandarder og bidra til å løfte velferdsnivået i de nye medlemslandene i EU/EØS.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti deler Regjeringens bekymring over at velferdsordninger i ulik grad kan misbrukes. Dette gjelder ordninger som dagpenger, sykepenger, uførepensjon, alderspensjon, kontantstøtte og barnetrygd. Disse medlemmer vil likevel påpeke at det er variasjoner i hvor stor grad ordningene kan misbrukes. Slikt misbruk kan dessuten også forekomme i dag.

Disse medlemmer vil vise til at selv om Norge har gode velferdsordninger, så vil dette i stor grad motveies av et høyt kostnadsnivå for personer som oppholder seg i Norge over noe tid. Etter disse medlemmers syn er de største farene for misbruk knyttet til eksport av velferdsordninger. Dette skyldes at velferdsordninger beregnet på norsk kostnadsnivå vil ha betydelig større verdi i et av de nye medlemslandene enn i Norge. På sikt vil, etter disse medlemmers oppfatning, utjevning av levestandard blant medlemslandene redusere denne forskjellen, og dermed vil også faren for misbruk av velferdsordninger reduseres.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen har iverksatt flere kontrolltiltak og støtter Regjeringens arbeid med å etablere ytterligere kontrollrutiner samt å styrke registreringsordninger og bedre informasjons-

flyten mellom ulike offentlige instanser. Disse medlemmer mener det er særlig viktig å fokusere på kontrolltiltak som kan forhindre ulovlig eksport av ulike velferdsordninger.

Disse medlemmer ber Regjeringen foreta en foreløpig evaluering av eventuelle konsekvenser av utvidelsen for ulike velferdsordninger allerede ved førstkommende årsskifte og ytterligere evaluering på senere tidspunkt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine forslag i kapittel 2.4 og videre omtale i kapittel 2.7, og konstaterer det absurde i at flertallet åpent uttaler faren for misbruk av velferdsordninger, men samtidig liberaliserer regelverket for arbeidsinnvandring uten å ha sikret én eneste velferdsordning. Disse medlemmer mener denne atferden grenser til det uansvarlige.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet viser til eige forslag om kvoteordning og meiner det ville gitt norske styresmakter meir tid til å føreta naudsynte vurderingar og førebuingar i forhold til eventuelle endringar i velferdsordningane.

2.9 Arbeidstilsynet

Komiteen viser til at myndighetene kun har en tilsynsrolle i forhold til lovens minstekrav når det gjelder arbeidsvilkår. Arbeidstilsynet har i tråd med dette som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav, og komiteen er kjent med at det drives et systematisk forebyggende arbeid innenfor helse, miljø og sikkerhet. Komiteen er videre kjent med at det foretas risikobaserte tilsyn og at utsatte bransjer vies mest oppmerksomhet. Mange yrker, bransjer og arbeidsplasser vil etter komiteens mening både trenge og ha stor nytte av utenlandsk arbeidskraft. Komiteen er likevel kjent med at enkelte bransjer med stort innslag av utenlandsk arbeidskraft i noen grad er sammenfallende med bransjer som allerede prioriteres fra Arbeidstilsynets side, for eksempel bygg- og anlegg og hotell- og restaurantbransjen. Dette vil etter komiteens mening kreve nøye oppfølging.

Komiteen ser det som positivt at Arbeidstilsynet gjennomfører en rekke kampanjer rettet mot utsatte bransjer eller virksomheter slik det er beskrevet ovenfor. Komiteen vil bemerke at Arbeidstilsynet også i dag har fullmakter til kontroll og sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket. I den grad Arbeidstilsynet får mistanke om svart arbeid eller brudd på andre etaters regelverk er komiteen oppmerksom på at politiet, eventuelt andre etater med tilsynsansvar, kontaktes. Komiteen har også merket seg at det foregår ulike samarbeidstiltak mellom tverrdepartementale myndigheter og partene i arbeidslivet. Komiteen slutter seg til at det i tiden fremover vil bli lagt vekt på å utføre kampanjerettede fellesprosjekter om tilsyn i spesielt utsatte bransjer og virksomheter. Komiteen er videre enig i at slike prosjekter vil være viktige bidrag også til å forhindre sosial dumping av lønns- og arbeidsvilkår.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti slutter seg til meldingens presisering av at det blir viktig for arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene å følge utviklingen i arbeidslivet nøye i tiden etter utvidelsen av EØS-avtalen. Særlig blir det viktig å overvåke om det vil etableres mange nye og useriøse aktører som i liten grad tar hensyn til norsk regelverk og fastlagte normer i norsk arbeidsliv. Disse medlemmer mener situasjonen tilsier økt oppmerksomhet og prioritering av enkelte bransjer og prosjekter med stort innslag av utenlandsk arbeidskraft.

Disse medlemmer vil presisere viktigheten av at vi har et seriøst arbeidsmarked. Dette for å kunne møte utfordringene etter 1. mai på best mulig måte. Noen bransjer har større utfordringer enn andre, ikke minst gjelder dette i bygg og anlegg. Disse medlemmer vil bemerke at bransjen har særlige kjennetegn ved at det er mange kontraktsledd, stramme tidsfrister, små marginer og stor kostnadsbevissthet. Det er dessuten en resultatorientert næring. Det offentlige har etter disse medlemmers mening ikke alltid god nok kommunikasjon mellom etatene. Disse medlemmer erfarte dessuten under den åpne høringen den 11. februar 2004 at taushetsplikten ble betraktet som et hinder. Særlig ble UDIs strenge praktisering av taushetsplikten av flere opplevd som et hinder for effektiv samordning.

Disse medlemmer mener at dette til sammen gir et spillerom for useriøse aktører og forutsetter derfor at myndighetene fortsetter sitt arbeid med å forenkle og bedre rutiner og tilsynsordninger.

Komiteen viser til at det gjennom initiativet "Spor-oss.no" er etablert et samarbeid mellom en rekke etater og registre. Komiteen mener dette bør videreutvikles slik at man dekker alle etater som har registre av betydning for de ulike tilsyn. Komiteen mener tilsynet bør kunne skje direkte på arbeidsplass/byggplass ved elektronisk kontroll mot registrene. Dermed oppnår man en raskere kontroll på stedet, og tilsynene kan arbeide mer effektivt, for å kontrollere om bedrifter og arbeidstakere er registrert på lovlig måte. Komiteen legger vekt på at dette vil fremme samordning mellom tilsynene og derved den totale effektiviteten.

Utfordringene er mange, men komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er tilfreds med at Regjeringen har tatt tak i utfordringene og iverksatt et arbeid med å foreta en grundig gjennomgang av utsatte bransjer som bygg og anlegg samt restaurantbransjen. Disse medlemmer viser dessuten til at forenkling av regelverket er en av Regjeringens hovedmålsettinger.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at et slikt system om mulig bør inngå i Regjeringens "Alt inn-prosjekt" og slik bidra til å skape et enklere Norge. Disse medlemmer viser videre til alle de konkrete forslag til tiltak for bedre kontroll og økt samordning som fremmes i brosjyren

"Seriositet i byggenæringen". Dette er forslag som fremmes av fagbevegelse, arbeidsgivere og myndighetsorgan samlet. Disse medlemmer ser positivt på dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er nødvendig med mer tilsyn med arbeidslivet for å unngå sosial dumping, og dårlige arbeidsvilkår er en stor utfordring. Flertallet vil vise til de gode erfaringene man har fra bygg- og anleggsbransjen med regionale verneombud og mener dette bør innføres også i andre bransjer for å fremme seriositet og ordnede forhold.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at myndighetene i dag ikke har noen rolle når det gjelder lønn. Disse medlemmer vil understreke betydningen av det grunnleggende prinsipp at det er opp til partene i arbeidslivet å forhandle frem de lønns- og arbeidsvilkår som skal gjelde i Norge. Disse medlemmer legger stor vekt på at denne praksis videreføres. Lønnsfastsettelse er partenes ansvar og reguleres gjennom tariffavtaler og/eller individuelle avtaler. Disse medlemmer er kjent med at dette er et av de punktene som nå drøftes med partene i Arbeidslivspolitisk råd.

Disse medlemmer viser til at allmenngjøring nå er til behandling i Tariffnemnda. Disse medlemmer mener det er viktig å avvente denne prosessen.

I Dokument nr. 8:12 (2003-2004) fra Sosialistisk Venstreparti foreslås det at Arbeidstilsynet også skal få ansvar for oppfølging og kontroll av allmenngjøringsvedtak. Disse medlemmer vil bemerke at det hittil er lite erfaringsmateriale å bygge på når det gjelder allmenngjøringsvedtak.

Disse medlemmer viser derfor til at Regjeringen mener det først vil være aktuelt å vurdere andre håndhevingsmekanismer, dersom det gjennom praktiske erfaringer med allmenngjøringsvedtak etter hvert viser seg å være behov for det.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, går imot Regjeringens forslag om å gi Arbeidstilsynet pålegg om å slå ned på lønninger som er "vesentlig dårligere" enn norske. En slik ordning vil i virkeligheten gi Arbeidstilsynet muligheten til å fastsette et minstelønnsnivå for arbeid utført i Norge, noe som ville innebære et brudd med praksis om at lønnsfastsettelse foretas av partene i arbeidslivet.

Flertallet mener i stedet at Arbeidstilsynet må gis myndighet til å slå ned på brudd på allmenngjorte tariffavtaler. Flertallet avventer den første avgjørelsen i tariffnemnda i løpet av våren.

Flertallet viser til at det i dag i svært begrenset omfang føres tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av sesong- og spesialistarbeidstillatelser overholdes.

Flertallet mener at Arbeidstilsynet må overta ansvar for tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av arbeidstillatelser av UDI følges, og at det gjøres lovendring for å gi Arbeidstilsynet mulighet til å føre kontroll med lønnsvilkår etter paragraf 2.2 i utlendingsforskriften, som slår fast at "Lønns- og arbeidsvilkår må ikke være dårligere enn gjeldende tariffavtale, regulativ eller det som ellers er normalt for vedkommende sted og yrke".

2.10 Ny ordning for ufaglært arbeidskraft

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Regjeringen i 2002 har gjennomført en generell oppmykning av reglene for arbeidsinnvandring. Disse medlemmer vil her vise til såkalte spesialistarbeidstillatelser og den varslede utvidelsen av tidsrommet for sesongarbeidstillatelse fra tre til seks måneder. I tillegg viser disse medlemmer til at EU-utvidelsen gir lettere tilgang for arbeidstakere fra de nye EU-landene til å ta arbeid i Norge. Disse medlemmer støtter Regjeringens linje, blant annet med bakgrunn i Norges framtidige behov for arbeidskraft og den økte konkurransen vi vil møte fra andre land om både faglært og ufaglært arbeidskraft.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at det på nåværende tidspunkt ikke er aktuelt med en prøveordning knyttet til ufaglært arbeidskraft fra de andre kandidatlandene til EU, men at man bør avvente en evaluering av konsekvensene av de endringer som allerede er foretatt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til sine merknader om ufaglært arbeidskraft under kap. 2.3.

2.11 ILO-konvensjon nr. 94

Komiteen vil vise til at Norge ratifiserte ILO-konvensjonen i 1996. Videre viser komiteen til at Nærings- og handelsdepartementet som ansvarlig for regelverket for offentlige innkjøp har varslet at de i løpet av sommeren 2004 vil komme tilbake til eventuell implementering av ILO-konvensjonen i ny statlig instruks.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at offentlige instanser har et særlig ansvar for å sikre like konkurransevilkår ved anbud og at disse ikke må stimulere til konkurranse basert på underminering eller omgåelse av etablerte sosiale ordninger (f.eks. pensjoner). Flertallet mener derfor at ILO-konvensjon 94, som hjemler at offentlig virksomhet i stat og kommune kan kreve at anbydere overholder lønns- og arbeidsvilkår som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller det som normalt gjelder ved slikt arbeid, snarest må implementeres.

2.12 Utstasjonering av arbeidstakere

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil påpeke at både i tilpasningsperioden fra 1. mai 2004 fram til EU/EØS-regelverket er fullt innført, og etterpå, må arbeidet for å fremme integrasjon og motvirke forskjellsbehandling og utnyttelse av utenlandske arbeidstakere skje langs flere akser.

Flertallet mener at endringer i arbeidsmarkedets virkemåte av den typen som er beskrevet over vil kunne føre til forskjellsbehandling av utenlandsk arbeidskraft, omgåelse av tariffavtaler, og dårligere lønns- og arbeidsvilkår i deler av arbeidslivet. Ettersom utstasjonering i hovedsak dreier seg om avgrensede og kortvarige oppdrag, er innføring av en generell lovfestet minstelønn for alle arbeidstakere et lite hensiktsmessig virkemiddel for å håndtere slike problemer.

Flertallet mener det primært må være opp til partene i arbeidslivet å vurdere hvilke tiltak de mener er nødvendige for å håndtere eventuelle problemer med urimelig forskjellsbehandling, konkurransevridning eller sosial dumping. Loven om allmenngjøring av tariffavtaler gir partene et redskap som det er mulig å anvende på en målrettet og fleksibel måte. Under visse vilkår har tariffnemnda også anledning til å knesette egne minstelønnsstandarder ut fra allmenne hensyn.

Flertallet mener at en vekst i utstasjonering av utenlandske arbeidstakere i Norge vil stille økte krav til kontroll med overholdelsen av allmenngjorte tariffavtaler, reglene for arbeidstid mv. i arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold. Arbeidsilsynet må tilføres tilstrekkelige ressurser til å ivareta disse oppgavene og få ansvar for håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at fagbevegelsen i de tilfeller den finner det hensiktsmessig, bør benytte allmenngjøringsinstituttet til allmenngjøring av hele eller deler av overenskomster for å sikre lønns- og arbeidsvilkår over mindre eller større geografiske områder. I realiteten gir dette partene i arbeidslivet mulighet til å etablere minstelønnsnivåer der de finner det hensiktsmessig i kampen mot sosial dumping.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil påpeke at det, i lys av vanskene med å håndheve lov- og avtaleverk ved kort-siktige entrepriser, er nødvendig å utvikle en bredere strategi for å motvirke sosial dumping. Flertallet mener derfor at det i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser må vedtas en lovhjemmel som gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov (jf. arbeidsmiljøloven § 55C) hos underentreprenører. For å motvirke uønskete strategiske tilpasninger, for eksempel ved at bedrifter kvitter seg med norske ansatte for å leie inn billig utenlandsk arbeidskraft, må det gis en lovhjem-

mel som gir tillitsvalgte rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser. Flertallet mener at hovedentreprenør må gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov og regelverk. Byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass må innskjerpes. Som ledd i å motvirke useriøs virksomhet bør myndighetene evaluere erfaringene med liberaliseringen av arbeidsformidling, utleie og vikarbyråer, og det må innføres en ordning for kontroll, godkjenning og registrering av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge. For å styrke tilsynsmyndighetenes mulighet til kontroll må det innføres bestemmelser om at arbeidstakere skal kunne vise fram identitetskort, samt at hovedentreprenør skal kunne legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn.

Flertallet mener at for å styrke det seriøse arbeidslivet bør organisasjonene i aktuelle bransjer arbeide med å innføre bransjenormer som fastsetter krav som skal stilles i forbindelse med utlysning av anbud og inngåelse av kontrakt. Det bør være klare krav til prekvalifisering som gjør at useriøse aktører ikke kommer i posisjon til å oppnå kontrakt.

Flertallet viser til innspill fra byggenæringen om at informasjon om skatteforhold, registrering av utenlandske arbeidstakere, godkjenning i opprinnelsesland og annen informasjon om selskaper som vurderes som underentreprenører, er for vanskelig tilgjengelig. Flertallet mener at slik informasjon må gjøres lettere tilgjengelig slik at seriøse entreprenører har anledning å foreta prekvalifisering og undersøkelser av seriositeten hos underentreprenører.

Flertallet mener at offentlige instanser har et særlig ansvar for å sikre like konkurransevilkår ved anbud og at disse ikke må stimulere til konkurranse basert på underminering eller omgåelse av etablerte sosiale ordninger (f.eks. pensjoner). Flertallet mener derfor at ILO-konvensjon 94, som hjemler at offentlig virksomhet kan kreve at anbydere overholder lønns- og arbeidsvilkår som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller det som normalt gjelder ved slikt arbeid, snarest må implementeres.

Flertallet er kjent med at i tillegg til utstasjonering av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting, gir EØS-avtalen anledning for selvstendig næringsdrivende innen frie yrker, håndverk mv. til å etablere virksomhet i Norge fra 1. mai 2004. Ettersom det ikke er mulig å benytte overgangsordninger for selvstendige næringsdrivende, kan dette gi økt tilgang på personer som etablerer seg som enkeltmannsfirmaer i Norge. I den forbindelse er det viktig at myndighetene er forberedt på de økte informasjons-, opplærings- og kontrolloppgaver dette kan medføre. Det er nødvendig at personer som har begrenset kjennskap til det norske arbeidsmarkedet, raskt får innsikt i hvordan de skal forholde seg til norsk lov- og avtaleverk. Det er også viktig å forhindre at personer som kommer hit opererer under dekke av å være selvstendig næringsdrivende, når de i realiteten er arbeidstakere.

2.13 Tiltak for å motvirke forskjellsbehandling og utnyttelse av utenlandske arbeidstakere

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at i Dokument nr. 8:24 (2003-2004) fra Arbeiderpartiet og i Dokument nr. 8:12 (2003-2004) fra Sosialistisk Venstreparti fremmes det forslag om utvidet ansvar for hovedentreprenører. Disse medlemmer finner det riktig at hovedentreprenør etter dagens regelverk ikke pålegges et ansvar for at underentreprenør betaler skatter og avgifter og følger gjeldende lov- og regelverk. Det kan etter disse medlemmers mening ikke være slik at entreprenørene skal være statens "politi". Bedrifter har ingen hjemmel til å kontrollere andre bedrifter, for ikke å snakke om den mangelen på legitimitet en slik generell "politi"-rolle ville innebære.

Disse medlemmer vil bemerke at det imidlertid finnes eksempler på varianter av en slik type lovregulering rettet mot enkelte bransjer og virksomheter hvor særskilte hensyn gjør seg gjeldende. Disse medlemmer viser til brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 8. mars 2004 der statsråd Victor D. Norman utdypet dette. Disse medlemmer er enig med statsråden i at å pålegge hovedentreprenør et slikt totalansvar vil kunne undergrave prinsippet om at den enkelte virksomhet selv står ansvarlig for å følge norsk regelverk. Dersom spesielle situasjoner skulle tilsi at hovedentreprenør innenfor særskilte bransjer skal ha et større ansvar enn i dag, mener også disse medlemmer at dette må bero på en konkret vurdering innenfor den enkelte sektor og i forhold til det enkelte regelverk.

Disse medlemmer er kjent med at entreprenørene i dag har et ansvar for å kontrollere skatter og avgifter i forbindelse med arbeidsinnleie, men ikke ved underentreprise. Disse medlemmer er også kjent med at hovedentreprenør har et betydelig ansvar når det gjelder arbeidsmiljø og sikkerhet på arbeidsplassen.

Disse medlemmer vil vektlegge betydningen av tilsyn og en offensiv holdning i forhold til arbeidsgivers oppfølging av HMS-regelverket. Dette bidrar etter disse medlemmers mening til høyere seriøsitet i utsatte bransjer. Dette er også viktig for at arbeidsgivere som opererer i Norge velger å innrette seg etter gjeldende regelverk og normer, også ved ansettelse av utenlandsk arbeidskraft.

Disse medlemmer støtter ikke forslaget i Dokument nr. 8:24 (2003-2004) om å opprette en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå. Når det gjelder tilsynsmyndighetenes oppgave med informasjon, kontroll og håndheving av regelverket viser disse medlemmer bl.a. til det omfattende sett av forslag fra Seriøsitetsprosjektet i byggenæringen. Disse medlemmer mener disse tiltakene vil gi mer konkret effekt.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til forslagene 5,6,7 og 8, hovedpunkt II i Dokument nr. 8:24 (2003-2004) og vil bemerke at disse allerede ivaretas gjennom dagens praksis.

Komiteen vil styrke tilsynsmyndighetenes kapasitet til informasjon, kontroll og håndheving av lover, slik at regler i arbeidslivet og velferdssystemet blir overholdt.

Komiteen mener det er viktig med gode tiltak for å fremme integrasjon av arbeidsinnvandrere. De representerer en ressurs for norsk verdiskapning. Derfor er det av stor betydning at arbeidsinnvandrerne opplever å være velkommen slik at de velger å bli her over tid. Tiltak for å motvirke forskjellsbehandling på arbeidsmarkedet vil være viktige. Komiteen vil videre understreke at arbeidsinnvandrere ikke bare representerer en ressurs i kraft av sin arbeidskraft. Med ulike fagtradisjoner og ulik bakgrunn har de kompetanse som det norske arbeidslivet har behov for, for å ytterligere forbedre nyskapingsevnen. Komiteen vil også understreke at arbeidsinnvandrere utgjør en bro til sine hjemland. Norske bedrifter og arbeidsgivere får dermed muligheten til å nå nye markeder og internasjonallisere sin virksomhet videre. Komiteen vil understreke betydningen for norsk økonomi og verdiskapning av denne forbedringen av mangfoldet i norsk arbeidsliv. Komiteen vil understreke viktigheten av at bedriftene gjennomfører gode tiltak som gjør at arbeidsinnvandrerne blir best mulig integrert.

Komiteen forutsetter at myndighetene iverksetter aktive informasjonsstrategier overfor arbeidssøkere fra nye EØS-land. Komiteen er kjent med at det pågår et betydelig arbeid med å legge til rette for at partene i arbeidslivet kan informere nye arbeidstakere om rettigheter og plikter.

På den enkelte arbeidsplass må det også legges til rette for opplæring og integrasjon av arbeidsinnvandrerne. Komiteen viser videre til at det gjennomføres omfattende konsultasjoner mellom de berørte bedrifter og bransjeforeninger/landsforeninger/NHO.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener arbeidsinnvandrere fra EØS-landene må ha rett til norskopplæring og er uenig med stortingsflertallet som har fjernet språkopplæring for borgere i EØS-området. En fjerning av retten kan ha alvorlige konsekvenser for integreringen av EØS-borgere som kommer til Norge med arbeids- og oppholdstillatelse, samtidig som overslag fra de største norskopplæringsinstitusjonene anslår andelen EØS-borgere blant dem som følger norskundervisning til en fjerdedel. Norskopplæringen blir særlig aktuelt dersom antallet EØS-borgere som kommer til Norge vil øke som følge av EØS-utvidelsen. Etter disse medlemmers oppfatning er en språkopplæring viktig for integreringen på arbeidsmarkedet og særlig viktig for utlendingenes muligheter til å bli kjent med og hevde sine rettigheter. Dermed er det også viktig i kampen mot useriøsitet og sosial dumping.

Disse medlemmer viser til merknader i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2003-2004).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gi EØS-borgere samme rett til norskopplæring som andre utenlandske statsborgere med arbeids- og oppholdstillatelse i Norge."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det må gjennomføres aktive informasjonsstrategier overfor arbeidssøkere fra de nye EØS-landene (særlig Baltikum og Polen), med vekt på å orientere om mulighetene og vilkårene for å finne arbeid i Norge, hvilke rettigheter, lønns- og arbeidsvilkår som gjelder, bolig og kostnadsnivå, samt samarbeids- og partsforhold i norsk arbeidsliv. Aetat og samarbeidet gjennom dens europeiske nettverk (Eures) vil naturlig ha en viktig rolle i denne sammenheng, inkludert informasjon om rettigheter ved bruk av arbeidsformidlings- og vikarbyråer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil framheve betydningen av samarbeid mellom partene i arbeidslivet for å informere nye arbeidstakere om rettigheter og plikter i norsk arbeidsliv, stimulere til fagorganisering og god tariffavtaledekning, sørge for overholdelse av lov- og avtaleverk, og legge til rette for opplæring og integrasjon av innvandrere i fellesskapet på arbeidsplassene. Jo flere av arbeidstakerne fra de nye EU-landene som innlemmes i faste jobber med tarifflønn og ordnete vilkår, desto færre av dem vil ha behov for støtte fra sosial- og velferdsapparatet. Hvorvidt det i enkelte bransjer vil være behov for allmenngjøring av tariffavtaler, eller innføring av andre ordninger for å fastsette minimumslønninger som kan hindre sosial dumping, vil partene i arbeidslivet være de beste til å vurdere. I tillegg vil gjennomføring av tiltakene for å styrke tilitsvalgtes rolle i forhold til innsyn i lønnsvilkår hos underentreprenører, rett til høring ved arbeidsinnleie og underentrepriser mv. kunne motvirke forskjellsbehandling og misbruk av nye arbeidsinnvandrere.

Flertallet foreslår at i den innledende fasen opprettes en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå, som skal ha ansvar for å koordinere og målrette de ulike instansenes innsats på dette området. Dette bør også omfatte ansvar for særskilt opplæring og kompetanseutvikling overfor de berørte etatene. Ved siden av skjerpet kontroll med at arbeidskontrakt, lønn og arbeidsgivers forhold til skattemyndighetene og andre offentlige instanser er i orden ved utstedelse av oppholds- og arbeidstillatelse, gjelder dette særlig Arbeidstilsynets innsats for å motvirke og slå ned på brudd med arbeidsmiljølovens regler og Aetats oppfølging av arbeidsledige (jf. rådighetskrav, tiltak, dagpenger mv.). For å kontrollere at lønnsvilkårene er i samsvar med gjeldende regler bør Arbeidstilsynet (og andre relevante tilsyn) som nevnt gis fullmakt til å utøve kontroll og ta i bruk sanksjonsmidler overfor bedrifter som bryter med eksisterende normer. For å bekjempe framveksten av useriøse bedrifter og konkurransevridende forhold i utsatte bransjer må slik opptrapping samkjøres med partene i arbeidslivet, politiet, utlendingsmyndighetene, skattemyndighetene og

andre offentlige instanser, slik det er gjort i flere vellykkete pionerprosjekt mot illegale arbeidsforhold innen bl.a. hotell- og restaurantbransjen og bygg- og anleggsbransjen de siste årene.

Flertallet vil framheve at det særlig de første par årene vil av preventive hensyn være viktig å trappe opp informasjonsvirksomheten, gjøre nye arbeidstakere rustet til å motstå forsøk på utnyttelse, og styrke beredskapen, kombinert med strategisk innrettete, synlige og kraftfulle kampanjer for å slå ned på tendenser til skjevutvikling. I gjennomføringen av en slik strategi mener flertallet at det også bør vurderes muligheter for mer effektiv informasjonsflyt mellom berørte instanser i forbindelse med mistanke om misbruk.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det er unødvendig å foreslå "en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå", også i en overgangsfase. En styrket og mer samordnet kontroll må kunne løses ved hjelp av de eksisterende kontrollapparater. Disse medlemmer viser til at utlendingsmyndighetene spiller en viktig rolle i den sammenheng, for å sikre at vilkår for EØS-borgeres opphold er oppfylt. Når det gjelder Arbeidstilsynets rolle, har etaten som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens minimumskrav til arbeidsvilkår og arbeidstid. Som nevnt i stortingsmeldingen vil tilsynet, i den grad det får mistanke om svart arbeid eller brudd på andre etaters regelverk, kontakte politiet og/eller andre etater som har tilsynsansvar for det aktuelle området. Arbeidstilsynet vil dessuten fortsette og ytterligere videreutvikle sine kampanjerettede fellesprosjekter rettet mot spesielt utsatte bransjer og virksomheter, som f.eks. samarbeidsprosjektet med NHO, LO-forbund i byggebransjen, Tolldirektoratet, Skattedirktoratet og Politidirktoratet. Disse medlemmer er positive til dette samarbeidsprosjektet og siktemålet om å skape mer ryddige forhold i byggebransjen.

Disse medlemmer vil videre understreke at Direktoratet for arbeidstilsynet har, som såkalt samarbeidskontor, ansvar for å informere om hvilke arbeids- og ansettelsesvilkår som kommer til anvendelse for utsendte arbeidstakere. Som samarbeidskontor deltar etaten i informasjonsutveksling med de tilsvarende kontorene i de andre EU/EØS-landene. Disse medlemmer påpeker at utvidelsen av EØS-avtalen vil kreve ytterligere innsats på informasjonsområdet rettet mot de nye medlemslandenes virksomheter og arbeidstakere som kan tenkes å komme til Norge. I tillegg vil det være behov for målrettet informasjon i Norge til norske arbeidsgivere og oppdragsgivere (tjenestemottakere) som benytter seg av utenlandske arbeidstakere eller tjenester.

Disse medlemmer viser for øvrig til brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet 8. mars 2004.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er viktig å

forebygge illegalt arbeid. Flertallet mener derfor at det bør opprettes lokale/regionale nettverk mellom fagforeninger, arbeidsgivere, politi og andre offentlige myndigheter for å avsløre illegalt arbeid og sikre utveksling av opplysninger. Videre foreslår flertallet at det bør opprettes en sentral enhet under Politidirektoratet som gis ansvar for bekjempelse av illegalt arbeid, samt støtte til lokale/regionale myndigheters arbeid. Flertallet mener at virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse skal anmeldes, og at de skal idømmes betydelige bøter og konfiskering av fortjenesten.

Flertallet mener at en viktig forutsetning for utforming av målrettede tiltak er utvikling av bedre og mer presis statistisk kartlegging, overvåking og analyse av utviklingen i ulike deler av arbeidsmarkedet. Dette er også nødvendig for å kunne gjøre bruk av beskyttelsesklausulen i EØS-avtalen i tilfelle av vesentlige forstyrrelser i arbeidsmarkedet. Ettersom irregulære utviklingstrekk kan være vanskelige å avdekke ved generelle/konvensjonelle metoder, bør man iverksette særskilte prosjekter for å kartlegge og analysere omfanget av sosial dumping og illegale arbeidsformer. Før overgangen til fri arbeidskraftsbevegelighet mener flertallet at det må foretas en nøye gjennomgang av hvilken statistisk informasjon som trengs både når det gjelder arbeidsmarkedet og bruken av ulike velferdsordninger; hvilke metoder og datainnsamlingsformer som er hensiktsmessige for å fange opp irregulære utviklingstrekk, og hvilke instanser og rapporteringsformer som er egnet til å sikre et godt beslutningssystem. I utgangspunktet synes det uansett ønskelig å supplere den løpende arbeidsmarkedsstatistikken med mer finsiktet statistikk og analyser over den regionale og bransjemessige utviklingen i sysselsetting, ledighet, arbeidstid, ansettelsesformer og lønn for ulike kategorier arbeidskraft (etter utdanning, nasjonalitet mv.). Flertallet mener at det bør settes av nødvendige midler til evaluering, forskning og sammenliknende studier av utviklingen i lønnsdannelsen og arbeidsmarkedets virkemåte de kommende årene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, er kjent med at en viktig grunn til at Norge sluttet seg til Schengen-samarbeidet var å styrke evnen til å demme opp for de voksende internasjonale nettverkene av organisert kriminalitet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre gikk imot medlemskap i Schengen. Disse medlemmer vil påpeke det faktum at nedbygget grensekontroll innad i Schengen gjør grensekontrollen og kontroll med internasjonal kriminalitet vanskeligere.

Komiteen viser til Rapport fra tverrdepartemental arbeidsgruppe om EU-utvidelsen, arbeidstakere og velferdsordninger der det framgår at man i økende grad

ser at baltiske, russiske og polske kriminelle organisasjoner driver smugling av narkotika, sigaretter, alkohol, samt prostitusjon, bil- og butiktyverier i de nordiske land. I tilknytning til slik virksomhet følger ofte forsøk på hvitvasking av penger, banksvindel mv. Man har også sett at en del personer med kriminelle hensikter har utgitt seg for å være arbeidssøkere. Selv om grensekontrollen overfor de nye medlemslandene vil bestå, er det grunn til å regne med at fri bevegelse av arbeidskraft kan gi økt spillerom for organisert kriminalitet på tvers av landegrensene.

Komiteen er kjent med at kriminelle internasjonale nettverk søker mot markeder hvor det er gevinster å hente ved å omgå regelverket. I lys av hvor attraktiv en arbeidskontrakt og tilgang til nordiske velferdsytelser vil være for mange østeuropeere, må man regne med at det også kan oppstå et marked for betalt formidling av jobber og omsetning av dokumenter som kan tjene som inngangsbillett. Dette kan omfatte mer eller mindre fiktive arbeidskontrakter i stråelskaper, lønns slipper, skatteattester, legeerklæringer, dokumentasjon av yrkesaktivitet, opparbeidete trygderettigheter og husleieutgifter mv., til falske pass og identitetspapiere fra nye EØS-land som i dag omsettes i Ukraina og Hviterussland.

Komiteen viser til at samtidig som et åpent, fritt arbeidsmarked kan underminere grunnlaget for en del av dagens illegale og svarte arbeid - og styrke arbeidstakernes posisjon - vil større lovlig innflyt av arbeidssøkere og arbeidstakere fra EØS-landene også utvide antallet som ikke finner ordinært arbeid eller blir ledige. En del av disse vil kunne fristes til å forlenge oppholdet ved illegale midler. Risikoen for økt organisert kriminalitet, illegalt arbeid og forsøk på urettmessig utnyttelse av velferdsordningene vil kreve opprusting av politiet og tolletaten, samtidig som det vil bli behov for bedre samordning og økt kapasitet og kompetanse hos de ulike tilsynsmyndighetene og velferdsapparatet.

2.14 Tiltak

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at Arbeidstilsynet må tilføres tilstrekkelige ressurser og fullmakter til håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler og styrket kontroll med overholdelsen av reglene om arbeidstid og andre aktuelle vilkår i Arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold, i forbindelse med utstasjonering av arbeidstakere.

Flertallet mener at det må vedtas en lovhjemmel som i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov og arbeidsavtale (jf. arbeidsmiljøloven § 55C) hos underentreprenører, men slik at det ikke omfatter rett til innsyn i personlige forhold eller andre fagforeningers kollektivavtale.

Flertallet mener at det må vedtas en lovhjemmel som gir tillitsvalgte rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser.

Flertallet mener at hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, må gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov- og regelverk, og at byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass må innskjerpes.

Flertallet mener at erfaringene med liberaliseringen av arbeidsformidling, utleie og vikarbyråer må evalueres, og at det må innføres en ordning for kontroll, godkjenning og registrering av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge.

Flertallet viser til at arbeidsgiver i bygge- og anleggsbransjen og oljevirksomheten har rapporteringsplikt innen 14 dager til Sentralskattekontoret for utenlandssaker i Stavanger av utenlandske arbeidstakere. Flertallet mener rapporteringsplikten må utvides til å gjelde alle utenlandske arbeidstakere innen alle bransjer.

Flertallet mener at tilsynsmyndighetenes mulighet til kontroll må styrkes ved at det innføres bestemmelser om at arbeidstakere skal vise fram identitetskort, samt at hovedentreprenør eller den som har kontrakt med byggherren, skal legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn. Lignende ordninger må vurderes også i andre bransjer enn bygge- og anleggsnæringen.

Flertallet mener at ordningen med regionale verneombud må utvides til flere bransjer.

Flertallet mener at organisasjonene i arbeidslivet skal oppfordres til å innføre bransjenormer som fastsetter krav som skal stilles i forbindelse med utlysning av anbud og inngåelse av kontrakt, og at det skal stilles klare krav til prekvalifisering som gjør at useriøse aktører ikke kommer i posisjon til å oppnå kontrakt.

Flertallet mener at ILO-konvensjon 94, som hjemler at offentlig virksomhet, både i stat og kommune, kan kreve at anbydere overholder lønns- og arbeidsvilkår som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller det som normalt gjelder ved slikt arbeid, skal implementeres i norsk lovgivning snarest mulig.

Flertallet mener Regjeringen må ta initiativ til at det opprettes en arbeidsgruppe mellom partene i arbeidslivet og myndighetene. Gruppen skal overvåke utviklingen i arbeidslivet og vurderer løpende tiltak for å bekjempe ulovligheter og useriøsitet i arbeidsmarkedet, derunder iverksettelse av beskyttelsesmekanismer.

I samsvar med merknadene foran mener flertallet at det må utarbeides en handlingsplan for å motvirke forskjellsbehandling og sosial dumping i forbindelse med fri bevegelse av tjenester og utstasjonering av arbeidstakere.

Flertallet mener at det bør iverksettes reguleringsbestemmelser i forbindelse med åpningen av arbeidsmarkedet for individuelle arbeidssøkere fra 1. mai 2004.

Flertallet mener at arbeidssøkere fra de nye EU-landene skal få rett til 6 måneders opphold for egen regning til å søke arbeid i Norge og at de må registrere seg så snart de tar opphold i riket.

Flertallet mener at alle arbeidssøkere fra de nye EU-landene som finner arbeid som tilfredsstillende gitte vilkår, skal gis adgang til å arbeide i Norge.

Flertallet mener at arbeidstakere fra de nye EU-landene skal sikres lønns- og arbeidsvilkår etter gjeldende tariffavtale eller det som er vanlig på samme sted og yrkesområde (jf. utlendingsforskriften § 2-2) og være sikret bolig som tilfredsstillende helsemyndighetenes krav (jf. utlendingsforskriften § 20).

Flertallet mener at vilkåret for å få tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse er i tillegg til ovennevnte krav til lønn og bolig, samt underholdsevne, at ansettelsen i utgangspunktet skal være på heltid. Under hensyntaken til underholdskravet og hva som er vanlig i angjeldende type arbeid, kan vilkåret om fulltidsarbeid fravikes ut fra en helhetsvurdering.

Flertallet mener at det må fremlegges skriftlig arbeidskontrakt med informasjon om lønn, arbeidstid, varighet, henvisning til eventuell tariffavtale mv., samt informasjon om boforhold.

Flertallet mener at arbeidet ikke kan opptas før oppholds- og arbeidstillatelsen er utstedt, og at saksbehandling i ordinære saker i førsteinstans skal være avsluttet innen 4 uker.

Flertallet mener at arbeidstakere fra de nye EU/EØS-landene skal ha de samme velferdsrettigheter som andre EU/EØS-borgere så lenge oppholds- og arbeidstillatelsen varer.

Flertallet mener at for et dokumentert varig arbeidsforhold over 90 dager, som tilfredsstillende kravene til lønn og arbeidstid med videre, skal det gis oppholds- og arbeidstillatelse for arbeidskontraktens varighet, oppad begrenset til 2 år, med rett til forlengelse såfremt vilkårene for tillatelsen fortsatt er til stede. Dersom arbeidsforholdet opphører, gis rett til inntil 6 måneders opphold for å søke nytt arbeid, samt rett til velferdsytelser og ledighetstrygd på ordinære vilkår i denne perioden.

Flertallet mener at for lovlig inngåtte midlertidige arbeidskontrakter, sesongarbeid med videre av varighet inntil 90 dager som tilfredsstillende kravene til lønn og arbeidstid, skal oppholds- og arbeidstillatelsen kun gis for arbeidsforholdets avtalte varighet. Vedkommende kan bruke den gjenværende ubenyttede delen av perioden som arbeidssøker på eget underhold - dvs. uten rettigheter til velferdsytelser - oppad begrenset til 6 måneder samlet. Hvis vedkommende ikke finner nytt arbeid i løpet av arbeidssøkeperioden, må han/hun forlate landet.

Flertallet mener at Arbeidstilsynet må overta ansvar for tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av arbeidstillatelser gitt av UDI følges.

Flertallet mener at Arbeidstilsynet og andre relevante tilsyn skal gis lovhjemlet fullmakt, samt økte ressurser, til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelverket, inklusive ovennevnte vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold blir fulgt.

Flertallet mener at det bør iverksettes tiltak for å fremme integrasjon og motvirke forskjellsbehandling og utnyttelse av utenlandske arbeidstakere.

Flertallet mener at det må iverksettes aktive informasjonsstrategier overfor arbeidssøkere fra de nye EØS-landene (særlig Baltikum og Polen) for å orientere om mulighetene og vilkårene for å finne arbeid i Norge, hvilke rettigheter, lønns- og arbeidsvilkår som gjelder, bolig og kostnadsnivå, samt samarbeids- og partsforhold i norsk arbeidsliv. Sentral informasjon om det norske arbeidsmarkedet må forefinnes på de nye EØS-landenes språk.

Flertallet mener at det må legges til rette for at partene i arbeidslivet kan informere nye arbeidstakere om rettigheter og plikter i norsk arbeidsliv, for god tariffavtaledekning, samt at det sørges for overholdelse av lov- og avtaleverk, og legges til rette for opplæring og integrasjon av innvandrere i fellesskapet på arbeidsplassene.

Flertallet mener at tilsynsmyndighetenes kapasitet til informasjon, kontroll og håndheving av at lover og regler i arbeidslivet og velferdssystemet blir overholdt må styrkes; at det må opprettes en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå med ansvar for å samordne og målrette de ulike instansenes innsats på feltet, inklusive ansvar for særskilt opplæring og kompetanseutvikling; for å bekjempe framveksten av useriøse bedrifter og konkurransevridende forhold bør dette arbeidet samkjøres med partene i arbeidslivet, politiet, utlendingsmyndighetene, skattemyndighetene og andre offentlige instanser. Hovedansvaret for myndighetenes oppfølging må ligge hos Arbeidstilsynet.

Flertallet mener at illegalt arbeid må forebygges.

Flertallet mener at det må opprettes lokale/regionale nettverk mellom fagforeninger, arbeidsgivere, politi og andre offentlige myndigheter for å avsløre illegalt arbeid og sikre utveksling av opplysninger.

Flertallet mener at en sentral enhet under Politidirektoratet må gis ansvar for bekjempelse av illegalt arbeid, samt gi støtte til lokale/regionale myndigheters arbeid.

Flertallet mener at virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse skal anmeldes og at de skal idømmes betydelige bøter og konfiskering av fortjenesten.

Flertallet mener at det må utvikles en mer presis statistisk kartlegging, overvåking og analyse av utviklingen i ulike deler av arbeidsmarkedet for å kunne utforme målrettede tiltak og kunne avvende beskyttelsesklausulen i EØS-avtalen.

Flertallet mener at det må iverksettes særskilte prosjekter for å kartlegge og analysere omfanget av sosial dumping, illegale arbeidsformer og eventuelt misbruk av velferdsordninger.

Flertallet mener at kompetansen og kapasiteten til tilsynsmyndighetene må styrkes for å hindre misbruk av velferdssystemet.

Flertallet mener at koordineringen mellom ulike offentlige instanser må bedres.

Flertallet mener at kontrollen med utlendingsforskriftens regler for boligstandard må bedres.

Flertallet mener at det bør foretas en helhetlig vurdering samt fremmes forslag om endringer av utsatte velferdsordninger, for å motvirke uønskete stra-

tegiske tilpasninger til velferdsordningene. Særlig gjelder dette muligheten for å eksportere ytelser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag til tiltak i tråd med merknadene fra komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, i Innst. S. nr. 149 (2003-2004)."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet mener at det ikke skal gjennomføres liberalisering av reglene for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS i de nærmeste årene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til sine respektive merknader under kapittel 2.1.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har merket seg de foreslåtte tiltak fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, og viser til sine merknader under tidligere kapitler i denne innstillingen. Disse medlemmer viser til at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en lovproposisjon med tiltak om meget kort tid. Disse medlemmer finner det mest hensiktsmessig å avvende Regjeringens proposisjon vedrørende dette.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringa gi opning for å søkje om arbeidsløyve frå Noreg for personar som etter nærare kriteriar anten har opphalde seg i Noreg eller på annan måte har tilknyting til landet og som er heimehøyrande i land utanfor EØS-området.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen gi EØS-borgere samme rett til norskopplæring som andre utenlandske statsborgere med arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen i proposisjon komme tilbake med forslag som legger til grunn videreføring av alle dagens gjeldende restriksjoner på arbeidsinnvandring og innreise for borgere fra de nye EU-medlemslandene.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen om å umiddelbart iverksette en bred gjennomgang av alle velferdsordninger, med sikte på å sikre den mot misbruk fra utenlandske

arbeidstakere, og at dette gjøres innenfor den avgrensede perioden landet fortsatt har suverenitet til å bestemme sin egen innvandringspolitikk.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringa legge til rette for arbeidskraft frå land i og utanfor EØS-området etter nærare avtale mellom partane i arbeidslivet.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og til dokumentene og rår Stortinget til å gjøre slike

vedtak:

I

St.meld. nr. 19 (2003-2004) Et velfungerende arbeidsmarked, kapittel 5 EØS-utvidelsen og arbeidsinnvandring - vedlegges protokollen.

II

Dokument nr. 8:12 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås og Karin Andersen om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet - vedlegges protokollen.

III

Dokument nr. 8:14 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene Magnhild Meltveit Kleppa og Åslaug Haga om endringer i utlendingslovgjevinga - vedlegges protokollen.

IV

Dokument nr. 8:24 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene Haakon Blankenborg, Signe Øye, Sigvald Oppebøen Hansen og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak og virkemidler for å hindre forskjellsbehandling og sosial dumping ved utvidelsen av EØS-området - vedlegges protokollen.

V

Stortinget ber Regjeringen i samråd med berørte bransjer foreta nødvendige forenklinger i prosedyrene for tilsetting av sesongarbeidskraft til landbruket og grøntsektoren for sommeren 2004.

VI

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag til tiltak i tråd med merknadene fra komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, i Innst. S. nr. 149 (2003-2004).

Oslo, i kommunalkomiteen, den 11. mars 2004

Magnhild Meltveit Kleppa
leder

Kari Lise Holmberg
ordfører

Vedlegg 1**Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden til kommunalkomiteen, datert 30. januar 2004****Dok. nr. 8:14 (2003-2004) Forslag fra stortingsrepresentantene Magnhild Meltveit Kleppa og Åslaug Haga om endringer i utlendingslovgivningen**

Jeg viser til Kommunalkomiteens brev av 18. desember 2003, vedlagt dok. nr. 8:14 (2003-2004) hvor stortingsrepresentantene Meltveit Kleppa og Haga foreslår:

1. Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget forslag til naudsynte endringar i utlendingslovgjevinga slik at Noreg kan nytte overgangsordningar frå 1. mai 2004 for å avgrensa fri rørsle av arbeidskraft frå nye EU-land.
2. Stortinget ber Regjeringa leggje til rette for kvotar for arbeidskraft frå andre land etter nærare avtale mellom partane i arbeidslivet."

Jeg er bedt om å svare på forslagene innen utgangen av januar 2004.

Sammen med de andre EØS/EFTA-landene ga Norge allerede i mars 2001 overfor Europakommisjonen uttrykk for at man så positivt på å ta i bruk EØS-reglene for fri bevegelse for personer fra de nye medlemslandene i EØS fra tiltredelsestidspunktet. Regjeringen har markert en offensiv holdning til de muligheter EU-/EØS-utvidelsen innebærer for Norge.

Regjeringen vil på bakgrunn av tidligere avgitte erklæringer, hvilket standpunkt andre land inntar og det pågående utredningsarbeidet om velferdsordninger, vurdere hvorvidt muligheten til å iverksette tiltak hjemlet i en beskyttelsesmekanisme er tilstrekkelig, eller om det også skal vurderes iverksatt overgangsregler som gjelder fri bevegelse for arbeidstakere fra de nye medlemslandene.

Kommunal- og regionaldepartementet vil med det første utarbeide forslag til endringer i utlendingsforskriften om meldeplikt for EØS-borgere som arbeider i Norge i en kortere periode. En slik meldeplikt vil inne-

bære at det kan føres bedre kontroll med det norske arbeidsmarkedet.

Kommunal- og regionaldepartementet vil også med det første utarbeide forslag til endringer i utlendingsloven om en beskyttelsesmekanisme. En slik mekanisme vil iverksettes hvis den frie bevegelse for arbeidstakere fra de nye medlemslandene fører til alvorlige forstyrrelser i arbeidsmarkedet.

Når det gjelder forslaget om å legge til rette for kvoter for arbeidskraft fra andre land etter nærmere avtaler med partene i arbeidslivet, ønsker jeg å påpeke at utlendingslovgivningen i løpet av de siste par årene er endret på flere punkter for å legge bedre til rette for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS. Det er et mål for regjeringen å fjerne hindringer for rekruttering av arbeidskraft som er nødvendig for norsk næringsliv og for offentlig virksomhet. Mens det tidligere alltid ble foretatt en individuell arbeidsmarkedsmessig vurdering av behovet for arbeidskraft, gjelder det nå en kvoteordning for personer med fagkompetanse. Kvoten har de 2 siste årene vært på 5000, og fastsettes av Kommunal- og regionaldepartementet etter at en rekke departementer har uttalt seg.

Det vil fortsatt være en slik kvote som personer utenfor EØS-området kan søke via. I tillegg vil det være mulighet med arbeidstillatelse for sesongarbeidskraft uten særskilt fagkrav, og den særlige ordningen for russere i fiskeindustrien vil fortsette. For øvrig viser jeg til St.meld. nr. 19 (2003-2004) for hva Regjeringen arbeider med av oppmykninger.

Behovet for ytterligere oppmyking og forenkling av regelverket blir løpende vurdert, i påvente av den grundige gjennomgangen som utlendingslovutvalget foretar. På det nåværende tidspunkt er det nærliggende å legge vekt på endringene som utvidelsen av EU og EØS-avtalen innebærer og hvilke konsekvenser utvidelsen faktisk får for tilgangen på arbeidskraft fra utlandet. Det er i dag kvoter som dekker alt unntatt ufaglært arbeidskraft, og det er nettopp her EØS-utvidelsen medfører usikkerhet om tilstrømningen.

Vedlegg 2**Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet fra statsråden til kommunalkomiteen, datert 3. februar 2004****Dokument nr 8:12 (2003-2004) Forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås og Karin Andersen om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet**

Det vises til brev fra Kommunalkomiteen 18. desember 2003. I brevet bes det om en vurdering av Dokument nr. 8:12 (2003-2004), fremmet av Heikki Holmås og Karin Andersen, vedrørende forslag til tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet.

St.meld. nr. 19 (2003-2004) Et velfungerende arbeidsmarked

Innledningsvis vil jeg vise til St.meld. nr. 19 (2003-2004) om et velfungerende arbeidsmarked, der regjeringen drøfter mulige tiltak for å forhindre sosial dumping. Meldingen ble oversendt Stortinget 19. desember 2003. Tiltakene som drøftes er blant annet: å innføre en generell minstelønnsregulering, ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler etter allmenngjør-

ringsloven, implementering av ILO-konvensjon 94 om arbeidsklausuler og Arbeidstilsynets rolle, herunder en eventuell hjemmel i arbeidsmiljøloven for at Arbeidstilsynet skal kunne gripe inn mot lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn det som er gjengs i det norske markedet.

I meldingen vises det til at regjeringen har i gangsett et samarbeid og en drøfting med partene i arbeidslivet både om behovet for tiltak og hva som eventuelt er egnede virkemidler. Det ble avholdt et første møte i Arbeidslivspolitisk råd 9. desember 2003, der EØS-utvidelsen og virkningene av denne på arbeidsmarkedet var eneste tema for diskusjon. I møtet kom det frem at partene og myndighetene i hovedsak er enige om hvilke tiltak som er de mest aktuelle å drøfte videre, men at alle disse tiltakene reiser tildels vanskelige problemstillinger. Det var derfor enighet om behovet for ytterligere konsultasjoner i denne saken. Det er innkalt til et neste møte vedrørende sosial dumping i Arbeidslivspolitisk råd 2. mars d.å. Av stortingsmeldingen fremgår det dessuten at regjeringen ikke er innstilt på å trekke endelige konklusjoner i disse spørsmålene før de på ovennevnte måte er grundig diskutert med partene.

Jeg understreker for ordens skyld at det bare er tiltak som knytter seg til overgangsordning samt hjemmel for en beskyttelsesmekanisme som i tilfelle bør vedtas før EØS-utvidelsen 1. mai 2004. Generelle tiltak som skal gjelde alle arbeidstakere, også norske, kan vedtas uavhengig av tidspunktet for EØS-utvidelsen. Det er således mulig å avvente erfaringer med og virkninger av EØS-utvidelsen før det tas endelig stilling til behovet for de enkelte tiltakene.

Merknader til de enkelte forslagene i Dokument nr. 8:12

1. Opprette en arbeidsgruppe mellom partene i arbeidslivet og myndighetene

Her vil jeg bare kort vise til den ovennevnte samarbeidsprosessen som er igangsatt mellom regjeringen og arbeidslivets parter i Arbeidslivspolitisk råd.

2. Arbeidstilsynet gis et sterkt og enhetlig tilsynsansvar for å hindre sosial dumping. Ansvar for oppfølging og kontroll av allmenngjøringsvedtak legges til samme organ

Arbeidstilsynet har som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav. Etatens overordnede mål er å medvirke til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for alle. Hovedstrategien er å bidra til at virksomhetene selv driver et systematisk forebyggende helse-, miljø og sikkerhetsarbeid (HMS-arbeid). For å oppnå best mulig effekter i det forebyggende arbeidet, gjennomfører Arbeidstilsynet risikobasert tilsyn. Dette innebærer at tilsynsaktiviteten skal prioriteres slik at de bransjer og virksomheter hvor risikoen for yrkesrelaterte helseskader og ulykker er størst, skal vies mest oppmerksomhet.

Arbeidsinnvandring anses ikke i seg selv som noe risikoområde i forhold til Arbeidstilsynets prioriteringer og valg av virksomhetsområder/bransjer. Praksis

viser imidlertid at bransjer med stort innslag av utenlandsk arbeidskraft i noen grad er sammenfallende med bransjer som velges ut fra Arbeidstilsynets risikovurderinger, f.eks. bygg- og anlegg og hotell- og restaurantbransjen.

Myndighetene har i dag ingen rolle når det gjelder lønn. Lønnsfastsettelse er partenes ansvar, og reguleres gjennom tariffavtaler og/eller individuelle avtaler. Det fremgår imidlertid av St.prp. nr. 3 (2003-2004) at regjeringen skal vurdere om det eventuelt bør gis en hjemmel i arbeidsmiljøloven for at Arbeidstilsynet skal kunne gripe inn mot lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn det som er gjengs i det norske markedet. Dette er et av de tiltakene som nå blir drøftet med partene i Arbeidslivspolitisk råd.

I St.meld. nr. 19 påpekes det at Arbeidstilsynet i tiden etter EØS-utvidelsen må overvåke utviklingen i arbeidslivet og følge med på om det etableres mange nye og useriøse aktører som i liten grad tar hensyn til norsk regelverk. I tillegg må Arbeidstilsynet løpende vurdere om særskilte problemstillinger knyttet til språk, manglende kjennskap til norsk arbeidsliv og regelverk, samt ulik HMS-kultur tilsier økt oppmerksomhet og prioritering av enkelte bransjer, prosjekter mv. med stort innslag av utenlandsk arbeidskraft.

I den grad Arbeidstilsynet får mistanke om svart arbeid eller brudd på andre etaters regelverk kontaktes politiet og/eller de andre etatene som har tilsynsansvaret for det aktuelle området.

Arbeidstilsynet skal dessuten fortsette og ytterligere videreutvikle sine kampanjerettede fellesprosjekter rettet mot spesielt utsatte bransjer og virksomheter, som f.eks. samarbeidsprosjektet med NHO, LO-forbund i byggebransjen, Tolldirektoratet, Skattedirektoratet og Politidirektoratet, der siktemålet er å skape mer ryddige forhold i byggebransjen. Dette prosjektet startet i 2002, og går konkret på å få byggebransjen i fellesskap til å stille strengere krav til sine underentreprenører, blant annet gjennom bedre og strengere prekvalifiseringskriterier og gjennom innføring av adgangskontroll på den enkelte byggeplass. Prosjektet arbeider også for bedre samordning av det arbeidet de ulike offentlige tilsynsetatene utfører på dette feltet.

Direktoratet for arbeidstilsynet har, som såkalt samarbeidskontor, ansvar for å informere om hvilke arbeids- og ansettelsesvilkår som kommer til anvendelse for utsendte arbeidstakere, jf. arbeidsmiljøloven kapittel XII B. Utvidelsen av EØS-avtalen vil kreve ytterligere innsats på informasjonsområdet rettet mot de nye medlemslandenes virksomheter og arbeidstakere som kan tenkes å komme til Norge. I tillegg vil det være behov for målrettet informasjon i Norge til norske arbeidsgivere og oppdragsgivere (tjenestemottakere) som benytter seg av utenlandske arbeidstakere eller tjenester.

I Dok. 8-forslaget foreslås det at Arbeidstilsynet også skal få ansvar for oppfølging og kontroll av allmenngjøringsvedtak. Etterlevelsen av allmenngjøringsvedtak skal etter allmenngjøringsloven sikres av partene ved utvidet boikottadgang eller bøtestraff. Dette er i tråd med den rolle partene i Norge er gitt i

forhold til lønnsfastsettelse. På den annen side innebærer det at Tariffnemnda kan gripe inn på dette området, en form for oppmykning av prinsippet om at lønnsfastsettelse er partenes ansvar. Som nevnt i stortingsmeldingen, mener imidlertid regjeringen at det først vil være aktuelt å vurdere andre håndhevingsmekanismer, dersom det gjennom praktiske erfaringer med allmenngjøringsvedtak etter hvert viser seg å være behov for det.

Jeg vil i denne sammenheng vise til at Tariffnemnda fikk sin første sak om allmenngjøring til behandling like før jul. LO har begjært nærmere angitte bestemmelser i tre ulike overenskomster (Verkstedsoverenskomsten, Fellesoverenskomsten for byggfag og Landsoverenskomsten for elektrofagene) gjort gjeldende for alle som utfører arbeid innenfor avtalens virkeområde på syv ulike petrokjemiske utbyggingsområder. Gjennom behandlingen av denne begjæringen vil en få prøvd ut hvordan ordningen fungerer i praksis.

For øvrig viser jeg til at Arbeidstilsynets rolle er et av temaene som drøftes med partene i Arbeidslivspolitisk råd.

3. Regjeringen fremmer forslag om at hovedentreprenør/opppdragsgiver på egnet måte gjøres ansvarlig for at underentreprenører følger loven

Det er viktig å understreke at det først og fremst er den enkelte virksomhet/aktør som har plikt til å etterleve norske lover og regler. Dette er etter mitt syn et grunnleggende prinsipp som må opprettholdes.

Det eksisterer i dag ikke noe regelverk som på generelt grunnlag pålegger hovedentreprenør/ oppdragsgiver et ansvar for at underentreprenør følger norsk regelverk, herunder betaler skatt og avgift etc. Imidlertid finnes det flere eksempler på varianter av en slik type lovregulering rettet mot enkelte bransjer/virksomhetsområder hvor særskilte hensyn gjør seg gjeldende, f.eks. hensynet til vern av arbeidstaker i spesielt risikoutsatte bransjer.

Eksempelvis regulerer arbeidsmiljøloven § 15 arbeidsgivers ansvar hvor flere arbeidsgivere samtidig driver virksomhet på samme arbeidsplass, f.eks. på byggeplasser. I følge bestemmelsen skal hver enkelt arbeidsgiver sørge for at egen virksomhet er innrettet og egne arbeidstakers arbeid er ordnet og blir utført på en slik måte at også andre arbeidstakere er vernet i samsvar med reglene i arbeidsmiljøloven (§ 15 nr. 1 bokstav a). Bestemmelsen utvider det tradisjonelle arbeidsgiveransvaret i den forstand at arbeidsgiver(ne) innenfor bestemmelsens virkeområde har et ansvar ikke bare for egne arbeidstakere, men også for at andre arbeidsgivers arbeidstakere har et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Ansvaret omfatter også innleide arbeidstakere. Bestemmelsen innebærer ingen innskrenkning i "hovedarbeidsgivers" ansvar.

Videre har byggherrer et særskilt ansvar for å sikre og bedre arbeidstakerenes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på midlertidige og mobile byggeplasser, jf. byggherreforskriften (Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser av 21. april 1995), som har sin bakgrunn i EU's rådsdirektiv 92/57/

EØF. Begrunnelsen for reglene er at midlertidig og mobile byggeplasser utgjør en virksomhetssektor der arbeidstakerne utsettes for et særlig høyt risikonivå.

Innenfor petroleumssektoren er rettighetshaver og operatør pålagt et såkalt påse-ansvar, jf. rammeforskriften (Forskrift om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten av 31. august 2001). I følge forskriften skal operatøren påse at alle som utfører arbeid for seg, herunder entreprenører eller underentreprenører, etterlever krav som er gitt i helse-, miljø og sikkerhetslovgivningen. Dette innebærer at operatøren før og under kontraktsinngåelse, samt ved utøvelse av virksomheten, har et særskilt ansvar for å føre kontroll med at kontraktspartnerne er kompetente og kvalifiserte. Operatøren skal videre føre kontroll med at innretninger og utstyr som tas i bruk og arbeid som utføres, holder en forsvarlig standard. Ifølge forskriften har rettighetshaver i tillegg et ansvar for å påse at operatøren oppfyller sine særskilte operatørplikter, herunder legge forholdene til rette for operatørens arbeid blant annet ved gjennomføring av revisjoner, budsjetter og beslutninger mv.

Lov om offentlige anskaffelser gjelder ved anskaffelser av varer, tjenester, bygge- og anleggsarbeider som foretas av statlige, kommunale og fylkeskommunale oppdragsgivere. Utfyllende bestemmelser finnes i forskrift om offentlige anskaffelser (Forskrift om offentlige anskaffelser av 15. juni 2001). Her pålegges alle leverandører å fremlegge en HMS-egenerklæring om at leverandøren oppfyller eller vil oppfylle lovbestemte norske krav til helse, miljø og sikkerhet. Ved bygge- og anleggskontrakter har hovedentreprenøren et ansvar for å kreve slik HMS-egenerklæring i alle underliggende entrepriseforhold over en viss verdi. I erklæringen skal det også gis bekreftelse på at de ansattes faglige og sosial rettigheter blir ivaretatt i overensstemmelse med gjeldende skatte- og arbeidsmiljølovgivning. Videre skal oppdragsgiver gis rett til å gjennomgå og verifisere virksomhetens system for ivaretagelse av helse, miljø og sikkerhet.

Når det gjelder spørsmålet om å pålegge hovedentreprenør et generelt ansvar for at underentreprenører følger loven, slik som skissert i Dok. 8-forslaget, er dette etter mitt syn et meget vidtgående og u hensiktsmessig forslag som vil kunne undergrave prinsippet om at den enkelte virksomhet/aktør selv står ansvarlig for å følge norsk regelverk. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det vil kunne oppstå spesielle situasjoner som kan aktualisere forslag om at hovedentreprenør/opppdragsgiver skal ha et større ansvar enn i dag innefor særskilte sektorer/bransjer der det gjør seg gjeldende særlige hensyn. Dette må i tilfelle bero på en konkret vurdering innefor den enkelte sektor og i forhold til det enkelte regelverk, jf. ovennevnte eksempler på eksisterende krav.

4. Regjeringen fremmer forslag om implementering av ILO-konvensjon 94 om arbeidsklausuler i norsk lov

Som nevnt i St.meld. nr. 19, vil Nærings- og handelsdepartementet, som er ansvarlig for regelverket for offentlige innkjøp, vurdere å implementere ILO kon-

vensjonen i en ny statlig innkjøpsinstruks som forventes ferdig i løpet av sommeren 2004.

5. Regjeringen meddeler Stortinget om hvordan endringene i lovverket 2000 vedrørende inn- og utleie av arbeidskraft (Arbeidsmiljøloven § 55 K og L) har virket inn på arbeidsmarkedet. Regjeringen vurderer en autorisasjonsordning og nærmere regler for inn- og utleie.

Jeg viser til redegjørelsen om inn- og utleiereglens innvirkning på arbeidsmarkedet i St.prp. nr. 1 (2002-2003) fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, under programområde 19 Arbeidsliv. I forbindelse med behandlingen av budsjettproposisjonen uttalte flertallet i Stortinget at de var fornøyd med den evalueringen som regjeringen har gjennomført om hvordan det nye lovverket har fungert.

Jeg vil for ordens skyld påpeke at eventuelle autorisasjonsordninger som innføres, må gjelde generelt for alle i denne bransjen som driver virksomhet i Norge.

Vedlegg 3

Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet, v/statsråden til kommunalkomiteen, datert 12. februar 2004

St.meld. nr. 19 (2003-2004) Et velfungerende arbeidsmarked - tilleggsinformasjon om EØS-utvidelsen, fri bevegelighet for arbeidstakere og overgangsordninger

1. Bakgrunn

Jeg viser til kap. 5 om EØS-utvidelsen og arbeidsinnvandring i St.meld. nr. 19 (2003-2004) Et velfungerende arbeidsmarked fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Kapitlet berører spørsmål som dels hører under dette departements ansvarsområde, dels under Kommunal- og regionaldepartementet. Sistnevnte departement har et samordningsansvar når det gjelder EØS-utvidelsen og innvandringsspørsmål. Jeg er derfor avsender av denne tilleggsinformasjonen til Stortinget.

I St.meld. nr. 19 sies det at:

"Regjeringen vil på bakgrunn av tidligere avgitte erklæringer, hvilket standpunkt andre land inntar og det pågående utredningsarbeidet om velferdsordninger og kontroll- og beskyttelsestiltak, vurdere hvorvidt muligheten til å iverksette tiltak hjemlet i en beskyttelsesmekanisme er tilstrekkelig, eller om det også skal vurderes iverksatt overgangsregler som gjelder fri bevegelighet for arbeidstakere fra de nye medlemslandene." (kap. 5.10, s. 72)

2. Overgangsregler

Etter at meldingen ble lagt fram, har regjeringen avklart sitt syn på spørsmålet om overgangsordninger for fri bevegelighet for arbeidstakere, som avtalen om EØS-utvidelsen åpner for. Det skjer bl.a. på bakgrunn av at nesten alle EU- og EØS-land nå har erklært at de ønsker å ta i bruk overgangsregler som begrenser den

Det kan ikke innføres strengere regler/vilkår for virksomheter som leier ut/formidler arbeidskraft fra andre land i EØS-området. En autorisasjonsordning vil derfor måtte gjelde alle virksomheter innen formidlings- og utleiebransjen, noe som vil være ressurskrevende. De aller fleste virksomhetene bruker kun norsk arbeidskraft, og dette skjer i ordnede former.

Med hjemmel i sysselsettingsloven §§ 26 og 27, kan det i forskrift fastsettes nærmere vilkår for melding, rapportering, tilsyn, organisering og drift av formidlings- og utleievirksomheter. Dette vil kunne dekke et vidt spekter av vilkår. Departementet kan ikke se at det er grunn til benytte adgangen til å fastsette forskriftsbestemmelser på dette området før 1. mai 2004. Deres utviklingen på området etter dette tidspunktet blir slik at det anses nødvendig å sette nye, generelle vilkår, vil dette kunne gjøres i forskrift og i et slikt omfang som situasjonen på området tilsier.

frie bevegeligheten for arbeidstakere, sist den svenske regjeringen.

Regjeringen har kommet fram til at det i en periode er nødvendig også for Norge å ha nasjonale overgangsregler for å forebygge mulige negative konsekvenser for Norge. Slike regler vil likevel gi arbeidstakere fra de nye medlemslandene enklere adgang til det norske arbeidsmarkedet enn i dag.

Regjeringen vil før påske legge fram en lovproposisjon med forslag til regler som innebærer at arbeidstakere fra de nye medlemslandene, med unntak av Kypros og Malta, i en periode må ha tillatelse for å ta arbeid her. Vilkår for slik tillatelse skal være fulltids arbeid og vanlige lønns- og arbeidsvilkår. De som finner arbeid og ellers fyller vilkårene, vil ha rett til tillatelse. Det er ikke aktuelt å avgrense adgangen til bestemte typer arbeid eller stille kvalifikasjonskrav, utover det en arbeidsgiver eventuelt krever.

Borgere fra de nye medlemslandene vil dessuten, på samme måte som borgere fra andre EØS-land, ha rett til å komme til Norge og oppholde seg her som arbeidssøkere i inntil seks måneder. I denne perioden må de kunne forsørge seg selv og har svært begrensede rettigheter.

I tillegg til avklaringen i andre land, er det to hovedbegrunnelser for forslaget om overgangsregler. For det første kan det bidra til å forebygge mulig sosial dumping med de negative konsekvensene det kan ha for arbeidsliv og næringsliv, slik partene i arbeidslivet også er opptatt av. De største utfordringene gjelder imidlertid tjenesteyting og arbeidstakere som ledd i tjenesteyting utfører tidsbegrensede oppdrag i Norge. Dialogen med partene i arbeidslivet om mulige tiltak mot sosial dumping fortsetter, jf. kap. 5.7 om lønns- og arbeidsvil-

kår i meldingen. Aktuelle tiltak, som i hovedsak er innenfor Arbeids- og administrasjonsdepartementets ansvarsområde, må ikke være på plass før 1. mai 2004 og vil ikke bli omtalt i lovproposisjonen om overgangsregler. Stortinget vil bli informert om saken på annen måte.

For det andre kan slike regler dempe økningen i innvandringen de første årene og dermed redusere presset på velferdsordninger som arbeidstakere fra EØS-land har rett til. Flere EU-land legger vekt på dette momentet i sine vurderinger. Overgangsregler skal bidra til at de som kommer hit, får en jobb som de og eventuelle familiemedlemmer kan leve av. Det er ikke tilstrekkelig å arbeide ti timer i uka, som ifølge EU-domstolen kan være nok til å bli regnet som arbeidstaker med fulle sosiale rettigheter.

3. Velferdsordninger

En arbeidsgruppe fra ni departementer har gjennomgått aktuelle velferdsordninger, blant annet dagpenger, sykepenger, barnetrygd og bostøtte. Rapporten, som er offentlig, <http://www.dep.no/archive/krdvedlegg/01/25/Febru051.pdf> framhever at de fleste individuelle velferdsytelser, utformet med tanke på innteks- og kostnadsnivå i Norge, på visse vilkår kan tas med og brukes i et annet EØS-land. Mange av ytelsene vil derfor virke svært gunstige hvis de mottas av personer som oppholder seg i et av de nye medlemslandene. Det kan føre til økt fare for misbruk eller utilsiktet bruk. Flere kontrolltiltak er iverksatt eller planlegges, og det er behov for bedre registreringsrutiner og informasjonsflyt mellom ulike offentlige instanser. Gruppen foreslår derimot ingen generelle endringer av velferdsordninger, men anbefaler at det allerede ved årsskiftet evalueres hvordan utvidelsen har virket i forhold til de ulike ordningene.

Regjeringen vil ikke foreslå endringer av bestemte velferdsordninger nå på bakgrunn av rapporten. Det er tid til å vurdere virkningene av utvidelsen og se det i sammenheng med behovet for å justere enkelte av ordningene for å gjøre dem mer robuste og treffsikre. Arbeidet med å skjerpe kontrollrutinene er som nevnt i gang.

4. Beskyttelsestiltak

Lovproposisjonen vil videre inneholde forslag til en hjemmel i utlendingsloven for beskyttelsestiltak ved

alvorlig ubalanse i arbeidsmarkedet, jf. kap. 5.6.3 i meldingen. Slike tiltak griper inn i de rettigheter en EØS-borger har, og må ha en lovhjemmel. Bruk av beskyttelsestiltak er særlig aktuelt hvis Norge innenfor overgangsperioden på sju år, skulle velge å oppheve de overgangsreglene som er omtalt ovenfor.

Vilkåret for å ta i bruk beskyttelsestiltak er i henhold til utvidelsesavtalen at et medlemsland utsettes for eller forventer forstyrrelser på arbeidsmarkedet som vil kunne utgjøre en alvorlig risiko for levestandarden eller sysselsettingen i en bestemt region eller et bestemt yrke.

Som beskyttelsestiltak vil det kunne fastsettes krav om arbeidstillatelse på de vilkår som anses nødvendige i tilfelle arbeidsinnvandringen fra noen av de nye medlemslandene skulle føre til betydelige problemer. Dette er rettslig sett et tiltak som er enkelt, og gir mulighet for full fleksibilitet i forhold til de problemer som utløser tiltaket.

5. Meldeplikt

Det planlegges også å innføre utvidet meldeplikt for EØS-borgere på kortvarige arbeidsoppdrag her som ikke trenger oppholdstillatelse, jf. omtale i kap. 5.6.3 i meldingen.

Utlendingsloven har i dag ikke krav om slik meldeplikt for EØS-borgere, med unntak av ukependlere og de som har fått oppholdstillatelse før innreise. Det er heller ingen meldeplikt for utsendte arbeidstakere. Det er behov for å få bedre oversikt over EØS-borgere som er her på kortvarige oppdrag, og som ikke trenger arbeids- eller oppholdstillatelse. Meldeplikt er ikke krav om en tillatelse, men ivaretar behovet for å ha oversikt over hvor mange som kommer hit for å utføre oppdrag. Meldeplikt er etter min oppfatning ikke i strid med EØS-regelverket. Meldeplikten vil bidra til å framskaffe informasjon som er nødvendig for å vurdere om beskyttelsestiltak skal iverksettes. En hjemmel om meldeplikt kan gis i utlendingsforskriften.

6. Høring

Forslag til nødvendige endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften sendes på høring i uke 8. Høringsfristen må bli svært kort for å sikre at endringene kan settes i verk fra 1.5.2004. Det vil bli avholdt et høringsmøte 24. februar 2004, som også blir høringsfrist, unntatt forslaget om meldeplikt.

Vedlegg 4

Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet v/statsråden til kommunalkomiteen, datert 8. mars 2004

Dokument nr. 8:24 (2003-2004) Forslag fra stortingsrepresentantene Haakon Blankenborg, Signe Øye, Sigvald Oppebøen Hansen og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak og virkemidler for å hindre forskjellsbehandling og sosial dumping ved utvidelsen av EØS-området

Det vises til brev fra Kommunalkomiteen 26. februar 2004, vedrørende ovennevnte. Det vises dessuten til St.meld. nr. 19 (2003-2004) om et velfungerende

arbeidsmarked kapittel 5, mitt brev 2. februar 2004 til komiteen, vedrørende vurdering av Dokument nr. 8:12 (2003-2004) Forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås og Karin Andersen om tiltak for å fjerne sosial dumping i arbeidslivet, samt brev fra Kommunal- og regionalministeren 12. februar 2004, vedrørende tilleggsinformasjon om EØS-utvidelsen, fri bevegelighet for arbeidstakere og overgangsordninger.

Generelt om status i saken om arbeidsinnvandring etter EØS-utvidelsen

Som nevnt i brevet fra Kommunal- og regionalministeren, har regjeringen besluttet at det i en periode er nødvendig å ha nasjonale overgangsregler for fri bevegelse for arbeidstakere. Regjeringen vil før påske legge frem et lovforslag som innebærer at arbeidstakere fra de nye medlemslandene, med unntak av Kypros og Malta, må ha tillatelse for å ta arbeid her. Vilklårene skal være fulltidsarbeid og vanlige norske lønns- og arbeidsvilkår. De som finner arbeid og ellers fyller vilklårene, vil ha rett til tillatelse. Lovproposisjonen vil videre inneholde forslag til en hjemmel i utlendingsloven for beskyttelsestiltak ved alvorlig ubalanse i arbeidsmarkedet, samt forslag om utvidet meldeplikt for EØS-borgere på kortvarige arbeidsoppdrag i Norge.

Det er tre hovedbegrunnelser for forslaget. For det første har nesten alle EU- og EØS-land nå erklært at de ønsker å ta i bruk slike regler. Videre kan overgangsregler dempe økningen i innvandringen de første årene og dermed redusere presset på velferdsordningene. Endelig kan slike regler bidra til å forebygge mulig sosial dumping. De største utfordringene her vil imidlertid trolig gjelde tjenesteyting fra selvstendig næringsdrivende og utsendte arbeidstakere på tjensteoppdrag.

Som nevnt i St.meld. nr. 19 (2003-2004), kapittel 5.7 om lønns- og arbeidsvilkår, har regjeringen igangsatt et tett samarbeid og dialog med arbeidslivets parter både av behovet for tiltak og hva som eventuelt er egnede virkemidler i forhold til lønns- og arbeidsvilkår. Selv om regjeringen nå har besluttet seg for å gå inn for en overgangsordning, fortsetter dialogen med partene i Arbeidslivspolitisk råd, med særlig fokus på fri bevegelse av tjenester og arbeidstakere som kommer til Norge som ledd i tjenesteyting etter EØS-utvidelsen.

Det ble avholdt et møte nr. 2 i Arbeidslivspolitisk råd om denne saken, 20. februar d.å. Tiltakene som ble drøftet på møtet, var blant annet tiltak nevnt i stortingsmeldingen, samt tiltak nevnt i Dokument nr. 8:12 (2003-2004) og Dokument nr. 8:24 (2003-2004). Det er i hovedsak enighet mellom partene og myndighetene om at tiltakene reiser til dels vanskelige problemstillinger. Det er videre bred enighet om at en overgangsordning vil medføre at man får noe bedre tid til å diskutere mulige tiltak og virkemidler. Det ser også ut til at partene i arbeidslivet er skeptiske til en lovregulering av minstelønnsstandarden. Man avventer også Tariffnemndas vedtak i de allmenngjøringssakene som nå pågår.

Det er videre et viktig faktum at de aktuelle tiltakene som eventuelt skal settes inn mot sosial dumping er generelle og vil således i tilfelle gjelde alle arbeidstakere uavhengig av nasjonalitet (også norske). Tiltakene må derfor ikke være på plass før 1. mai 2004, slik som for overgangsordningene. Det er dermed mulig å avvente erfaringer med og virkninger av EØS-utvidelsen og praktiseringen av overgangsordningen før det tas endelig stilling til behovet for de enkelte tiltakene.

Det er planlagt et nytt møte i Arbeidslivspolitisk råd om saken sommeren/høsten 2004. Hovedtemaet på dette møtet skal være Arbeidstilsynets rolle og oppfølging i forhold til problemstillinger knyttet til mulig sosial dumping etter EØS-utvidelsen.

Merknader til enkelte av forslagene i Dokument nr. 8:24 (2003-2004)

I. Utarbeidelse av handlingsplan for å motvirke forskjellsbehandling og sosial dumping i forbindelse med fri bevegelse av tjenester og utstasjonering av arbeidstakere

Når det gjelder spørsmålet om å utarbeide en handlingsplan, samt de enkelte forslag til tiltak som listes opp under dette punktet, vil jeg bare kort vise til St.meld. nr. 19 (2003-2004) samt den pågående samarbeidsprosessen mellom regjeringen og arbeidslivets parter i Arbeidslivspolitisk råd. Det vises dessuten til mitt svarbrev 2. februar 2004, vedrørende Dokument nr. 8:12 (2003-2004), der flere av tiltakene er behandlet.

Når det gjelder andre forslag fremsatt i dok. 8 forslaget, vil disse bli kommentert nærmere nedenfor.

II. Individuelle arbeidstakere:

1. *Arbeidssøkere fra de nye EU-landene får rett til 6 måneders opphold for egen regning til å søke arbeid i Norge og må registrere seg så snart de tar opphold i riket.*

Opphold som arbeidssøker i 6 mnd. er i tråd med gjeldende regelverk for EØS-borgere og vil også måtte gjelde for arbeidssøkende fra de nye medlemslandene. Et krav om registrering så snart en EØS-borger tar opphold, går lenger enn regjeringens forslag om meldeplikt. Den gjelder kun dem som har et arbeids-/tjensteoppdrag i Norge.

2. *Alle arbeidssøkere fra de nye EU-landene som finner arbeid som tilfredsstillende vilkår, gis adgang til å arbeide i Norge.*

Dette er i tråd med forslaget til overgangsordning som har vært på høring, og som vil bli fremmet for Stortinget før påske.

Kommunal- og regionaldepartementet har imidlertid funnet det nødvendig å foreta enkelte presiseringer, som ikke ble tatt inn i høringsbrevet. Det gjelder spørsmålet om muligheten til fortsatt opphold i Norge, etter en periode som arbeidstaker her. Utgangspunkt er følgende momenter fra EØS-utvidelsesavtalen:

"[...] nationals legally working in a present Member State at the date of accession and admitted to the labour market of that Member State for an uninterrupted period of 12 months or longer will enjoy access to the labour market of that Member State but not to the labour market of other Member States applying national measures.

"[...] nationals admitted to the labour market of a present Member State following accession for an uninterrupted period of 12 months or longer shall also enjoy the same rights.

"[...] nationals mentioned in the second and third subparagraphs above shall cease to enjoy the rights contain-

ned in those subparagraphs if they voluntarily leave the labour market of the present Member State in question."

Dette innebærer at selv om EUs tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen åpner for en overgangsperiode på totalt syv år, er det begrensninger for hvor lenge det er adgang til å benytte overgangsordninger overfor den enkelte arbeidstaker. Med overgangsordninger siktes her både til overgangsregler og beskyttelsestiltak som nevnt ovenfor. Departementet legger til grunn at det ikke er adgang til å benytte overgangsordninger overfor arbeidstakere fra de nye medlemslandene som før utvidelsesdatoen er gitt adgang til det norske arbeidsmarkedet (blitt innvilget arbeidstillatelse) for en sammenhengende periode av minst tolv måneder. Slike arbeidstakere vil, etter å ha arbeidet lovlig og sammenhengende i Norge i tolv måneder, kunne hevde rettigheter i henhold til EØS-regelverket, på lik linje med arbeidstakere fra nåværende medlemsland.

Det samme gjelder arbeidstakere fra de nye medlemslandene som etter utvidelsesdatoen gis adgang til det norske arbeidsmarked. Også disse vil, etter å ha arbeidet lovlig i en sammenhengende periode på minst tolv måneder, ha de samme rettigheter etter EØS-regelverket som arbeidstakere fra nåværende medlemsland.

I begge tilfelle gjelder at hvis utlendingen frivillig forlater det enkelte lands arbeidsmarked, etter å ha fått rettigheter etter EØS-regelverket, på linje med arbeidstakere fra nåværende medlemsland, vil en eventuell ny søknad om tillatelse bli behandlet i henhold til vilkårene som følger av overgangsordningene. Arbeidstakeren vil ikke kunne påberope seg de ordinære EØS-reglene før vedkommende har arbeidet lovlig og sammenhengende i en ny periode på minst tolv måneder.

3. *Arbeidstakere fra de nye EU-landene skal sikres lønns- og arbeidsvilkår etter gjeldende tariffavtale eller det som er vanlig på samme sted og yrkesområde (jf utlendingsforskriften § 2-2) og være sikret bolig som tilfredsstiller helsemyndighetenes krav (jf utlendingsforskriften § 20).*

Regjeringen vil ikke stille krav om bolig for arbeidstakere fra de nye medlemslandene. Det gjøres riktignok i forbindelse med arbeids- eller oppholdstillatelse til borgere fra land utenfor EØS, jf. § 20 i utlendingsforskriften, men ikke for borgere fra de nåværende EØS-landene. I overgangsperioden bør det ikke være flere spesielle vilkår enn høyst nødvendig for arbeidstakere fra de nye medlemslandene, og disse vilkårene bør være direkte knyttet til arbeidsforholdet. Krav til bolig vurderes å ikke være et slikt vilkår og faller derfor utenfor.

De øvrige vilkårene gjelder arbeidsforholdet, og er i samsvar med forslaget til overgangsordning som er sendt på høring.

4. *Vilkåret for å få tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse er i tillegg til ovennevnte krav til lønn og bolig, samt underholdsevne, at ansettelsen i utgangspunktet skal være på heltid. Under hen-*

syntaken til underholdskravet og hva som er vanlig i angjeldende type arbeid, kan vilkåret om fulltidsarbeid fravikes ut fra en helhetsvurdering.

Det er foreslått i høringsbrevet at det som hovedregel skal stilles krav om fulltidsarbeid, men ikke nødvendigvis for én arbeidsgiver. Vilkåret om fulltidsarbeid skal kunne fravikes ut fra en helhetsvurdering.

5. *Det framlegges skriftlig arbeidskontrakt med informasjon om lønn, arbeidstid, varighet, henvisning til eventuell tariffavtale mv., samt informasjon om boforhold.*

Dette er i tråd med forslaget, med unntak av "informasjon om boforhold". Det må fremlegges enten et konkret tilbud om arbeid utstedt på fastsatt skjema eller en standardisert arbeidskontrakt. Det kan også presiseres at det er et krav etter arbeidsmiljøloven at alle arbeidstakere skal ha skriftlig arbeidsavtale som regulerer forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Dette kravet gjelder alle som er i et ansettelsesforhold i Norge.

6. *Arbeidet kan ikke opptas før oppholds- og arbeidstillatelsen er utstedt, og at saksbehandlingen i ordinære saker i førsteinstans skal være avsluttet innen 4 uker.*

Første del er i tråd med regjeringens syn. Det er ikke bestemmelser om maks. behandlingstid for arbeidstillatelser i utlendingslovgivningen. Det vil ikke være naturlig å ta inn dette bare i forhold til denne sakstypen. Kommunal- og regionaldepartementet vurderer imidlertid ulike tiltak for å sikre at saksbehandlingen blir så rask som mulig.

7. *Arbeidstakere fra de nye EU/EØS-landene skal ha de samme velferdsrettigheter som andre EU/EØS-borgere så lenge oppholds- og arbeidstillatelsen varer.*

Dette er i tråd med gjeldende regelverk og prinsipper om ikke-diskriminering.

8. *For et dokumentert varig arbeidsforhold over 90 dager, som tilfredsstiller kravene til lønn og arbeidstid mv., gis oppholds- og arbeidstillatelse for arbeidskontraktens varighet, oppad begrenset til 2 år, med rett til forlengelse, såfremt vilkårene for tillatelsen fortsatt er til stede. Dersom arbeidsforholdet opphører, gis rett til inntil 6 måneders opphold for å søke nytt arbeid, samt rett til velferdsytelser og ledighetstrygd på ordinære vilkår i denne perioden.*

I høringsbrevet har Kommunal- og regionaldepartementet foreslått at en tillatelse gis for ett år av gangen, med unntak av tilfeller hvor arbeidsforholdet er av kortere varighet. I slike tilfeller gis tillatelsen samme varighet som arbeidsforholdet. Forlengelse av tillatelsen skal være mulig.

Rett til inntil seks måneders opphold som arbeidssøkende følger av pkt. 1 ovenfor og gjelder alle EØS-borgere. Hovedregelen er at arbeidssøkere skal klare seg selv. Arbeidssøkende vil for eksempel ikke kunne

motta ytelser som sosialhjelp. De som allerede har arbeidet her en periode, vil imidlertid kunne ha opparbeidet seg rettigheter til velferdsytelser. For eksempel vil dagpenger under arbeidsløshet kunne innvilges dersom arbeidstakeren oppfyller de ordinære vilkårene for denne ytelsen. Arbeidstakere som omfattes av overgangsregler, vil imidlertid vanligvis ikke få oppholdstillatelse for å utføre deltidsarbeid (jf. pkt. 4 ovenfor). De vil dermed ikke være fullt ut tilgjengelige for arbeidsmarkedet, og således ikke kunne anses som reelle arbeidssøkere. Det å være reell arbeidssøker er et av hovedkravene for å få dagpenger, og dette vil derfor være et hinder for at dagpenger kan innvilges.

9. *For lovlig inngåtte midlertidige arbeidskontrakter, sesongarbeid mv. av varighet inntil 90 dager som tilfredsstiller kravene til lønn og arbeidstid, gis oppholds- og arbeidstillatelsen kun for arbeidsforholdets avtalte varighet. Og at vedkommende kan bruke den gjenværende ubenyttede delen av perioden som arbeidssøker på eget underhold - dvs. uten rettigheter til velferdsytelser - oppad begrenset til 6 måneder samlet. Hvis vedkommende ikke finner nytt arbeid i løpet av arbeidssøkeperioden, må han/hun forlate landet.*

At tillatelsens varighet gis lik arbeidsforholdets varighet og med mulighet til nye seks måneder som arbeidssøkende, under forutsetning av de kan forsørge seg selv, er i tråd med kommentaren til pkt. 8. Imidlertid vil det være i strid med Kommunal- og regionaldepartementets forslag til overgangsordning og EØS-reglene dersom 6-månedersperioden reduseres, så lenge man etter forrige periode som arbeidssøker har vært arbeidstaker her i kortere eller lengre tid. Muligheten for videre opphold er kommentert ovenfor under pkt. 2.

10. *Arbeidstilsynet og andre relevante tilsyn gis lov hjemlet fullmakt, samt økte ressurser, til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelverket, inklusive ovennevnte vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold blir fulgt.*

Utlendingsmyndighetene er ansvarlige for håndheving av bestemmelsene i utlendingsloven. Arbeidstilsynet er ansvarlig for tilsyn med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Som tidligere nevnt, vil Arbeidstilsynets rolle i forhold til problemstillinger knyttet til mulig sosial dumping etter EØS-utvidelsen, være hovedtema i et neste møte i Arbeidslivspolitisk råd.

11. *Det gjennomføres ikke liberalisering av reglene for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS i de nærmeste årene.*

Forslag om en endring av utlendingsforskriften som innebærer en utvidet periode for sesongarbeid, fra tre til seks måneder, har vært på høring. Reaksjonene var, med noen få unntak, positive. Spørsmålet om iverksettelse er nå til vurdering.

I St.meld. nr. 19, kap. 5.9.3, sies det for øvrig at forslag om ytterligere liberalisering av reglene for ufag-

lært arbeidskraft fra land utenfor EØS, ikke vil bli tatt opp igjen før virkningene av EØS-utvidelsen og en eventuell endring av sesongarbeidsbestemmelsen er vurdert.

III. Integrasjon og informasjon

3. *Styrking av tilsynsmyndighetenes kapasitet til informasjon, kontroll og håndheving av at lover og regler i arbeidslivet og velferdssystemet blir overholdt; det opprettes en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå med ansvar for å samordne og målrette de ulike instansenes innsats på feltet, inklusive ansvar for særskilt opplæring og kompetanseutvikling; for å bekjempe framveksten av usei-riøse bedrifter og konkurransevridende forhold bør dette arbeidet samkjøres med partene i arbeidslivet, politiet, utlendingsmyndighetene, skattemyndighetene og andre offentlige instanser.*

Forslag om styrket og mer samordnet kontroll er tatt opp i flere sammenhenger. Utlendingsmyndighetene spiller en viktig rolle i den sammenheng, for å sikre at vilkår for EØS-borgeres opphold er oppfylt. Når det gjelder Arbeidstilsynets rolle, har etaten som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens minimumskrav til arbeidsvilkår og arbeidstid.

Som nevnt i St. meld. nr. 19 vil tilsynet, i den grad det får mistanke om svart arbeid eller brudd på andre etaters regelverk, kontakte politiet og/eller andre etater som har tilsynsansvar for det aktuelle området. Arbeidstilsynet vil dessuten fortsette og ytterligere videreutvikle sine kampanjerettede fellesprosjekter rettet mot spesielt utsatte bransjer og virksomheter, som f.eks. samarbeidsprosjektet med NHO, LO-forbund i byggebransjen, Tolldirektoratet, Skattedirektoratet og Politidirektoratet, der siktemålet er å skape mer ryddige forhold i byggebransjen.

Direktoratet for arbeidstilsynet har, som såkalt samarbeidskontor, ansvar for å informere om hvilke arbeids- og ansettelsesvilkår som kommer til anvendelse for utsendte arbeidstakere. Som samarbeidskontor deltar etaten i informasjonsutveksling med de tilsvarende kontorene i de andre EU/EØS-landene. Utvidelsen av EØS-avtalen vil kreve ytterligere innsats på informasjonsområdet rettet mot de nye medlemslandenes virksomheter og arbeidstakere som kan tenkes å komme til Norge. I tillegg vil det være behov for målrettet informasjon i Norge til norske arbeidsgivere og oppdragsgivere (tjenestemottakere) som benytter seg av utenlandske arbeidstakere eller tjenester.

For øvrig er det ikke aktuelt å foreslå "en egen strategisk, operativ enhet på høyt nivå", heller ikke i en overgangsfase. Utfordringene må kunne løses ved hjelp av de eksisterende kontrollapparater. Som tidligere nevnt, vil Arbeidstilsynets rolle i forhold til problemstillinger knyttet til mulig sosial dumping etter EØS-utvidelsen, være hovedtema i et neste møte i Arbeidslivspolitisk råd.

IV. Ulovlig arbeid

4. *At det utvikles en mer presis statistisk kartlegging, overvåking og analyse av utviklingen i ulike deler*

av arbeidsmarkedet for å kunne utforme målrettede tiltak og kunne anvende beskyttelsesklausulen i EØS-avtalen.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet følger løpende med i utviklingen på arbeidsmarkedet bl.a. gjennom statistikk fra SSB og Aetat. Denne overvåkingen vil forsette og intensiveres i overgangsperioden for de nye EU/EØS-landene. Arbeids- og administrasjonsdepartementet vil i samarbeid med Aetat vurdere bakgrunnen/årsakene til eventuelle ubalanser som måtte oppstå i lokale eller nasjonale arbeidsmarkeder. Det blir særlig viktig å følge med på konsekvensene av arbeidsinnvandringen fra de nye EU/EØS-landene. Data fra utlendingsmyndighetene er viktige i denne sammenhengen. Meldeplikt for EØS-borgere på kortvarig oppdrag skal bidra til å styrke datagrunnlaget, også med tanke på en vurdering av behovet for beskyttelsestiltak.

5. *At det iverksettes særskilte prosjekter for å kartlegge og analysere omfanget av sosial dumping, illegale arbeidsformer og eventuelt misbruk av velferdsordninger.*

Slike prosjekter må de ulike fagmyndighetene være ansvarlige for. Regjeringen har gitt sin tilslutning til en anbefaling i rapporten om EØS-utvidelsen og velferdsordninger om evaluering av virkninger for velferdsordninger, første gang allerede ved årsskiftet 2004-2005. Andre aktuelle tiltak vil bli drøftet med partene i Arbeidslivspolitisk råd.

6. *At kompetansen og kapasiteten til tilsynsmyndighetene for å hindre misbruk av velferdssystemets styrkes.*

Følges opp av de ulike ansvarlige myndighetsorganene, jf. kommentar til romertall V. Velferdsordninger nedenfor.

7. *At koordineringen mellom ulike offentlige instanser bedres.*

Behovet for bedre samordning er nevnt i flere sammenhenger og rapporter. Et konkret tiltak på utlendingsfeltet er knyttet til bedre informasjonsflyt mellom utlendingsmyndighetene og særlig sosialtjenesten. Dette omtales i rapporten om EØS-utvidelsen og velferdsordninger, hvor det kommer frem at Sosialdepartementet vurderer å ta initiativ til nødvendige regelverksendringer. Utlendingsmyndighetene deltar dessuten i flere konkrete prosjekter som gjelder samordning av kontrolltiltak i forhold til ulike deler av arbeidslivet. For øvrig vises det til det som er svart ovenfor under romertall III. Integrasjon og informasjon, punkt 3.

8. *At kontrollen med utlendingsforskriftens regler for boligstandard bedres.*

Slik kontroll er ikke aktuell dersom regjeringens forslag om ikke å stille vilkår om bolig får gjennomslag.

V. Velferdsordninger

Det foretas en helhetlig vurdering samt fremmes forslag om endringer av utsatte velferdsordninger, for å motvirke uønskete strategiske tilpasninger til velferdsordningene. Særlig gjelder dette muligheten for å eksportere ytelser.

Som nevnt i brev 12. februar 2004 til Stortinget, er det foretatt en slik vurdering i rapporten om EØS-utvidelsen og velferdsordninger, som ble lagt fram i månedskiftet januar/februar 2004. Den omtaler en rekke tiltak som er iverksatt eller planlegges av ansvarlige departementer og etater. Regjeringen vil ikke foreslå endringer av bestemte velferdsordninger på bakgrunn av rapporten. Det er tid til å vurdere virkningene av utvidelsen og se det i sammenheng med behovet for å justere enkelte av ordningene for å gjøre dem mer robuste og treffsikre. Arbeidet med å skjerpe kontrollrutinene er godt i gang.

